

JAARVERSLAG 2011 ANNUAL REPORT

ADVIESRAAD INTERNATIONALE VRAAGSTUKKEN
ADVISORY COUNCIL ON INTERNATIONAL AFFAIRS

AIV

Table of contents

THE AIV IN 2011	5
ADVISORY REPORTS PUBLISHED IN 2011	8
GOVERNMENT RESPONSES TO PREVIOUS ADVISORY REPORTS	28
ADVISORY REPORTS CURRENTLY IN PREPARATION	33
EXTERNAL CONTACTS AND OTHER ACTIVITIES	37
TASKS AND WORKING METHODS	47
FINANCE	50
COMPOSITION OF THE AIV AND ITS PERMANENT COMMITTEES	52
AIV UNIT	55

ANNEXES:

WORK PROGRAMME FOR 2012

LIST OF ABBREVIATIONS

LIST OF REPORTS PUBLISHED BY THE AIV

Inhoudsopgave

DE AIV IN 2011	5
IN 2011 UITGEBRACHTE ADVIEZEN	8
REACTIES OP EERDERE ADVIEZEN	28
ADVIEZEN IN BEHANDELING	33
EXTERNE CONTACTEN EN OVERIGE ACTIVITEITEN	37
TAAK EN WERKWIJZE	47
FINANCIËLE VERANTWOORDING	50
SAMENSTELLING AIV EN PERMANENTE COMMISSIES	52
STAF VAN DE AIV	55

BIJLAGEN:

WERKPROGRAMMA VOOR 2012

LIJST MET AFKORTINGEN

LIJST VAN GEPUBLICEERDE ADVIEZEN

DE AIV IN 2011

The AIV in 2011

IN 2011, THE ADVISORY COUNCIL ON INTERNATIONAL AFFAIRS (AIV) adopted five advisory reports and one advisory letter. In 2011, the Advisory Council on International Affairs (AIV) adopted five advisory reports and one advisory letter. The advisory reports were: 'The Human Rights Policy of the Dutch Government: Identifying Constants in a Changing World' (no. 73), 'The Post-2015 Development Agenda: The Millennium Development Goals in Perspective' (no. 74), 'Reforms in the Arab Region: Prospects for Democracy and the Rule of Law?' (no. 75), 'The Human Rights Policy of the European Union: Between Ambition and Ambivalence' (no. 76) and – together with the Advisory Committee on Issues of Public International Law – 'Cyber Warfare' (no. 77). This last report was actually published in 2012. The advisory letter, 'The European Court of Human Rights: Protector of Civil Rights and Liberties' (no. 18), was a response to the letter from the Minister of Security and Justice to the House of Representatives of 3 October 2011.

The AIV has thus had a productive year. This would not warrant special mention, were it not for the fact that, due to the policies of the previous government, the AIV had to cope with a relatively large number of unfilled vacancies. Positions that became vacant after 1 January 2010 were not filled during that year. Instead, it was decided that members who had completed their terms but were eligible for reappointment would continue to serve until a decision was made on the AIV's future. At a meeting on 3 January 2011 between the Minister of the Interior and Kingdom Relations, Piet Hein Donner, and several advisory council chairs, including the chairman of the AIV, it emerged that the government that had taken office on 14 October 2010 had decided to maintain the strategic advisory councils. In the interests of leaner government, however, it does want to reduce their size. In addition, it would like advisory reports to be produced more quickly and to examine current events. The AIV has met these wishes with its advisory reports on the Dutch government's human rights policy and on the reforms in the Arab region, and the advisory letter on the Strasbourg court.

The government's wishes regarding the pace and form of the advisory process were discussed once again at a meeting on 6 July 2011 between the Prime Minister, the Ministers of the Interior & Kingdom Relations and Infrastructure &

IN HET JAAR 2011 STELDE DE ADVIESRAAD INTERNATIONALE Vraagstukken (AIV) vijf adviezen en één briefadvies vast. De adviezen waren Het mensenrechtenbeleid van de Nederlandse regering: zoeken naar constanten in een veranderende omgeving (nr. 73), Ontwikkelingsagenda na 2015: Millennium Ontwikkelingsdoelen in perspectief (nr. 74), Hervormingen in de Arabische regio: kansen voor democratie en rechtsstaat? (nr. 75), Het mensenrechtenbeleid van de Europese Unie: tussen ambitie en ambivalentie (nr. 76) en – samen met de Commissie van Advies inzake Volkenrechtelijke Vraagstukken – Digitale oorlogvoering (nr. 77). Dit laatste advies is echter pas in 2012 verschenen. Het briefadvies Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens: beschermer van burgerlijke rechten en vrijheden (nr. 18), was een reactie op de brief van de minister van Veiligheid en Justitie aan de Tweede Kamer van 3 oktober 2011.

Daarmee heeft de AIV een volwaardig adviesjaar achter de rug. Dat zou geen vermelding behoeven, wanneer de AIV niet, als gevolg van het beleid van het vorige kabinet, te maken had gehad met een betrekkelijk groot aantal onvervulde vacatures. De vacatures die per 1 januari 2010 waren ontstaan, zijn in dat jaar niet vervuld. Wel is toen besloten dat de leden wier termijn was afgelopen en die nog wel voor herbenoeming in aanmerking kwamen, zouden blijven functioneren totdat over de toekomst van de AIV zou zijn beslist. Tijdens een bespreking op 3 januari 2011 van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, mr. J.P.H. Donner, met enkele voorzitters van adviesraden, onder wie de voorzitter van de AIV, bleek dat het op 14 oktober 2010 aangetreden kabinet had besloten tot handhaving van de strategische adviesraden. Wel zou het kabinet, dat streeft naar een kleinere overheid, ook adviesraden in omvang willen terugbrengen. Bovendien verlangt het kabinet kortere adviestrajecten en adviezen waarin op de actualiteit wordt ingegaan. Aan dit verlangen is de AIV tegemoetgekomen met zijn adviezen over het mensenrechtenbeleid van de Nederlandse regering, de hervormingen in de Arabische regio en het briefadvies over het Hof in Straatsburg.

De wensen van het kabinet over tempo en vorm van advisering zijn op 6 juli 2011 in een bijeenkomst van de Minister-President en de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van Infrastructuur en Milieu met de voorzitters van de strategische adviesraden opnieuw besproken. Uit het nadien door de voorzitters van de

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid en van de strategische adviesraden ontvangen Evaluatie van de Kaderwet Adviescolleges: Derde staat van advies 2005-2010, en de brief van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 27 oktober 2011 aan de voorzitter van de Tweede Kamer over De doeltreffendheid en effecten van de Kaderwet adviescolleges (28101), is gebleken dat de regering voorstelt de wettelijke verplichting tot het geven van een kabinetsreactie op ontvangen adviezen als zodanig te laten vervallen. In de periodieke vergadering van de voorzitters van de strategische adviesraden onder voorzitterschap van de voorzitter van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid van 3 november 2011 is besloten in een gezamenlijke brief (verzonden op 10 november 2011) ter kennis van de minister te brengen dat zij dit voorstel ten zeerste betreuen, aangezien zij zowel de wettelijke verplichting om te reageren als de wettelijk voorgeschreven reactietermijn van groot belang achten voor de doorwerking van het advies in de beleidsvorming en het inzicht daarin van de Staten-Generaal, het veld en de samenleving. De minister heeft daarop, tot teleurstelling van onder andere de AIV, gereageerd met een brief aan de Tweede Kamer van 7 december 2011, waarin hij schrijft dat de verbetering van zowel de snelheid als de kwaliteit van de kabinetsreactie (over welke beide aspecten de betrokkenen volgens de evaluatie ontevreden waren) niet zozeer wordt bereikt door de naleving van de termijn maar door een betere koppeling van het advies aan de politieke agenda. De minister verwacht dat die koppeling meer effect zal sorteren dan de verplichtstelling van een kabinetsreactie. Het advies wordt dan meegenomen op het moment dat het tot maatregelen leidt of op het moment dat het advies in de Kamer wordt behandeld. Wel laat de minister de mogelijkheid van een al dan niet door de Staten-Generaal gevraagde reactie open. De AIV is door deze argumentatie niet overtuigd en blijft hechten aan de in artikel 24 van de Kaderwet adviescolleges opgenomen verplichting dat de minister beide Kamers van de Staten-Generaal binnen drie maanden van een door hem gevraagd of een ongevraagd advies van zijn standpunt in kennis stelt. Dat maakt een gedachtewisseling in Staten-Generaal en samenleving mogelijk, die meer onbevangen is dan wanneer reeds voorgenomen beleid in de Staten-Generaal aan de orde wordt gesteld.

In september is in de vacature van mevrouw S. Borren MA, die per 1 februari was afgetreden in verband met haar benoeming tot directeur van Greenpeace Nederland, voorzien

the Environment, and the chairs of the strategic advisory councils. The chairs of the Advisory Council on Government Policy (WRR) and the strategic advisory councils subsequently received the third Evaluation (2005-2010) of the Advisory Bodies Framework Act, and the Minister of the Interior and Kingdom Relations sent a letter on the Act's effectiveness and impact to the president of the House of Representatives on 27 October 2011. These documents indicate that the government proposes to relieve itself of its statutory obligation to issue an official response to all published advisory reports. At one of their regular meetings on 3 November 2011, which was chaired by the chairman of the WRR, the chairs of the strategic advisory councils decided to send the Minister of the Interior a joint letter (on 10 November 2011) stating that they deplored this proposal. The letter stated that they regarded the statutory obligation to respond, as well as the statutory time limit for response, as vital to the impact of advisory reports on government policy, and to the understanding of this impact by Parliament, the field, and society as a whole. To the disappointment of the advisory councils, including the AIV, the minister responded by sending a letter to Parliament on 7 December 2011 in which he stated that improvements in the speed and quality of the government's response (which according to the evaluation were both a source of dissatisfaction for those concerned) would not be achieved by complying with the time limit for response, so much as by establishing a closer link between advisory reports and the political agenda. He expected that such a link would be more effective than mandating a government response. Under this scenario, the government will take advisory reports into account when they give rise to specific measures or are discussed in the House of Representatives. However, the minister did not rule out the possibility of a government response, perhaps at Parliament's request. The AIV is not convinced by this argument. We continue to attach importance to the government's obligation to inform both Houses of Parliament of its position on a solicited or unsolicited advisory report within three months, in accordance with section 24 of the Advisory Bodies Framework Act. This practice facilitates a more candid exchange of views in Parliament and society than discussion in Parliament of already worked-out policy proposals.

In September 2011, the vacancy left by Sylvia Borren, who stood down on 31 January 2011 to become the

director of Greenpeace Netherlands, was filled by Professor Joyeeta Gupta. In addition to being a member of the AIV, Professor Gupta serves as the vice-chair of the Development Cooperation Committee (COS). Also in September 2011, the Ministers of Foreign Affairs and Defence filled several vacancies that had opened up in the permanent committees in 2010 and 2011. At this time, the AIV responded to the government's wish to gradually reduce the size of the permanent committees by cutting the number of members from 15 to 14 – or 13 in the case of the European Integration Committee (CEI). In December 2011, we decided that we would reduce the size of the permanent committees even further when vacancies are filled in 2012. Furthermore, the AIV's own membership will go down from 11 to 10 on 1 January 2012, due to the fact that the vacancy created by the departure of Lilian Gonçalves-Ho Kang You, who does not wish to be reappointed, will not be filled. Expectations are that our membership will eventually go down to nine.

The AIV believes, however, that the permanent committees should have a minimum of 12 members. We do recognise the possibility of enlisting ad hoc experts for the preparation of certain reports, as has been on multiple occasions in the past. However, at a time when the government is interested in swift responses to current situations, it is important to be certain that we can establish a drafting committee drawn from the fixed pool of the permanent committees, whose members have all committed to being immediately available for the duration of their appointment.

Due in part to the fact that the vacancies from 2010 and 2011 were all filled at once, there has been a large influx of new members into the AIV. Of a total number of 66 (previously 71) members, 32 are new. It was therefore decided that the AIV annual seminar, which took place this year on 2 December, should focus on the AIV itself. In previous years, we stepped outside our own confines to show MPs, civil servants, outside experts and the media what we do and what we have been working on. This is meant to promote interaction between the AIV and other interested parties. At this year's seminar, however, considerable attention was devoted to the social and cultural landscape and societal conditions in which the AIV will be performing its tasks in the coming years. The director of the Netherlands Institute for Social Research (SCP), Professor Paul Schnabel, gave a presentation on this subject.

door benoeming van mevrouw prof.dr. J. Gupta. Mevrouw Gupta treedt tevens op als vicevoorzitter van de Commissie Ontwikkelingssamenwerking. Voorts hebben de ministers van Buitenlandse Zaken en van Defensie in september voorzien in de vervulling van de vacatures die in 2010 en 2011 in de permanente commissies zijn ontstaan. Daarbij is de AIV aan het verlangen tot geleidelijke verkleining van de omvang van de permanente commissies tegemoetgekomen door het aantal leden van 15 terug te brengen tot 14 en voor de Commissie Europese Integratie (CEI) tot 13. Vervolgens heeft de AIV in december besloten dat de permanente commissies bij de vervulling van de vacatures in 2012 verder verkleind zouden worden. Daarnaast zal de raad van elf leden teruggaan tot tien doordat na 1 januari 2012 de vacature die ontstaat door het aftreden van mevrouw mr. L.Y. Gonçalves-Ho Kang You, die zich niet herbenoembaar stelde, niet zal worden vervuld. Te voorzien is dat het aantal leden te zijner tijd zal dalen tot negen.

Een aantal van twaalf leden per permanente commissie ziet de AIV wel als een minimum. Weliswaar ziet de AIV ook de mogelijkheid om voor het uitbrengen van bepaalde adviezen ad hoc deskundigen aan te trekken, zoals dat in het verleden meermalen is gebeurd. Echter juist als de regering snelle reacties op actuele situaties gewenst acht, is het van belang dat leden voor de desbetreffende voorbereidingscommissies met de zekerheid van directe beschikbaarheid geput kunnen worden uit het vaste bestand van de permanente commissies, waarvan de leden zich voor de duur van hun benoemings-termijn tot beschikbaarheid hebben gecommitteerd.

Mede als gevolg van de gelijktijdige voorziening in de vacatures van 2010 en 2011 stroomde een groot aantal nieuwe leden tot de AIV toe. Op een totaal aantal van 66 (was 71) waren 32 leden nieuw. Daarom is er voor gekozen om de Themadag, die dit jaar op 2 december werd gehouden, de AIV zelf centraal te stellen. Voorafgaande jaren trad de AIV juist naar buiten om aan Kamerleden, ambtenaren, deskundigen buiten de AIV en de media te laten zien wat de AIV doet en waarmee hij bezig is. Het ging dan om de wisselwerking tussen AIV en geïnteresseerden. Nu is ruim aandacht besteed aan de sociaal-culturele omgeving en de maatschappelijke omstandigheden waaronder de AIV de komende jaren zijn werk zal verrichten. De directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau, prof.dr. P. Schnabel, hield daartoe een inleiding.

IN 2011 UITGEBRACHTE ADVIEZEN

IN 2011 HEEFT DE AIV VIJF ADVIEZEN EN EEN BRIEFADVIES uitgebracht, dat waren achtereenvolgens:

- Advies nummer 73: *Het mensenrechtenbeleid van de Nederlandse regering: zoeken naar constanten in een veranderende omgeving* (februari 2011)
- Advies nummer 74: *Ontwikkelingsagenda na 2015: millennium ontwikkelingsdoelen in perspectief* (april 2011)
- Advies nummer 75: *Hervormingen in de Arabische regio: kansen voor democratie en rechtsstaat?* (mei 2011)
- Advies nummer 76: *Het mensenrechtenbeleid van de Europese Unie: tussen ambitie en ambivalentie* (juli 2011)
- Briefadvies nummer 18: *Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens: beschermer van burgerlijke rechten en vrijheden* (november 2011)
- Advies nummer 77: *Digitale oorlogvoering* (december 2011)

ADVIES nummer 73: *Het mensenrechtenbeleid van de Nederlandse regering: zoeken naar constanten in een veranderende omgeving*

In dit advies reflecteert de AIV op het mensenrechtenbeleid zoals gevoerd in de eerste maanden van het kabinet Rutte en daarnaast verschaft het advies input voor de geactualiseerde mensenrechtennotitie 'Verantwoordelijk voor vrijheid' die het kabinet in april 2011 aan de Staten-Generaal zond. De AIV gaat in op de vraag hoe de regering in de steeds veranderende internationale context haar buitenlands beleid vormgeeft en welke plaats daarbij is weggelegd voor het internationale recht, in het bijzonder dat op het terrein van de rechten van de mens. Daarbij komen onder andere aan bod de bevordering van de rechten van de mens 'in enge zin'; de relatie van mensenrechten tot andere beleidsterreinen (vrede en veiligheid; ontwikkelingssamenwerking; handel en economie) en mensenrechtenschendingen, vredesprocessen en straffeloosheid.

In algemene zin constateert de AIV dat onder invloed van (mondiale en nationale) maatschappelijke spanningen gemakkelijk erosie van het internationale recht en van de internationale rechtsorde kan plaatsvinden. Onderhoud en versterking van deze verworvenheden is dan van fundamenteel belang, juist ook door een land als Nederland, dat de bevordering van de internationale rechtsorde in zijn Grondwet heeft staan en dat het opkomen voor het internationale recht altijd als constante binnen het buitenlands beleid heeft beschouwd.

Advisory reports published in 2011

IN 2011, THE AIV ISSUED FIVE ADVISORY REPORTS AND ONE advisory letter

- Advisory report no. 73: *The Human Rights Policy of the Dutch Government: Identifying Constants in a Changing World* (February 2011)
- Advisory report no. 74: *The Post-2015 Development Agenda: The Millennium Development Goals in Perspective* (April 2011)
- Advisory report no. 75: *Reforms in the Arab Region: Prospects for Democracy and the Rule of Law?* (May 2011)
- Advisory report no. 76: *The Human Rights Policy of the European Union: Between Ambition and Ambivalence* (July 2011)
- Advisory letter no. 18: *The European Court of Human Rights: Protector of Civil Rights and Liberties* (November 2011)
- Advisory report no. 77: *Cyber Warfare* (December 2011)

ADVISORY REPORT NO. 73: *The Human Rights Policy of the Dutch Government: Identifying Constants in a Changing World*

This advisory report is a reflection on the human rights policy pursued in the first few months of the Rutte government and as a contribution to the updated human rights policy document 'Responsible for Freedom' that the government sent to the States General in April 2011. In the report, the AIV examines how the government shapes its foreign policy in the constantly changing international context and what place it assigns to international law, especially in the field of human rights. In doing so, it discusses such issues as the promotion of human rights 'in the narrow sense'; human rights in relation to other policy areas (peace and security, development cooperation, and trade and the economy); and human rights violations, peace processes and impunity.

In general, the AIV notes that tensions within society – at global as well as national level – may all too easily foster the erosion of international law and the international legal order. Upholding and strengthening these cornerstones of

the international system is vital, especially for a country like the Netherlands, whose Constitution includes a commitment to promote the international legal order and whose foreign policy has always championed international law.

In light of the above, the AIV advises the government to conduct human rights debates at national and international level on the basis of legal arguments rather than 'moral obligations', which the government now often cites. In addition, the AIV advocates coherence between the Netherlands' foreign and domestic human rights policies. The AIV accordingly advises the government, in shaping its domestic policies on asylum and migration, to keep a close eye on how these policies impact on the parallel objective of promoting the international legal order, as well as how they might affect the international credibility of the Netherlands.

Based on recent Parliamentary Papers, the AIV concludes that on paper there may not be much change planned in the main contours of Dutch foreign policy in the area of human rights. According to the AIV, however, the crucial point is that human rights should in practice be accorded at least as much importance as other policy areas, even if this is inconvenient in the short term.

This report, which was published at the AIV's own initiative, was prepared by the entire Human Rights Committee (CMR), consisting of Professor W.J.M. van Genugten (chair), Ms H.M. Verrijn Stuart (vice-chair), Professor K.C.J.M. Arts, Professor R. Fernhout, Professor C. Flinterman, Professor J.E. Goldschmidt, R. Herrmann, T.P. Hofstee, Professor M.T. Kamminga, Professor B.M. Oomen, Professor N.J. Schrijver and Professor W.M.F. Thomassen.

The government did not issue an official response to this report, which it had not requested. However, the CMR's chair and executive secretary met with the Permanent Parliamentary Committee on Foreign Affairs on 7 June 2011. The meeting was attended by six members representing six political parties. At the outset, Professor Van Genugten briefly presented the recently published report, highlighting the importance of existing international law as a basis for Dutch policy. He also discussed the need for a credible human rights policy, suggesting it is unwise to be too

In dit licht beveelt de AIV onder andere aan dat nationale en internationale debatten over de rechten van de mens worden gevoerd met gebruikmaking van op het recht gestoelde argumenten en niet zozeer op basis van 'morele verplichtingen', zoals de regering nu vaak doet. Ook pleit de AIV voor coherentie tussen het externe en het interne mensenrechtenbeleid van Nederland. In lijn hiermee beveelt de AIV de regering aan om bij de vormgeving van haar interne beleid op het terrein van asiel en migratie scherp voor ogen te houden hoe zich dit verhoudt tot het gelijktijdig voorgestane beleidsdoel van de bevordering van de internationale rechtsorde, alsook in welke zin intern gevoerd beleid mogelijkerwijs het externe recht van spreken beïnvloedt.

Op basis van recente Kamerstukken wordt geconcludeerd dat het voorgenomen buitenlands beleid op het vlak van de rechten van de mens op papier en op hoofdlijnen wellicht niet veel veranderingen zal ondergaan. Maar waar het op aankomt, aldus de Adviesraad, is om mensenrechten ook in de praktijk een ten minste gelijkwaardige plaats toe te kennen ten aanzien van andere beleidsterreinen, ook als dat (op korte termijn) ongemak veroorzaakt.

Het advies werd op eigen initiatief uitgebracht en is voorbereid door de voltallige Commissie Mensenrechten, bestaande uit: prof.dr. W.J.M. van Genugten (voorzitter), mw. mr. H.M. Verrijn Stuart (vicevoorzitter) en de leden mw. prof. dr. K.C.J.M. Arts, prof.mr. R. Fernhout, prof.mr. C. Flinterman, mw. prof.mr. J.E. Goldschmidt, mr. R. Herrmann, drs. T.P. Hofstee, prof.dr. M.T. Kamminga, mw. prof.dr. B.M. Oomen, prof.mr. N.J. Schrijver en mw. mr. W.M.E. Thomassen.

Op dit advies, dat op eigen initiatief is uitgebracht, is geen regeringsreactie ontvangen. Wel is op 7 juni 2011 door de voorzitter en secretaris van de CMR gesproken met de Vaste Commissie voor Buitenlandse Zaken. Er waren 6 leden/partijen aanwezig. Professor Van Genugten gaf eerst een korte toelichting op het recent verschenen advies. Hij benadrukte het belang van het geldend internationale recht als uitgangspunt voor het Nederlandse beleid. Voorts gaat hij in op de noodzaak van een geloofwaardig mensenrechtenbeleid. Dit betekent dat niet te gevoelig moet worden gereageerd op kritiek, maar ook dat debatten niet te onbezonnen moeten worden gevoerd – zoals in het geval van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens hier en daar gebeurt. Naar aanleiding van vragen van de leden van de Vaste

Commissie wordt onder meer ingegaan op de doodstraf, de naleving van het martelverbod in de Westerse wereld, de inzet van alle economische en rechtstatelijke middelen in het Midden-Oosten vredesproces, de onvoorwaardelijke steun aan NGO's en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Ook wordt kort ingegaan op staatsaansprakelijkheid bij het inhuren van private bedrijven voor defensiedoeleinden en op responsibility to protect. Daarnaast is het advies breed verspreid in binnen- en buitenland.

ADVIES nummer 74: *Ontwikkelingsagenda na 2015: millennium ontwikkelingsdoelen in perspectief*

In april 2011 publiceerde de AIV het advies 'Ontwikkelingsagenda na 2015: millennium ontwikkelingsdoelen in perspectief'. Dit advies werd op verzoek van de regering uitgebracht en gaat in op de vraag of de millennium ontwikkelingsdoelen uit 2000 een vervolg verdienen.

Het advies is voorbereid door een gecombineerde commissie bestaande uit prof.dr. R. van der Hoeven (COS, voorzitter), mw. prof.dr. K.C.J.M. Arts (CMR), drs. F.A.J. Baneke (extern deskundige), mw. S. Borren MA (AIV/COS), dr. B.S.M. Berendsen (COS), mw. dr. N. Tellegen (COS) en ir. A. van der Velden (COS). Het secretariaat is gevoerd door mw. mr. D.E. van Norren (secretaris) en drs. T.D.J. Oostenbrink (in de eind-fase) met ondersteuning van de stagiaires mw. S.R. Airoidi, mw. J. McCall, mw. L.M. van Paaschen en mw. D. Zevulun. Msc. Prof.dr. W.J.M. van Genugten (AIV/CMR), prof.dr. N.J. Schrijver (CMR) en leden van de COS hebben in verschillende stadia van de voorbereiding van dit advies nuttig commentaar gegeven. Ook is met een aantal deskundigen gesproken.

De Millenniumdoelen uit 2000 zijn acht tijdgebonden en kwantificeerbare internationale afspraken om in de periode tot 2015 wereldwijd werk te maken van armoedebestrijding en ontwikkeling en zijn ook voor het huidige kabinet een pijler van het ontwikkelingsbeleid. Maar met 2015 in het verschiet is het belangrijk positie te kiezen in het debat over de ontwikkelingsagenda daarna.

In het advies is de AIV de mening toegedaan dat de internationale afspraken tégen armoede en vóór ontwikkeling ook moeten worden vernieuwd. Die vernieuwing is bovendien een niet te missen kans voor een grondige herformulering van de internationale ontwikkelingsagenda. En anders dan bij Millenniumdoelen moeten ontwikkelingslanden hierbij een grote rol krijgen.

sensitive to criticism but also that debates should not be conducted too thoughtlessly, as sometimes happens on the subject of the European Court of Human Rights. In response to questions from Committee members, issues such as the death penalty, Western compliance with the ban on torture, the deployment of all available economic and constitutional resources in support of the Middle East peace process, unconditional support for NGOs, and the European Court of Human Rights were also addressed. The meeting also briefly addressed state responsibility in employing private military companies and the Responsibility to Protect. The report was widely distributed in the Netherlands and abroad.

ADVISORY REPORT NO. 74: *The Post-2015 Development Agenda: The Millennium Development Goals in Perspective*

In April 2011 the AIV published an advisory report on the post-2015 development agenda. In this report, which was prepared at the government's request, we discuss whether the UN's Millennium Development Goals of 2000 should be followed up.

The report was prepared by a joint committee chaired by Professor R. van der Hoeven (COS). Its other members were Professor K.C.J.M. Arts (CMR), F.A.J. Baneke (external expert), Ms S. Borren (AIV/COS), Dr B.S.M. Berendsen (COS), Dr N. Tellegen (COS) and A. van der Velden (COS). Its executive secretaries were Ms D.E. van Norren and T.D.J. Oostenbrink (in the final phase), assisted by Ms S.R. Airoidi, Ms J. McCall, Ms L.M. van Paaschen and Ms D. Zevulun (trainees). Professor W.J.M. van Genugten (AIV/CMR), Professor N.J. Schrijver (CMR) and various members of the COS provided useful advice at various stages. The committee also spoke to a number of external experts.

The Millennium Development Goals (MDGs) of 2000 are eight time-bound and quantifiable international agreements for promoting poverty reduction and development around the world in the period until 2015. They are also a cornerstone of the present government's development policy. However, with the deadline approaching, it is important to adopt a position in the debate on the post-2015 development agenda.

In the report, the AIV argues that the international agreements on poverty reduction and development

should also be renewed. In fact, this constitutes a unique opportunity to thoroughly redefine the international development agenda. Unlike the formulation of the MDGs, however, this process should give a key role to developing countries.

The report claims that the Millennium Declaration is still relevant and continues to have strategic value. The AIV presents the advantages and disadvantages of the MDGs and describes their lessons for the period after 2015. Because they make the different dimensions of poverty visible, the MDGs have proved to be of great communicative value and have served as an international normative framework. Using indicators to measure progress, grouping together certain issues and making actors responsible for achieving – or failing to achieve – results have sometimes proved effective but in many cases have not resulted in the achievement of the goals themselves.

Besides not including a number of important themes, the MDG system is often criticised for not being based on an underlying economic theory of development processes and structural change and thus for the fact that the choices made have no theoretical basis. In addition, the goals were not formulated or interpreted correctly for deprived parts of the world that need to do more to achieve them without extra financial resources. Criticism is also levelled at the lack of any reference to the role that achieving human rights plays in efforts to realise the MDGs. The goals do no justice to a holistic view of sustainability. The indicators attached to the goals and targets are also subject to criticism, because they measure only quantity and not quality. Nor do the indicators take account of inequality (particularly income inequality) within and between countries.

In the context of new forms of development thinking, the AIV notes that a post-2015 system would have to be based more firmly on the capabilities approach of Nobel Prize winner Amartya Sen, which equates development with more freedom. Sen identifies five essential freedoms: (1) political and civil freedoms; (2) social and (3) economic opportunities; (4) transparency in governance and economic life; and (5) protective freedoms (social security and the rule of law). The AIV specifically mentions issues linked to peace and

Het advies stelt dat de Millennium Verklaring nog steeds actueel en van strategische waarde is. De AIV presenteert verder voor- en nadelen van de Millenniumdoelen en benoemt te leren lessen voor de periode na 2015. Omdat ze de verschillende dimensies van armoede zichtbaar maken, zijn de doelen van grote communicatieve waarde gebleken en fungeren verder als een normstellend internationaal kader. Het meten van voortgang aan de hand van indicatoren, groepering van onderwerpen en het verantwoordelijk stellen van actoren voor het behalen – of niet – van resultaten zijn in sommige gevallen effectief gebleken, maar hebben niet in alle gevallen geleid tot het behalen van de doelen zelf.

Naast het niet opnemen van een aantal belangrijke thema's is een andere veelgehoorde kritiek op de MDG-systematiek, dat een onderliggende economische theorie over ontwikkelingsprocessen met structurele veranderingen ontbreekt en dat een theoretische onderbouwing van de keuzes afwezig is. Verder zijn doelen niet juist geformuleerd of geïnterpreteerd voor achtergestelde werelddelen, die meer moeten doen om ze te behalen zonder extra financiële middelen. Kritiek is er ook op het ontbreken van enigerlei verwijzing naar de rol, die verwezenlijking van mensenrechten speelt in het nastreven van de MDG's. De MDG's doen geen recht aan een holistische visie op duurzaamheid. Daarnaast is er kritiek op de indicatoren die aan de (sub)doelen werden toegevoegd. Deze meten uitsluitend kwantiteit en geen kwaliteit. De indicatoren hebben voorts geen oog voor de (inkomens)ongelijkheid in de wereld zowel binnen landen als tussen landen.

Wat nieuwe vormen van ontwikkelingsdenken betreft, constateert de AIV dat een post-2015-systeem meer gestoeld zou moeten zijn op de capaciteitsbenadering van Nobelprijswinnaar Amartya Sen. Deze theorie stelt dat ontwikkeling gelijk staat aan meer vrijheid. Sen onderscheidt vijf essentiële vrijheden: (1) politieke- en burgerlijke vrijheden, (2) sociale- en (3) economische mogelijkheden, (4) transparantie in bestuur en economisch leven en (5) beschermende vrijheden (sociale zekerheid en rechtshandhaving). De AIV noemt onderwerpen gelieerd aan vrede en veiligheid en aan goed bestuur. Maar ook man-vrouwverhoudingen, (inkomens)ongelijkheid, voedselzekerheid, duurzaamheid en mensenrechten verdienen een plek in een vernieuwde ontwikkelingsstrategie. De discussies over duurzaamheid moeten ertoe leiden dat een post-2015-systeem langetermijnstreefcijfers voor een duurzaam leefmodel moet bevatten met een 'rolling

agenda' die de voortgang elke 5 of 10 jaar meet en, op basis van deze meting, leidt tot regelmatige bijstelling van de strategie. Het post-2015-systeem wordt zo een 'dashboard' met indicatoren voor duurzaamheid, voor deze generatie en de volgende. Drie principes uit de mensenrechtenbenadering zijn bijzonder relevant en zouden meegenomen moeten worden in een post-2015-systeem: non-discriminatie, participatie en verantwoording. Daarnaast is verwijzing naar algemene mensenrechtenverdragen van belang met het oog op naleving van andere relevante mensenrechtenverplichtingen.

De AIV stelt dat tot 2015 het behalen van de Millenniumdoelen voorop moet staan. Maar ook dat nu al moet worden begonnen na te denken over de vraag 'wat daarna?'. De internationale politieke en sociaal-economische verhoudingen zijn sinds 2000 immers grondig veranderd. En de economische, financiële en voedselcrises nopen tot vernieuwd denken over ontwikkeling en over hoe de wereld bestuurd moet worden. Dit vergt tijdig een gedegen reflectie en analyse.

De AIV adviseert de regering samen met ontwikkelingslanden het voortouw te nemen om te komen tot een internationale consensus over een vernieuwde ontwikkelingsstrategie voor na 2015. Trekker van dat initiatief zou bij voorkeur een prominent figuur uit een ontwikkelingsland moeten zijn. Het betrekken van ontwikkelingslanden zou een reparatie zijn van een belangrijke tekortkoming van de huidige Millenniumdoelen. Die zijn namelijk vooral geformuleerd door Westerse donorlanden en internationale organisaties.

De AIV vindt dat de geactualiseerde Millenniumdoelen onderdeel moeten zijn van een vernieuwd mondiaal bestuur dat ook zorgt voor toegang tot mondiale publieke goederen. Dat zijn goederen die iedereen aangaan en waarvan men niet kan en mag worden uitgesloten en doet ook suggesties hoe dat te financieren. De AIV vindt dat, hoewel de discussie over mondiale publieke goederen met de nodige voorzichtigheid gevoerd moet worden, er een duidelijk verband gelegd moet worden tussen MDG's en mondiale publieke goederen, omdat zij met elkaar gemeen hebben dat ook niemand van de MDG's uitgesloten kan en mag worden. De MDG's kunnen zo ook bijdragen tot de totstandkoming van een 'global social floor' ofwel een nastrevenswaardig mondiaal overeen te komen bestaansminimum, waarvan de wenselijkheid tijdens de recente wereldcrisis nog eens aangetoond is.

security and good governance, but gender relations, income inequality, food security, sustainability and human rights also deserve a place in a renewed development strategy. The sustainability debate must lead to a post-2015 system that contains long-term targets for a sustainable model with a rolling agenda that measures progress every five or ten years and uses these measurements to make regular modifications to the strategy. In this way, the post-2015 system will be a 'dashboard' with indicators for sustainability for this generation and the next. Three principles from the human rights approach are especially relevant and should be incorporated in a post-2015 system: non-discrimination, participation and accountability. It is also important to refer to general human rights conventions to ensure compliance with other relevant human rights obligations.

The AIV notes that achieving the MDGs should remain the main priority until 2015. However, thinking should already start about the question 'What comes next?', as the international political and socioeconomic balance has changed radically since 2000. The economic, financial and food crises also demand new thinking on development and global governance. These issues urgently require systematic reflection and analysis.

The AIV advises the government to take the lead, together with developing countries, in forging an international consensus on a new post-2015 development strategy. This initiative should preferably be led by a prominent individual from a developing country. Involving developing countries would go some way towards repairing a key shortcoming of the current MDGs, which were formulated primarily by Western donor countries and international organisations.

The AIV believes that the updated MDGs should be part of a new form of global governance that guarantees access to global public goods. These are goods that are relevant to everyone and from which no one can or may be excluded. The AIV offers suggestions on how to fund universal access to such goods. The AIV believes that, although the debate on global public goods should be conducted with the utmost care, it is important to establish a clear link between the MDGs and global public goods, because no one can or may be excluded from the MDGs either. In this way, the MDGs

can also contribute to the creation of a 'global social floor' – in other words, a minimum level of existence that is worth pursuing and on which there is a global consensus. The need for such a minimum was once again demonstrated during the recent global crisis.

Recent theories, such as Nobel Prize winner Elinor Ostrom's analysis of the commons, which identifies seven principles for effective local governance, can play a role in the management of global public goods and, if these ideas and principles are extended to global governance, offer good guidelines for a post-2015 system.

Government response

The government issued its response to the advisory report on 1 November 2011. The response welcomes the AIV's thorough and in-depth report and agrees that the Millennium Declaration and the MDGs have had a positive effect. The government sees focus and goal-centredness, as well as the economic self-sufficiency of developing countries, as general principles for a post-2015 system, as laid down in current government policy. The government notes that it will further consider its position while staying open to the international debate on the post-2015 development agenda. The AIV hopes to continue playing a positive role in this process.

Follow-up and impact of the advisory report

The report attracted a great deal of interest at national and international level. Following a lunchtime lecture in The Hague for foreign ministry officials, the AIV, the National Committee for International Cooperation and Sustainable Development (NCDO) and the Worldconnectors organised a meeting in Amsterdam. Both events were attended by approximately 100 participants. There were also presentations of the report at the Ministry of Foreign Affairs' associate experts alumni day, the Confederation of Netherlands Industry and Employers (VNO-NCW), the Partos platform for Dutch development NGOs, the Nijmegen Centre for International Development Issues (CIDIN) and the Trade Union Confederation FNV in Amsterdam, as well as at a meeting during a day on tropical medicine careers (200 participants) and at a student meeting of the Moroccan-Dutch association TANS (50 participants). The presentations were made by the chair, the executive secretary and various members of the drafting committee.

Recente theorieën, zoals over de 'commons' van Nobelprijswinnares Östrom, die zeven principes ontwikkelde voor effectief lokaal bestuur, kunnen een rol spelen in het management van mondiale publieke goederen en vormen een goede leidraad voor een post-2015-systeem, mits deze ideeën en principes worden doorgetrokken naar 'global governance'.

Regeringsreactie

De regeringsreactie op het advies verscheen op 1 november 2011. Daarin sprak de regering veel waardering uit voor het uitgebreide rapport, deelde de analyse van het positieve effect van de Millennium Verklaring en de MDG's. Zij neemt focus en resultaatgerichtheid als uitgangspunt voor een post-2015-systeem, alsmede economische verzelfstandiging van ontwikkelingslanden zoals neergelegd in het kabinetsbeleid. De regering deelde mee zich nader te zullen beraden op een standpunt in afwachting van de internationale discussie hierover. De AIV hoopt hierin een positieve rol te blijven spelen.

Follow-up en impact van het advies

Het advies mocht zich verheugen in een grote belangstelling, zowel nationaal als internationaal. Na een lunchlezing in Den Haag voor ambtenaren van het ministerie van Buitenlandse Zaken, werd samen met de NCDO en de Worldconnectors een bijeenkomst in Amsterdam georganiseerd. Bij beide bijeenkomsten waren ongeveer 100 deelnemers aanwezig. Ook vonden nog presentaties plaats op het ministerie tijdens de assistent-deskundigen alumni dag, bij werkgeversorganisatie VNO-NCW, bij NGO-branche organisatie Partos, bij het CIDIN in Nijmegen en de FNV in Amsterdam. Dit gold ook voor bijeenkomsten tijdens de tropenartsen carrière dag (met 200 deelnemers) en de TANS allochtone studentenvereniging met 50 deelnemers. Voor 2012 zijn nog bijeenkomsten op de universiteiten van Utrecht en Maastricht. De presentaties werden verzorgd door de voorzitter, verschillende leden van de schrijfgroep en de secretaris.

Het advies werd in het buitenland gepresenteerd tijdens het World Congress van de Society for International Development (SID) in Washington, in juli 2011 (1200 deelnemers en de workshop met 150 deelnemers) en individueel aangeboden aan executives van onder meer USAID, Wereldbank/IFC en de VS-ambassadeur bij ECOSOC. De

VN-instellingen toonden grote belangstelling; UNDP, UNICEF, UNDESA, Human Development Report Office en UNFPA in New York nodigden de secretaris uit voor een presentatie. UNDESA beschikte reeds in april over een kopie van het rapport, waardoor het advies invloed had op de opstelling 11 juli 2011. Het advies werd tevens gepresenteerd door de Nederlandse missie in New York op de (eerste) vergadering van de Algemene Vergadering (AVVN) over de toekomst van de Millenniumdoelen na 2015 (juni 2011). De voorzitter van de schrijfgroep werd door het Overseas Development Institute (ODI, VK) uitgenodigd voor een presentatie in Cairo in oktober 2011. De secretaris nam deel aan de (besloten) workshop van het Duitse ontwikkelingsinstituut DIE in Bonn in november 2011, waar onder andere de Wereldbank, diverse VN-instellingen, OECD, een aantal bilaterale donoren en academici aanwezig waren. Ook hier bleek dat Nederland met het AIV-advies een voorsprong heeft genomen op de discussie. Veel van de in het rapport genoemde punten werden door deelnemers ondersteund.

Het rapport werd in 2011 besproken en van commentaar voorzien in de *Internationale Spectator* en daar heeft de AIV weer een reactie op mogen geven. Het advies kreeg bij het uitkomen in april 2011 ook aandacht in de vakbladen *de Broker* en *Vice-Versa*. Voorts is een drietal verschillende artikelen aangeboden voor publicatie aan een gespecialiseerd tijdschrift op het terrein van ontwikkelingssamenwerking. Op het moment van schrijven van dit jaarverslag was nog geen besluit over publicatie genomen. Het is in het Engels en Frans vertaald (en samengevat in het Spaans) en is breed verspreid via de posten aan overheden bij (partner)landen.

ADVIES nummer 75: *Hervormingen in de Arabische regio: kansen voor democratie en rechtsstaat?*

Op 18 april 2011 ontving de AIV een adviesaanvraag over de ontwikkelingen in de Arabische regio. De vraag was of het beleidsinstrumentarium van de EU en de bilaterale instrumenten waarover Nederland beschikt doeltreffend en doelmatig worden ingezet om de transitie in de Arabische regio naar democratie en rechtsstaat te ondersteunen.

Het advies is in korte tijd voorbereid door een gecombineerde commissie onder leiding van prof.dr.ir. J.J.C. Voorhoeve (AIV/CVV). De commissie bestond verder uit mr. F. Korthals Altes (AIV-voorzitter), prof.dr. A. van Staden (AIV/CEI), mw. mr. H.M. Verrijn Stuart (AIV/CMR) en dr. B.S.M. Berendsen (COS). De

Other meetings are planned in 2012 at Utrecht University and Maastricht University.

Outside the Netherlands, the report was presented during the World Congress of the Society for International Development (SID) in Washington in July 2011 (1,200 participants and a workshop with 150 participants) and was personally presented to executives from organisations such as USAID and the World Bank/IFC, as well as to the US ambassador to the UN Economic and Social Council (ECOSOC). UN institutions showed great interest. UNDP, UNICEF, the UN Department of Economic and Social Affairs (DESA), the Human Development Report Office (HDRO) and the UN Population Fund (UNFPA) in New York all invited the executive secretary to make a presentation. DESA received a copy of the report in April 2011, so that it influenced the drafting of the UN Secretary-General's letter of 11 July 2011. In June 2011, the Dutch mission in New York presented the report at the UN General Assembly's first Plenary Meeting on the future of the MDGs after 2015. The United Kingdom's Overseas Development Institute (ODI) invited the chair of the drafting committee to give a presentation in Cairo in October 2011. In November 2011, the executive secretary participated in the closed workshop of the German Development Institute (DIE) in Bonn, which was also attended by the World Bank, various UN institutions, the OECD and several bilateral donors and academics. Here, too, it was apparent that AIV's advisory report had given the Netherlands a head start in the debate. Participants agreed with many of the points raised in the report.

In 2011, the report was discussed and commented on in the *International Spectator*, which also allowed the AIV to respond. Following its publication in April 2011, the report was discussed in two specialist journals on development issues: *The Broker* and *Vice Versa*. The AIV also submitted three different articles for publication in a specialist journal on development cooperation; at the time of writing, no decision had yet been made concerning their publication. The report was translated into English and French (and summarised in Spanish) and distributed to many foreign governments (including the governments of bilateral partner countries) via the Netherlands' missions abroad.

ADVISORY REPORT NO. 75: *Reforms in the Arab Region: Prospects for Democracy and the Rule of Law?*

On 18 April 2011, the AIV received a request for advice concerning the developments in the Arab region. The question was whether the EU's policy instruments and the Netherlands' existing bilateral instruments were being used effectively and efficiently to support the Arab region's transition to democracy and the rule of law.

The advisory report was prepared at short notice by a joint committee chaired by Professor J.J.C. Voorhoeve (AIV/CVV). The other members were F. Korhals Altes (AIV chair), Professor A. van Staden (AIV/CEI), Ms H.M. Verrijn Stuart (AIV/CMR) and Dr B.S.M. Berendsen (COS). The civil service liaison officer was E.H. Braam of the Ministry of Foreign Affairs' North Africa and Middle East Department (DAM). The executive secretary was M.W.M. Waanders (CVV executive secretary), assisted by Ms Q.J. Genee and R.J.H. van Altvorst (trainees).

The AIV believes that political transformations in the Arab region offer major opportunities for a better approach, with a greater emphasis on democracy and the rule of law, to relations between Western countries and autocratic regimes that are responsible for serious human rights violations. Although compelling geopolitical interests necessitate maintaining diplomatic relations with autocratic regimes, dialogue and limited cooperation at government level should not come at the expense of support for pro-reform forces and civil society in their countries. In the past, Western governments have identified too strongly with authoritarian regimes, based on the supposition, now shown to be false, that such regimes could ensure political stability. Now, too, there is a danger that the Western countries' policy will be dictated by a calculation of an autocratic regime's chances of survival, rather than the need to respect human rights, democracy and the socioeconomic aspirations of the population.

It is the AIV's opinion that the Dutch government should not allow itself to be held hostage by fear that radical Islamist groups will attempt to seize power. Indeed, this scenario is made more rather than less probable by a policy that offers support, whether overt or tacit, to regimes that have permanently lost touch with legitimate popular demands in

commissie werd bijgestaan door de ambtelijk contactpersoon drs. E.H. Braam namens het ministerie van Buitenlandse Zaken. Het secretariaat werd gevoerd door drs. M.W.M. Waanders met hulp van de stagiaires mw. Q.J. Genee en dhr. R.J.H. van Altvorst.

De AIV meent dat de politieke omwentelingen in de Arabische regio belangrijke kansen bieden voor een betere, meer op rechtsstaat en democratie gerichte omgang van westerse landen met autocratische regimes die verantwoordelijk zijn voor ernstige schendingen van mensenrechten. Weliswaar nopen zwaarwegende geopolitieke belangen tot het onderhouden van diplomatieke betrekkingen met autocratische regimes, maar dialoog en (beperkte) samenwerking op regeeringsniveau mogen niet ten koste gaan van de ondersteuning van hervormingsgezinden en het maatschappelijk middenveld in die landen. Teveel hebben westerse regeringen zich in het verleden geïdentificeerd met autoritaire regimes, op basis van de onjuist gebleken veronderstelling dat dergelijke regimes voor politieke stabiliteit zouden kunnen zorgen. Ook nu is er het gevaar dat het beleid van westerse landen wordt beheerst door een taxatie van de overlevingskansen van een autocratisch regime, los van de vraag wat in het belang is van respectering van de rechten van de mens en de democratische en sociaaleconomische aspiraties van de bevolking.

De AIV is van oordeel dat de Nederlandse regering zich niet moet laten gijzelen door de angst dat radicale islamitische groeperingen een greep naar de macht doen. De kans daarop neemt eerder toe dan af door een politiek van – al dan niet heimelijke – steun aan regimes die blijvend vreemd zijn geraakt van de legitieme eisen van de burgers in de Arabische samenlevingen. De AIV concludeert dat de recente ontwikkelingen in Tunesië, Egypte en andere Arabische landen het belang onderstrepen van een gerichte versterking van het maatschappelijk middenveld (politieke partijen, maatschappelijke organisaties en vakbonden). De opbouw van een krachtig maatschappelijk middenveld vergt een lange adem, maar sorteert uiteindelijk het meeste effect bij het bevorderen van vrijheid, gerechtigheid en democratie.

De AIV merkt op dat zowel Nederland als de EU reeds beschikken over passende beleidsinstrumenten ter versterking van de *civil society*. Echter, vooral de EU heeft in het recente verleden verzuimd de instrumenten uit het Europees

Nabuurschapsbeleid (ENB) op de juiste wijze toe te passen. Zo heeft de Unie in de politieke dialoog met zuidelijke buurstaten onvoldoende nadruk gelegd op de onvolkomenheden (of zelfs afwezigheid) van de rechtsstaat en de ontwikkeling van een onafhankelijke particuliere sector die gevrijwaard is van politieke beïnvloeding. De opkomst van hervormingsbewegingen in verschillende Arabische landen verschaft de EU nieuwe kansen. Nederland beschikt met het Mensenrechtenfonds en het Fonds Ontwikkeling Pluriformiteit en Participatie in islamitische landen over passende bilaterale hulpinstrumenten waarmee een stem gegeven kan worden aan maatschappelijke organisaties die het huidige transitieproces in de Arabische regio kunnen dragen. De AIV meent echter dat investeringen in additionele expertise en analysecapaciteit noodzakelijk zijn om de regering goed te kunnen adviseren over mogelijke Nederlandse bijdragen aan versterking van de *civil society* in de Arabische regio. Voldoende analysecapaciteit op ambassades in de regio en nauwere samenwerking van de regering met (Nederlandse) NGO's, instellingen voor capaciteitsopbouw van politieke partijen en de vakbeweging zijn het meest doelmatig om in deze behoefte aan expertise en analysecapaciteit te voorzien.

Regeringsreactie

Op 24 juni 2011 ontving de AIV de regeringsreactie op het advies. Daarin stelt de regering dat het advies van de AIV een waardevolle analyse biedt van het beleid dat Nederland en de internationale gemeenschap, inclusief de EU, inzake de Arabische regio voorstaan. Het advies vormt een nuttige inbreng voor verdere discussie, zowel nationaal als internationaal.

Het kabinet steunt de conclusie van de AIV dat Nederland beschikt over een breed en toereikend palet van instrumenten om het transitieproces te ondersteunen. De AIV ondersteunt het besluit van het kabinet om een nieuwe faciliteit voor de ondersteuning van het transitieproces naar analogie van het MATRA-programma in het leven te roepen (Kamerbrief van 25 maart 2011). Het kabinet heeft uit oogpunt van efficiëntie en doeltreffendheid inmiddels besloten geen nieuwe faciliteit naar analogie van MATRA open te stellen, maar MATRA zelf. Daar waar de AIV de parallel trekt met Midden- en Oost-Europa hecht het kabinet eraan te onderstrepen dat in geval van de Arabische regio geen sprake is van een toetredingsperspectief.

Arab societies. The AIV concludes that recent developments in Tunisia, Egypt and other Arab countries underscore the importance of targeted support for civil society (political parties, civil society organisations and trade unions). A strong civil society cannot be built overnight, but ultimately this is the most effective way of promoting freedom, justice and democracy.

The AIV observes that both the Netherlands and the EU have appropriate policy instruments for strengthening civil society. In recent years, however, the EU in particular has not succeeded in employing the instruments of the European Neighbourhood Policy (ENP) in the most effective way. For example, in its political dialogue with its southern neighbours, the Union has not done enough to emphasise the weakness (or absence) of the rule of law and the development of an independent private sector, free from political influence. The rise of reform movements in various Arab countries is a source of new opportunities for the EU. With its Human Rights Fund and the Fund for Development, Pluralism and Participation (FOPP) in Islamic countries, the Netherlands has suitable bilateral aid instruments in place for giving a voice to civil society organisations that can sustain the current transitions in the Arab region. The AIV believes, however, that investment in additional expertise and analytical capacity is necessary to provide the government with good advice on possible Dutch contributions to strengthening civil society in the Arab region. Sufficient analytical capacity at embassies in the region and closer cooperation between the government, NGOs (both Dutch and international), institutions for building the capacity of political parties and the trade union movement are the most efficient means for meeting this need for expertise and analytical capacity.

Government response

On 24 June 2011, the AIV received the government's official response to the advisory report. The response states that the AIV's report offers a valuable analysis of the policy on the Arab region favoured by the Netherlands and the international community, including the EU. The report is a useful contribution to the ongoing debate, both nationally and internationally.

The government endorses the AIV's conclusion that the Netherlands has a broad and sufficient range of instruments for supporting the transition. The AIV supports the government's decision to create a new facility to support the transitions, analogous to the Social Transformation (MATRA) programme (letter to parliament of 25 March 2011).¹ For reasons of efficiency and effectiveness, the government has since decided that rather than establishing a whole new facility *analogous* to MATRA, it will simply make use of MATRA itself. As regards those instances where the AIV draws parallels between the Arab world and Central and Eastern Europe, the government would like to stress that EU accession is not a prospect for the former region.

A democratic deficit, political repression, the exclusion of large segments of society and serious human rights violations are some of the major reasons for the uprisings. With this in mind, the government welcomes the recommendation to focus as a matter of priority on supporting civil society, political parties and trade unions. This should not, however, cause us to bypass the opportunity to address socioeconomic conditions – the second reason for the uprisings – at bilateral and multilateral level. The Netherlands' instruments for supporting business communities are well suited for this purpose, because they were designed to create employment. They also offer opportunities for the Dutch business community, since there is demand for specific Dutch expertise in the region.

The government is keen to make use of the expertise and analytical capacity of Dutch NGOs, and it has good ties with the Middle East and North Africa (MENA) network that has been set up by various NGOs that are active in the Arab region. A direct dialogue is taking place with experts and activists from the Arab region and with the well-established contacts of the Dutch embassies in those countries. An interministerial working group consisting of senior civil servants has been set up to analyse developments in the region, explore their consequences for the Netherlands and formulate a Dutch response.

1 The MATRA programme supports countries in Southeast and Eastern Europe in the transition to a pluralist and democratic society governed by the rule of law.

Het democratisch deficit, politieke repressie, uitsluiting van grote delen van de samenleving en ernstige mensenrechtenschendingen liggen (deels) ten grondslag aan de opstanden. Het kabinet verwelkomt dan ook de aanbeveling de inzet vooral te richten op de ondersteuning van het maatschappelijk middenveld, politieke partijen en vakbonden. Hier moet echter niet voorbij worden gegaan aan de mogelijkheid om ook op bilateraal niveau de sociaaleconomische omstandigheden – de tweede reden van de opstanden – te adresseren. Het Nederlandse bedrijfsleven instrumentarium leent zich hier goed voor omdat het gericht is op creëren van werkgelegenheid. Daarnaast biedt het kansen voor het bedrijfsleven omdat er in de regio vraag is naar specifieke Nederlandse expertise.

Het kabinet maakt graag gebruik van de expertise en analysecapaciteit bij Nederlandse NGO's en er zijn goede banden met het MENA-platform dat is opgezet door diverse NGO's actief in de Arabische regio. Er vindt een rechtstreekse dialoog plaats met experts en activisten uit de Arabische regio, naast de contacten die de ambassades ter plekke vaak al vele jaren hebben. Er is een hoogambtelijke interdepartementale werkgroep ingesteld die tracht de ontwikkelingen in de regio te analyseren, de gevolgen voor Nederland in kaart brengt en de Nederlandse reactie hierop formuleert.

In het AIV-advies wordt gesteld dat de Nederlandse regering zich niet moet laten gijzelen door de angst dat radicale islamitische groeperingen een greep naar de macht doen. Het kabinet merkt dienaangaande op dat het zich bij de beleidsvorming laat leiden door de realiteit, niet door emoties. Het kabinet heeft oog voor de kansen die de ontwikkelingen in de Arabische regio met zich brengen. Maar het is uiteraard ook uiterst behoedzaam ten aanzien van de mogelijke risico's die samenhangen met de aanwezigheid van radicale islamitische groeperingen in de nieuwe politieke context in de betreffende landen. Het kabinet zal dan ook de ontwikkelingen in dat perspectief met bijzondere aandacht blijven volgen. Het kabinet zal politieke partijen die deelnemen aan het politieke proces in de Arabische regio beoordelen op de mate waarin zij voldoen aan democratische en rechtsstatelijke beginselen, conform het beginsel van conditionaliteit.

Het advies werd op 15 juni 2011 aangeboden aan de Tweede Kamerleden drs. A. Pechtold (D66) en drs. F.C.G.M. Timmermans (PvdA) tijdens een persconferentie in café

Dudok in Den Haag. Bij die bijeenkomst waren ongeveer 10 vertegenwoordigers van dagbladen en radio aanwezig. Na een toelichting op het advies door professor Voorhoeve reageerde eerst de heer Pechtold, tevens voorzitter van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken en daarna kreeg de heer Timmermans het woord. Beide betrokkenen stelden het voorliggende advies zeer op prijs. Daarna kreeg de heer B. Hendriks, Midden-Oostdeskundige, het woord en hij wees erop dat de 'Arabische lente' nog niet is overgegaan in een zonnige zomer. De situatie in Jemen, Syrië en Libië is zeer zorgwekkend, en ook in de drie landen waar het advies zich op richt zijn niet alle ontwikkelingen onverdeeld positief. Het AIV-advies is er goed in geslaagd de kansen en gevaren te signaleren en te analyseren. Hoewel de heer Hendriks er voor waarschuwt dat in de hele regio de vinger aan de pols moet worden gehouden, onderstreept hij met de AIV het belang van Egypte, Tunesië en Marokko. Ten slotte vraagt de heer Hendriks aandacht voor het Palestijns-Israëliësch vraagstuk. Dat heeft weliswaar een kleine rol gespeeld in de 'Arabische lente', zelfs in de vertrouwde rol als bliksem-aflieger voor interne problemen in Arabische landen. Maar ze staan ook niet los van elkaar. Ook in de Palestijnse gebieden is er veel onvrede, hoge werkloosheid en geen perspectief op verandering ten goede. Daarom moet het Westen ook hier democratie ondersteunen, zelfs als dat leidt tot uitkomsten die het Westen niet welgevallig zijn.

De persconferentie leidde tot een aantal radio-interviews met de voorzitter en er is ook een aanzienlijk aantal artikelen verschenen na deze publicatie, waaronder in de NRC, de Telegraaf en Elsevier. Ook heeft vlak na verschijning van het advies een drukbezochte lunchlezing over het advies plaatsgevonden op het ministerie van Buitenlandse Zaken. Op 27 juni 2011 vond een gesprek over het advies plaats met de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken van de Tweede Kamer. Professor Voorhoeve constateerde daar met tevredenheid dat de regering in haar reactie op het advies veel aanbevelingen van de AIV overnam. Hij bracht nog een aantal punten onder de aandacht van de Kamerleden. Hij wees onder meer op het gebrek aan analysecapaciteit op ambassades, op het belang van bevordering van rechtsstatelijkheid en steun aan het lokale maatschappelijk middenveld in de Arabische regio op het belang bilaterale en multilaterale steun te verlenen die is gericht op bevordering van werkgelegenheid en armoedebestrijding in plaats van op macro-economische groei. Tijdens het daaropvolgende debat

The AIV's report cautions that the Dutch government should not allow itself to be held hostage by the fear that radical Islamist groups might attempt to seize power. On this point, the government observes that its decision-making is informed by facts, not emotions. The government is aware of the opportunities that the developments in the Arab region are generating, but at the same time is of course extremely cautious with respect to the possible risks associated with the presence of radical Islamist groups in the new political landscape of the countries in question. With that in mind, the government will follow developments in this regard with special attention. Following the principle of conditionality, it will evaluate political parties that are engaged in the political process in the Arab region on the basis of their compliance with the principles of democracy and the rule of law.

On 15 June 2011, the advisory report was presented to Alexander Pechtold, MP for Democrats '66 (D66), and Frans Timmermans, MP for the Labour Party (PvdA), at a press conference in café Dudok in The Hague. The event was attended by approximately 10 newspaper and radio journalists. Following an introduction to the report by Professor Voorhoeve, Mr Pechtold, who also chairs the Permanent Parliamentary Committee on Foreign Affairs, was the first to respond, followed by Mr Timmermans. Both of them warmly welcomed the publication of the report. The next speaker was Middle East expert Bert Hendriks, who pointed out that the 'Arab spring' had not yet turned into summer. The situation in Yemen, Syria and Libya was very worrying, and developments in the three countries that the report focused on were not altogether positive. The AIV report had identified and analysed the opportunities and dangers clearly and effectively. Although he warned that the entire region needed to be closely watched, Mr Hendriks joined the AIV in emphasising the importance of Egypt, Tunisia and Morocco. Finally, he drew attention to the Israeli-Palestinian issue. Although it had played only a small part in the Arab spring, even in its familiar role as lightning rod for internal problems in Arab countries, the Palestinian issue was not unconnected with the Arab spring. There was also considerable unrest, high unemployment and little prospect of positive change in the Palestinian territories. The West should therefore also support democracy there, even if this led to outcomes not favoured by the West.

The press conference led to several radio interviews with the chairman of the drafting committee. Following the report's publication, a substantial number of articles were published in the press, including in the *NRC*, the *Telegraaf* and *Elsevier*. The Ministry of Foreign Affairs also hosted a well-attended lunchtime lecture on the report shortly after its publication. On 27 June 2011, the Permanent Committee on Foreign Affairs discussed the report. At this meeting, Professor Voorhoeve noted with satisfaction that the government had accepted many of the AIV's recommendations in its response to the report. He also brought several other issues to the MPs' attention, including the lack of analytical capacity in embassies, the importance of promoting the rule of law and supporting local civil society in the Arab region, and the importance of providing bilateral and multilateral assistance aimed at creating employment and reducing poverty rather than increasing macroeconomic growth. In the subsequent debate in the House of Representatives the report was cited frequently and in detail, and quite a few motions favouring the type of follow-up recommended by the AIV were passed. The report was widely distributed in the Netherlands and abroad.

ADVISORY REPORT NO. 76: *The Human Rights Policy of the European Union: Between Ambition and Ambivalence*

In December 2010 the AIV received a request for advice on the effectiveness of European human rights policy. In his letter, the Minister of Foreign Affairs stated that, in addition to forceful action by individual states, an effective, tailor-made European Union human rights policy was needed to counterbalance the various pressures besetting human rights compliance in the international arena. The key question was how, in the wake of the entry into force of the Treaty of Lisbon, the EU's human rights policy could be made more effective, more coherent and more visible. More specifically the Minister asked the following questions:

1. How can the Union's participation in international human rights forums be strengthened, without concerted action leading to diminished political impact or dilution of voting power?
2. How can the effectiveness of the Union's many human rights instruments be enhanced so that they become integral to its external policy, and how can they be better tailored to specific situations?

in de Kamer werd vaak en veel gerefereerd aan het advies en werd ook een aanzienlijk aantal moties aangenomen die zijn gericht op follow-up als geadviseerd door de AIV. Daarnaast is het advies breed verspreid in binnen- en buitenland.

ADVIES nummer 76: *Het mensenrechtenbeleid van de Europese Unie: tussen ambitie en ambivalentie*

In december 2010 ontving de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) een adviesaanvraag inzake de effectiviteit van het Europees mensenrechtenbeleid. Hierin stelt de minister dat – naast daadkrachtig optreden op nationale titel – een effectief en op maat gesneden mensenrechtenbeleid van de kant van de Europese Unie van belang is om tegenwicht te bieden aan de druk waaraan de naleving van mensenrechten internationaal blootstaat. De centrale vraag was hoe het EU-mensenrechtenbeleid in het licht van het Verdrag van Lissabon slagvaardiger, meer coherent en zichtbaarder kan worden gemaakt. Meer specifiek stelde de minister de volgende vragen:

1. Hoe kan het optreden van de Unie in internationale mensenrechtenfora worden versterkt, zonder dat eenstemmigheid leidt tot verlies van politiek- en stemgewicht?
2. Hoe kan de effectiviteit van de vele mensenrechteninstrumenten dusdanig worden vergroot dat zij integraal onderdeel uitmaken van het buitenlandbeleid van de Unie, en hoe kan maatwerk worden verbeterd?
3. Hoe kan de coherentie tussen het interne en externe mensenrechtenbeleid worden vergroot?
4. Hoe kan de EU meer zichtbaarheid geven aan diens interventies op mensenrechtenterrein?

Het advies is voorbereid door een gecombineerde commissie onder voorzitterschap van mw. prof.mr.dr. K.C.J.M. Arts (vanaf 14 maart 2011) en prof.mr. R. Fernhout (tot 14 maart 2011). In de commissie hadden de volgende personen zitting: mw. prof.dr. M.G.W. den Boer, prof.mr. C. Flinterman, mw. prof.mr. J.E. Goldschmidt, mr. R. Herrmann, drs. T.P. Hofstee, mw. mr. C.F. Meindersma, mw. prof.mr. W.M.E. Thomassen, mw. mr. H.M. Verrijn Stuart en prof.dr. J.W. de Zwaan. Prof.dr. R.A. Lawson heeft als extern corresponderend lid bijgedragen aan de tekst van dit advies. Het secretariaat werd gevoerd door mw. drs. A.M.C. Wester, daarin bijgestaan door de stagiaires mw. M.A.C. Lucassen, mw. D. Zevulun MSc en mw. S. de Jong.

De AIV stelt in het advies dat het mensenrechtenbeleid van de Europese Unie verbetering behoeft als de EU als geloofwaardige speler wil (blijven) opereren op het terrein van de mensenrechten. De AIV analyseert het mensenrechtenbeleid van de EU tegen de achtergrond van een veranderde context. Op mondiaal niveau is de economische en politieke positie van het Westen verzwakt. Andere, relatief nieuwe, grote spelers op het internationale toneel stellen zich steeds assertiever op.

Tegelijk is in Nederland een stevig debat gaande over nut en noodzaak van Europese samenwerking. Enerzijds is er 'Europa-scepsis'. Anderzijds blijkt steeds vaker dat, om de verworvenheden van ruim een halve eeuw Europese integratie veilig te stellen, juist meer zal moeten worden samengewerkt. Voorbeelden hiervan zijn financieel-economisch beleid en asiel- en migratiebeleid.

In het advies wordt geconcludeerd dat optreden via de EU op mensenrechtengebied een grote meerwaarde kan hebben en effectiever kan zijn dan bilateraal optreden. Het EU-Verdrag en de beschikbare instrumenten bieden een goede basis voor het voeren van een dergelijk gezamenlijk beleid. De AIV constateert echter ook dat het hier in de praktijk lang niet altijd van komt. Dat heeft onder meer te maken met gebrek aan coherentie binnen het externe EU-beleid en met gebrek aan samenhang tussen het beleid van de EU en dat van de lidstaten. Selectiviteit, inconsistentie, en het niet-systematisch gevolg geven aan mensenrechtenclausules en -procedures staan effectief optreden in de weg. De AIV pleit ervoor om dit aan te passen. De EU kan alleen geloofwaardig zijn in haar externe mensenrechtenoptreden als zij, en ook de lidstaten, zich constructief kritisch opstellen ten aanzien van alle landen in de wereld, of het nu gaat om China en Rusland, dan wel de VS en Israël. Om effectief te kunnen zijn, is het verder van belang dat de nieuwe Europese Dienst Extern Optreden voldoende kennis en capaciteit krijgt op dit vlak.

De AIV signaleert ook een groot verschil in ambitieniveau tussen het externe en het interne mensenrechtenbeleid van de EU. Terwijl de EU mensenrechten als overkoepelend doel van haar externe betrekkingen heeft gedefinieerd, blijven de interne ambities relatief bescheiden. Dit ondermijnt de geloofwaardigheid en de legitimiteit van de EU als mondiale actor op het gebied van mensenrechten. De AIV meent dan ook dat deze situatie op den duur niet houdbaar is. Ook het

3. How can coherence between internal and external human rights policy be enhanced?
4. How can the EU raise the profile of its interventions in support of human rights?

The advisory report was prepared by a joint committee chaired by Professor R. Fernhout (until 13 March 2011) and Professor K.C.J.M. Arts (from 14 March 2011). The other members were Professor M.G.W. den Boer, Professor C. Flinterman, Professor J.E. Goldschmidt, R. Herrmann, T.P. Hofstee, Ms C.F. Meindersma, Professor W.M.F. Thomassen, Ms H.M. Verrijn Stuart and Professor J.W. de Zwaan. Professor R.A. Lawson contributed to the report as an external corresponding member. The executive secretary was Ms A.M.C. Wester, assisted by Ms M.A.C. Lucassen, Ms D. Zevulun and Ms S. de Jong (trainees).

In the report, the AIV argues that the EU's human rights policy needs to be improved if it wishes to remain a credible player in this area. The AIV analyses the EU's human rights policy against the background of a changing context. At global level, the economic and political status of the West is declining. Other, newer major players on the world stage are becoming more assertive.

At the same time, the Netherlands is witnessing a heated debate about the usefulness and necessity of European cooperation. On the one hand, there is Euroscepticism. On the other hand, it is becoming increasingly apparent that if the achievements of more than half a century of European integration are to be safeguarded, cooperation will actually have to be intensified in more areas, such as financial and economic policy and asylum and migration policy.

The report concludes that acting via the EU on human rights can have substantial added value and be more effective than acting bilaterally. The Treaty on European Union (TEU) and other existing instruments provide a solid foundation for pursuing such a concerted policy. However, the AIV observes that in practice this often does not happen. This is due, among other factors, to a lack of coherence within the EU's external policy and a disconnect between the EU's policy and that of the individual member states. Selectivity, inconsistency and the failure to implement human rights

clauses and procedures systematically are hampering effective action. The AIV argues that these issues need to be addressed. The EU can only be credible in its external human rights actions if it and its member states adopt a critical yet constructive stance towards all countries, including China, Russia, the US and Israel. In order to be effective, it is also important that the new European External Action Service (EEAS) amasses sufficient knowledge and capacity in the field of human rights.

The AIV also notes that there is a great difference in the level of ambition between the EU's external and internal human rights policy. Although the EU has defined human rights as an overarching goal of its external relations, its internal ambitions are still relatively modest. This undermines the Union's credibility and legitimacy as a global actor in the field of human rights. The AIV accordingly believes that this situation is not tenable in the long run. The EU must be willing to critically review and strengthen its own policy.

These shortcomings in its human rights policy do not imply that the EU should lower its ambitions in the field of human rights. It is precisely by strengthening its policy that the EU is more likely to play a leading role in the future. Such an effort should, however, be guided by a sense of realism, a certain modesty and an eye for feasibility.

The AIV advises the government to continue to focus intently on pursuing human rights policy via the EU in cases where this is the most effective option. In the AIV's opinion, however, the time is not yet ripe to conclude that acting via the EU is always preferable to acting bilaterally. In addition to acting through the EU, the Netherlands should therefore continue to promote human rights as vigorously as possible through its own foreign policy.

At the time of writing, the AIV had not yet received a response from the government to this advisory report. However, the report has been discussed within the Ministry of Foreign Affairs and was widely distributed by the government among partners in Brussels, Geneva and New York. The report has also played a role in discussions in the NGO world, and several legal journals have devoted attention to it.

eigen beleid moet kritisch tegen het licht worden gehouden en worden versterkt.

De geschetste tekortkomingen van het EU-mensenrechtenbeleid betekenen niet dat de EU haar ambities op het gebied van mensenrechten neerwaarts zou moeten bijstellen. Juist via versterking van dat beleid kan een leidende rol in de toekomst zeer waarschijnlijk beter worden waargemaakt. Realiteitszin, een zekere bescheidenheid en oog voor haalbaarheid zijn daarbij wel vereist.

De AIV beveelt de regering aan om doelgericht in te zetten op het voeren van mensenrechtenbeleid via de EU, daar waar dit daadwerkelijk het meest effectief lijkt te zijn. De AIV acht de tijd echter nog niet rijp om in algemene zin te stellen dat optreden via de EU de voorkeur heeft boven bilateraal optreden. Naast de EU moet Nederland de rechten van de mens dan ook zo krachtig mogelijk blijven bevorderen door middel van het eigen buitenlands beleid.

Ten tijde van het schrijven van het jaarverslag was er nog geen regeringsreactie. Wel heeft het advies al onderdeel gevormd van discussies binnen het ministerie en is het breed verspreid door de regering onder partners in Brussel, Genève en New York. Ook heeft het advies een rol gespeeld in discussies in de NGO-wereld en is in een aantal juridische tijdschriften aandacht besteed aan het advies.

BRIEFADVIES nummer 18: *Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens: beschermer van burgerlijke rechten en vrijheden*

In dit briefadvies bespreekt de AIV de betekenis van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens en een aantal voorstellen die zijn gedaan om het functioneren van het Hof te verbeteren; dit naar aanleiding van een brief van minister Opstelten aan beide Kamers van de Staten-Generaal van 3 oktober 2011.

Al geruime tijd heeft het Hof te maken met een groeiend aantal klachten. Inmiddels is een grote achterstand ontstaan in de behandeling van klachten. Diverse maatregelen hebben dat probleem onvoldoende kunnen oplossen. De AIV heeft waardering voor een aantal van de voorstellen die de regering deed in zijn brief aan de voorzitter van beide kamers van de Staten-Generaal. De AIV is het eens met de regering dat het subsidiariteitsbeginsel een belangrijke

pijler van het EVRM-systeem is en dat de efficiëntie van de werkprocessen van het Hof een belangrijke voorwaarde is voor het terugdringen van de werklust. De AIV heeft echter ook een aantal punten van zorg ten aanzien van een aantal voorstellen van de regering.

Het subsidiariteitsbeginsel brengt mee dat de primaire verantwoordelijkheid voor naleving van mensenrechten ligt bij de lidstaten zelf, maar als een individu meent dat zijn rechten zijn geschonden en hij geen gehoor krijgt bij de nationale rechter, kan hij een beroep doen op het Hof. De AIV benadrukt in het advies dat het Hof van belang is voor alle lidstaten van de Raad van Europa, ook al betreffen de meeste klachten landen in Midden- en Oost-Europa. In het recente verleden hebben uitspraken van het Hof geleid tot aanpassing van de rechtspraak en de wetgeving in Nederland. Het Hof heeft eveneens grote betekenis voor West-Europese landen.

Bij klachten over het recht op bescherming van het leven of het verbod van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling kan, indien anders onherstelbare schade dreigt, desgevraagd een voorlopige maatregel worden getroffen voordat een beslissing is genomen in de hoofdzaak. Doorgaans gaat het om uitzetting van een asielzoeker. Terwijl het aantal klachten dat tegen Nederland wordt ingediend gemiddeld circa één procent van het totaal bedraagt, is het aandeel van Nederland in de verzoeken tot het treffen van een voorlopige maatregel in de periode 2008 tot en met 2010 sterk gegroeid en relatief hoog, namelijk ongeveer 10%. In de periode januari tot en met medio oktober van 2011 heeft het Hof 14% van de verzoeken om een voorlopige maatregel tegen Nederland toegewezen. De AIV acht nader onderzoek naar de oorzaken van het relatief grote aantal verzoeken en toewijzingen tegen Nederland op zijn plaats. Zonder nader onderzoek lijken de voorstellen van de regering om de procedure rond de voorlopige maatregelen te verbeteren onvoldoende te zijn.

De AIV is het eens met de regering over de belangrijke rol van het Comité van Ministers. Zo moet het Comité lidstaten aanspreken op de correcte implementatie van arresten van het Hof; daar ligt een belangrijke rol voor het Comité van Ministers. Wel plaatst de AIV een vraagteken bij het voornemen van de regering te pleiten voor een meer actieve rol van het Comité. Voorkomen moet in elk geval worden dat het Comité van Ministers aanwijzingen aan het Hof zou geven

ADVISORY LETTER NO. 18: *The European Court of Human Rights: Protector of Civil Rights and Liberties*

In this advisory letter, the AIV discusses the significance of the European Court of Human Rights and several proposals aimed at improving its functioning. It was occasioned by a letter of 3 October 2011 from the Minister of Security and Justice, Ivo Opstelten, to both Houses of Parliament.

For a considerable time now, the European Court of Human Rights has been faced with a growing number of applications. This has led to a substantial backlog in the handling of cases. Various measures have failed to solve this problem adequately. The AIV welcomes some of the proposals made by the government in its letter to the presidents of both Houses of Parliament. It agrees with the government that the subsidiarity principle is an important pillar of the system established under the European Convention on Human Rights (ECHR) and that the efficiency of the Court's operating procedures is key to reducing its workload. However, the AIV also has several concerns regarding some of the government's proposals.

Under the subsidiarity principle, the member states bear primary responsibility for safeguarding respect for human rights. However, any individual who believes that his or her rights have been violated and who does not receive an effective remedy before a national court can apply to the Court. In its letter, the AIV stresses that the Court is important for all the Council of Europe's member states, even though most of the applications relate to countries in Central and Eastern Europe. In the recent past, judgments of the Court have led to changes in case law and to legislative amendments in the Netherlands. The Court thus also holds great significance for Western European countries.

In the case of applications concerning the right to life or the prohibition of torture and inhuman or degrading treatment or punishment in which there would otherwise be a risk of irreversible harm, the Court may issue an interim measure before a decision is reached in the main proceedings. Most such cases relate to the expulsion of asylum seekers. While the number of applications submitted against the Netherlands averages about 1% of the total, the Netherlands' share of requests for interim measures rose sharply

between 2008 and 2010 to about 10%, which is relatively high. Between January and mid-October 2011, the Court granted 14% of all requests for interim measures against the Netherlands. The AIV considers that further research is called for into the causes of the relatively high number of requests for interim measures – and of successful requests – against the Netherlands. In the absence of further research, the government's proposals for improving the procedure relating to interim measures appear inadequate.

The AIV agrees with the government that the Committee of Ministers plays an important role. For example, it is responsible for calling member states to account regarding the proper execution of the Court's judgments. However, the AIV has doubts about the government's intention to push for a more active role for the Committee. It is important in any case to avoid a situation in which the Committee of Ministers issues guidelines to the Court that are at odds with the Court's independence.

Finally, the AIV expresses concern regarding three of the government's proposals for restricting access to the Court in order to curb its growing workload: imposing fines on applicants who have submitted a manifestly ill-founded application on more than one occasion; imposing disciplinary measures against lawyers in situations where the submission of applications can be regarded as an abuse of law; and the introduction of fees.

This advisory letter, which was issued at the AIV's own initiative, was prepared by an ad hoc committee composed of members of the Human Rights Committee (CMR). Its members were Ms W.M.E. Thomassen (chair), Professor W.J.M. van Genugten, R. Herrmann, Professor M.T. Kamminga, Professor R.A. Lawson and Ms H.M. Verrijn Stuart. The executive secretary was J. Smallembroek.

At the time of writing, the AIV had not yet received a government response to this advisory letter, which was widely distributed in the Netherlands and abroad. It also drew the attention of the Permanent Committee on Foreign Affairs and the Permanent Committee on Security and Justice of the House of Representatives and will feature in the debate on this subject with the Minister of Security and

die op gespannen voet staan met de onafhankelijke positie van het Hof.

De AIV spreekt in het advies zorg uit over drie voorstellen van de regering om de toegang tot het Hof te beperken teneinde aan de groeiende werklast een halt toe te roepen. Die voorstellen zijn: het beboeten van klagers die meermaalen een kennelijk ongegronde klacht indienen, het nemen van (disciplinaire) maatregelen tegen advocaten in situaties die gekwalificeerd moeten worden als misbruik van recht en de invoering van een griffierecht.

Het advies werd op eigen initiatief uitgebracht en is voorbereid door een ad-hoccommissie samengesteld uit leden van de Commissie Mensenrechten met als voorzitter mw. mr. W.M.E. Thomassen en als leden prof.dr. W.J.M. van Genugten, mr. R. Herrmann, prof.dr. M.T. Kamminga, prof. dr. R.A. Lawson en mw. mr. H.M. Verrijn Stuart. Het secretariaat werd gevoerd door drs. J. Smallembroek.

Ten tijde van het schrijven van het briefadvies was nog geen regeringsreactie ontvangen. Het is breed verspreid in binnen- en buitenland. Ook heeft het de aandacht getrokken van de vaste Commissie voor Buitenlandse Zaken en Veiligheid en Justitie van de Tweede Kamer en zal het onderdeel vormen van het debat over deze materie met de minister in het voorjaar van 2012. Ook in de Eerste Kamer is het briefadvies al meegenomen in de voorbereiding van een hoorzitting over het Europese Hof in februari 2012. De AIV heeft voor die bijeenkomst ook een uitnodiging ontvangen. Daarnaast is in een aantal artikelen aandacht besteed aan het briefadvies.

ADVIES nummer 77: *Digitale oorlogvoering*

Op 30 augustus 2011 ontving de AIV een adviesaanvraag over digitale veiligheid in het kader van het buitenlands-, veiligheids- en defensiebeleid.

Het advies 'Digitale Oorlogvoering' is opgesteld door een gecombineerde commissie van leden van de AIV en de CAVV bestaande uit lt-gen. b.d. M.L.M. Urlings (voorzitter, AIV/CVV), drs. D.J. Barth (AIV, CVV), mw. dr. I. Duyvesteyn (AIV, CVV), prof.dr. T.D. Gill (CAVV), mw. prof. L. van den Herik (CAVV), dr. P. van Ham (AIV, CVV), gen-maj. b.d. mr.drs. C. Homan (AIV, CVV), prof.dr. M.T. Kamminga (AIV, CMR en CAVV), mw. dr. P.C. Plooijs-van Gorsel (AIV, CEI),

drs. J. Ramaker (AIV, CVV) en mw. mr. H.M. Verrijn Stuart (AIV, CMR). Prof.dr. M.J.G. van Eeten van de TU Delft was toegevoegd aan de commissie als extern lid. De commissie werd bijgestaan door de ambtelijke contactpersonen mw. drs. L.C. den Breems (Ministerie van Buitenlandse Zaken, DVB/VD), drs. M.A. Veenendaal (Ministerie van Defensie, DAB), mw. drs. E. van Beurden (Ministerie van Veiligheid en Justitie) en de secretaris van de CAVV, mw. mr. M.A.J. Hector. Het secretariaat van de commissie werd gevoerd door drs. A.D. Uilenreef, bijgestaan door de stagiaires dhr. A. Smit en mw. S. de Jong. Voor dit advies heeft de commissie gesproken met een aantal deskundigen.

De AIV/CAVV signaleert een noodzaak tot demystificatie van het vraagstuk digitale veiligheid. Het fenomeen is wellicht nieuw, maar de samenleving wordt niet voor het eerst in de geschiedenis met technologische vernieuwing geconfronteerd. Het advies stelt voorts dat een 'cyberoorlog', die uitsluitend in het digitale domein wordt uitgevochten, en met verwoestende gevolgen, niet aannemelijk is. Het digitale domein zal naar verwachting in elk toekomstig conflict wel een belangrijke rol spelen.

Naast de ontwikkeling van operationele cybercapaciteiten – deel uitmakend van militair vermogen – is het tevens van belang te investeren in een samenhangende 'cyberdiplomatie', waarbij als reactie op concrete dreigingen met kennis van zaken een breed palet aan maatregelen wordt overwogen, variërend van politieke druk, de inzet van economische sancties, het aandringen op strafrechtelijke maatregelen tot – in laatste instantie – het gebruik van gesanctioneerd geweld. De schaarse defensiemiddelen zouden vooralsnog slechts op beperkte schaal ingezet moeten worden voor het ontwikkelen van offensieve capaciteiten. De nadruk moet gelegd worden op het verbeteren van de verdediging van de eigen netwerken en het opbouwen van een adequate inlichtingencapaciteit op digitaal gebied. De AIV/CAVV beveelt aan dat – gezien de technologische ontwikkelingen – wordt gezien of het huidige onderscheid in de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (WIV) tussen kabelgebonden en niet-kabelgebonden data gehandhaafd moet blijven.

Mede gezien de schaarse technische kennis en capaciteiten bepleit de AIV/CAVV een nog meer ontkokerde aanpak binnen het Nationaal Cyber Security Centrum. Het centrum zou zich op termijn kunnen ontwikkelen tot een soort nationale CERT

Justice in the spring of 2012. The Senate also considered the advisory letter as part of its preparations for a hearing on the European Court of Human Rights in February 2012. The AIV has been invited to this hearing. Finally, several articles devoted attention to the advisory letter.

ADVISORY REPORT NO. 77: *Cyber Warfare*

On 30 August 2011, the AIV received a request for advice on cyber security in the Netherlands' foreign, security and defence policies.

This advisory report was prepared by a joint committee composed of members of the AIV and the Advisory Committee on Issues of Public International Law (CAVV). It was chaired by Lieutenant General M.L.M. Urlings (retd) (AIV/CVV). Its other members were D.J. Barth (AIV/CVV), Dr I. Duyvesteyn (AIV/CVV), Professor T.D. Gill (CAVV), Professor L. van den Herik (CAVV), Dr P. van Ham (AIV/CVV), Major General C. Homan (retd) (AIV/CVV), Professor M. Kamminga (AIV/CMR and CAVV), Dr P.C. Plooi-j-van Gorsel (AIV/CEI), J. Ramaker (AIV/CVV) and Ms H.M. Verrijn Stuart (AIV/CMR). Professor M.J.G. van Eeten of Delft University of Technology sat on the committee as an external expert. The civil service liaison officers were Ms L.C. den Breems of the Ministry of Foreign Affairs' Security and Defence Policy Division (DVB/VD), M.A. Veenendaal of the Ministry of Defence's Directorate of General Policy Affairs (DAB), Ms E. van Beurden of the Ministry of Security and Justice and Ms M.A.J. Hector (CAVV executive secretary). The executive secretary was A.D. Uilenreef, assisted by A.P. Smit and Ms S. de Jong (trainees). The committee interviewed a number of experts.

The AIV/CAVV sees a need to demystify the issue of cyber security. It may be a new phenomenon, but this is not the first time that society has been confronted with technological advances. The report further notes that a 'cyber war', fought with devastating consequences solely in cyberspace, is unlikely. However, cyberspace is expected to be an important arena in every future conflict.

In addition to developing operational cyber capabilities – part of the military capability – it is also important to invest in coherent 'cyber diplomacy' so that a broad pallet of well

thought-out measures can be considered in response to concrete threats. These may range from exerting political pressure and imposing economic sanctions to pressing for criminal law measures and – in the final instance – the use of authorised force. For the time being, scarce defence resources should only be used to develop offensive capabilities on a limited scale. Priority should be given to improving the protection of national networks and gaining an adequate intelligence capability in respect of the digital domain. In the light of technological advances, the AIV/CAVV recommends that a review be conducted of whether the current distinction between wired and wireless data should be retained in the Intelligence and Security Services Act (WIV).

Partly in view of the scarcity of technical knowledge and capability, the AIV/CAVV advocates an even more integrated approach at the National Cyber Security Centre (NCSC). In due course, the NCSC could develop into a kind of national Computer Emergency Response Team (CERT) responsible for aggregated monitoring of vital networks, making more use of the capabilities already present within GOVCERT.NL, the Military Intelligence and Security Service (MIVD), the General Intelligence and Security Service (AIVD) and the Dutch Police Services Agency (KLPD) and complemented at times by commercial organisations and academic institutions. Where intelligence is concerned, there is also scope for more cooperation between the AIVD and the MIVD.

The AIV/CAVV states that if a cyber attack leads to a considerable number of fatalities or the large-scale destruction of or damage to vital infrastructure, military platforms and installations or civil property, it must be equated with an 'armed attack' within the meaning of article 51 of the UN Charter. This authorises the right to self-defence. An organised cyber attack on essential state functions must be regarded as an armed attack if it could or does lead to serious disruption of the functioning of the state or serious and long-lasting consequences for the stability of the state, even if there is no physical damage or injury. In such cases, there must be a disruption of the state and/or society, or a sustained attempt thereto, and not merely an impediment to or delay in the normal performance of tasks.

die de geaggregeerde monitoring van vitale netwerken voor zijn rekening neemt, meer gebruikmakend van capaciteit die nu aanwezig is bij GOVCERT.NL, MIVD, AIVD, KLPD en soms wordt aangevuld door commerciële en wetenschappelijke organisaties. Verder is ten aanzien van de inlichtingentaak verdergaande samenwerking tussen de AIVD en de MIVD mogelijk.

De AIV/CAVV stelt dat wanneer een digitale aanval leidt tot een aanmerkelijk aantal dodelijke slachtoffers of grootschalige vernietiging van of schade aan vitale infrastructuur, militaire platforms of installaties of civiele goederen, deze gelijk gesteld moet worden met een 'gewapende aanval' in de zin van artikel 51 van het VN-Handvest. Hierbij is het recht op zelfverdediging van toepassing. Een georganiseerde digitale aanval op essentiële functies van de staat moet, ook wanneer deze geen fysieke schade of letsel tot gevolg heeft, maar mogelijk of daadwerkelijk leidt tot ernstige verstoring van het functioneren van de staat of ernstige en langdurige gevolgen voor de stabiliteit van de staat, worden aangemerkt als een 'gewapende aanval'. Hierbij moet dan sprake zijn van een (aanhoudende poging tot) ontwijking van de staat en/of de samenleving en niet slechts een belemmering of vertraging bij het normaal uitvoeren van taken.

Het gebruik van geweld naar aanleiding van een digitale aanval moet voldoen aan de vereisten van noodzakelijkheid en proportionaliteit ten aanzien van de uitoefening van het recht tot zelfverdediging. Een digitale aanval die voldoet aan de voorwaarden van een gewapende aanval kan een respons met conventionele gewapende middelen rechtvaardigen.

Digitale aanvallen die meer zijn dan sporadische, geïsoleerde gewapende incidenten en die resulteren in verlies van mensenlevens, letsel, vernietiging of langdurige schade aan fysieke objecten tot gevolg (kunnen) hebben, kunnen worden gekwalificeerd als gewapend conflict in de zin van het humanitair oorlogsrecht. Dit geldt ook voor een digitale aanval die – zonder de inzet van kinetische middelen van oorlogvoering – leidt tot vernietiging of langdurige en ernstige schade aan computersystemen voor het beheer van kritieke militaire of civiele infrastructuur, of die het vermogen van de staat om essentiële overheidsfuncties te vervullen ernstig aantast en daarbij ernstige en langdurige schade toebrengt aan de economische of financiële stabiliteit van de staat en zijn bevolking.

Het advies stelt dat het bestaande internationaal recht van toepassing is op het digitale domein waar het gaat om de voorwaarden van geweldsgebruik, het oorlogsrecht en principes van soevereiniteit en neutraliteit. Het is daarom niet noodzakelijk hiervoor een speciaal 'cyberverdrag' op te stellen. Wel is de AIV/CAVV van mening dat er een belangrijke versterkende werking vanuit zou gaan indien staten aan deze principes door middel van een internationale gedragscode of verklaring nadere uitwerking zouden geven.

Er is noch de mogelijkheid noch de noodzaak tot het overeenkomen van een wereldwijd non-proliferatieregime. Er zijn belangrijke verschillen tussen massavernietigingswapens en digitale 'wapens'. Er zijn volgens de AIV/CAVV evenmin voldoende aanknopingspunten voor het instellen en afdwingen van beperkingen aan de uitvoer van bepaalde digitale technologie en software ter bescherming van de eigen militaire en civiele digitale infrastructuur.

De NAVO zal volgens het advies naar verwachting slechts bescheiden offensieve digitale capaciteiten kunnen ontwikkelen ter bescherming van de eigen systemen en netwerken, ofwel in het kader van de actieve verdediging. Artikel 4 en 5 van het NAVO-verdrag kunnen betrekking hebben op aanvallen in het digitale domein. De EU kan wel een leidende rol vervullen bij het bevorderen van de digitale beveiliging in de private sector van de lidstaten. Informele inlichtingen-uitwisseling tussen de staven van de EU en NAVO, met inachtneming van de privacyregels, moet vooralsnog zoveel als mogelijk worden benut. In de EU is meer samenhang noodzakelijk in de activiteiten op het terrein van digitale veiligheid van EDEO en verschillende directoraten-generaal van de Europese Commissie, door uitvoering te geven aan een gezamenlijke strategie.

Het advies is op 17 januari 2012 door de voorzitter van de commissie in persoon aangeboden aan de ministers van Buitenlandse Zaken, van Defensie en van Veiligheid en Justitie.

When exercising the right of self-defence in response to a cyber attack, the use of force must comply with the requirements of necessity and proportionality. A cyber attack that meets the criteria of an armed attack can justify a response with conventional arms.

Cyber attacks that are more than sporadic, isolated armed incidents and that (could) result in loss of life, injury, destruction or prolonged damage to physical objects may be qualified as armed conflict within the meaning of humanitarian law. This also applies in cases where a cyber attack – without the deployment of kinetic capabilities – causes destruction or prolonged and serious damage to computer systems that manage critical military or civil infrastructure, or seriously compromises the state's ability to perform essential public functions, causing serious and long-lasting damage to the economic or financial stability of the state and its population.

The report states that current international law applies to the digital domain as regards the use of force, the law of war and the principles of sovereignty and neutrality. It is therefore not necessary to create a special 'cyber treaty'. However, the AIV/CAVV believes that the application of international law would be significantly strengthened if states were to elaborate on these principles in an international code of conduct or declaration.

There is neither the means nor the need to agree on a global non-proliferation regime. There are significant differences between weapons of mass destruction and cyber weapons. According to the AIV/CAVV, there are also insufficient opportunities to introduce and enforce controls on the export of certain digital technologies and software in order to protect national military and civil digital infrastructure.

According to the report, NATO will probably be able to develop only modest offensive cyber capabilities to protect its systems and networks, i.e. for the purpose of active defence. Articles 4 and 5 of the NATO Treaty may be applied to attacks in cyberspace. The EU can, however, play a leading role in promoting cyber security in the private sector in the member states. For the time being, the EU and NATO will have to exchange as much intelligence as possible through

informal channels, with due regard for privacy rules. The European Commission's Directorates-General and the European External Action Service (EEAS) need to implement a joint strategy that will increase the coherence of their cyber security activities.

The chairman of the drafting committee personally presented the report to the Ministers of Foreign Affairs, Defence and Security & Justice on 17 January 2012.

REACTIES OP EERDERE ADVIEZEN

REACTIE op ADVIES 69: *Samenhang in internationale samenwerking: reactie op WRR-rapport 'minder pretentie, meer ambitie'*

Op 21 januari 2011 ontving de AIV een reactie op advies nummer 69. Deze reactie was geïncorporeerd in een reactie op het rapport van de WRR over deze problematiek. Echter, blijkens de ontvangen reactie gaat de regering maar zeer globaal in op het AIV-advies, ook niet waar het lacunes in het WRR-rapport betreft (zoals multi- en civilaterale hulp). Ook op andere punten van verschil met het oorspronkelijke WRR-rapport werd niet specifiek gereageerd. Het centrale punt van wat ontwikkeling inhoudt, waarbij de WRR sterk leunt op de gedachte van economische ontwikkeling en de AIV een breder begrip voorstaat, wordt omzeild door enerzijds het begrip multidimensionale armoede en de millenniumdoelen wel te onderschrijven, maar tegelijkertijd te kiezen voor nadruk op zelfredzaamheid en productieve sectoren, naast veiligheid (fragiele staten). Ook op het punt van het korten van sociale sectoren verschillen de AIV en regering sterk van mening. Hiermee en met de landenkeuze volgt de regering grotendeels het WRR-advies; op andere punten is dat onduidelijk.

REACTIE op ADVIES nummer 70: *Nederland en de Responsibility to Protect: de verantwoordelijkheid om mensen te beschermen tegen massale wreedheden.*

Op 10 februari 2011 ontving de AIV de reactie van de regering op dit advies. In die reactie wordt aangegeven dat de *responsibility to protect* een belangrijke plaats heeft binnen het buitenlands beleid, meer in het bijzonder in het beleid ten aanzien van de bevordering van de ontwikkeling van de internationale rechtsorde en het mensenrechtenbeleid. Overeenkomstig het advies zal de regering trachten de discussie over de normatieve betekenis van *responsibility to protect* te vervolgen en zich te blijven inzetten voor de operationalisering van *responsibility to protect*.

De regering onderschrijft de opvatting van de AIV dat de *responsibility to protect* vooralsnog geen deel uitmaakt van een vastomlijnd internationaal recht. Het behelst dan ook vooral een politiek morele inspanningsverplichting en niet een juridische resultaatverplichting, evenals de opvatting van de AIV dat delen van het beginsel *responsibility to protect* al wel gegrond zijn in het internationaal recht. De regering stelt het normatieve debat over het begrip vooral in EU-verband te zullen opvolgen en indien opportuun ook in VN-verband te zullen bijdragen.

Government responses to previous advisory reports

GOVERNMENT RESPONSE TO ADVISORY REPORT NO. 69: *Cohesion in International Cooperation: Response to the WRR Report 'Less Pretension, More Ambition'*

On 21 January 2011, the AIV received the government's response to this advisory report, which was incorporated into the government's response to the report of the Advisory Council on Government Policy (WRR) on the same issue. The government's response to the AIV's report appears to be sketchy, even on points where there are gaps in the WRR report (such as multilateral and 'civilateral' aid). It also fails to address other points of difference between the two reports. The government sidesteps the key issue of what development means – the WRR relies heavily on the idea of economic development, whereas the AIV favours a broader concept – by endorsing the concept of multidimensional poverty and the Millennium Development Goals, while simultaneously emphasising the productive sectors and the need for self-reliance, in addition to security (fragile states). The AIV and the government also disagree strongly on the need to cut spending on social sectors. On this issue and the issue of country selection, the government largely follows the WRR report. On other issues, its position is less clear.

GOVERNMENT RESPONSE TO ADVISORY REPORT NO. 70: *The Netherlands and the Responsibility to Protect: The Responsibility to Protect People from Mass Atrocities*

On 10 February 2011, the AIV received the government's response to this advisory report. The response states that the Responsibility to Protect (R2P) occupies an important place within Dutch foreign policy, especially within policies aimed at promoting human rights and developing the international legal order. In line with the report, the government will pursue the discussion about on the normative significance of R2P and continue its efforts toward making R2P operational.

The government shares the AIV's view that R2P does not have the status of strictly defined international law, although parts of R2P already have a basis in international law. R2P thus chiefly amounts to a political and moral best-efforts obligation that does not entail a legal obligation to achieve

a result. The government notes that it will pursue the normative debate on R2P primarily in the EU context and if appropriate, at the UN.

Since R2P has to be tailored to individual situations, the government shares the AIV's view that regional organisations have a significant role to play. The government also recognises the importance of early warning.

With regard to Pillar One of R2P (the primary responsibility of states to protect their populations against the four R2P crimes: genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity), the government will continue to encourage states to become party to human rights conventions, while treaty bodies can help to promote compliance.

With regard to Pillar Two (the commitment of the international community to support states in meeting their responsibility to protect their own peoples), the government notes that deploying UN officials such as the High Commissioners for Human Rights and Refugees, as well as Special Advisers, Representatives and Envoys, can help to prevent conflict. In addition, programmes that help to build the rule of law, promote good governance, reform the security sector or target socioeconomic development can equip countries to protect their populations independently and also contribute to conflict prevention.

With regard to Pillar Three of R2P (the responsibility of states to intervene collectively in a timely and decisive manner against the four R2P crimes when a state cannot or will not protect its population against mass atrocities), the government notes that decisions on the instruments to be deployed are mainly taken in the UN Security Council. Security Council reform could therefore contribute to more effective action. The government also intends to develop a national strategy for Dutch involvement in civilian missions, and it is looking into the feasibility of setting up an interministerial pool of experts. The government agrees with the AIV that further development of the UN's rapid reaction capability enjoys only limited international support. However, the development of Africa's two regional brigades (EASBRIG and ECOWAS) does merit support.

Omdat de toepassing van *responsibility to protect* maatwerk vereist, ziet de regering, evenals de AIV, een belangrijke rol voor regionale organisaties. Ook onderschrijft de regering het belang van *early warning*.

Ten aanzien van de eerste pijler van *responsibility to protect* (de primaire verantwoordelijkheid van de staat om de eigen burgerbevolking te beschermen tegen de vier *responsibility to protect* misdrijven, te weten genocide, oorlogsmisdrijven, etnische zuivering en misdrijven tegen de menselijkheid) zal de regering staten blijven aanmoedigen partij te worden bij mensenrechtenverdragen. Toezichthoudende organen kunnen daarbij naleving bevorderen.

Ten aanzien van de tweede pijler (de toezegging van de internationale gemeenschap om staten te ondersteunen hun verantwoordelijkheid hun eigen bevolking te beschermen) merkt de regering op dat inzet van bijvoorbeeld de Hoge commissarissen voor Mensenrechten en Vluchtelingen en van de speciale adviseurs, vertegenwoordigers en gezanten kan bijdragen aan het voorkomen van een conflict. Ook programma's ter bevordering van de opbouw van de rechtsstaat, goed bestuur, hervorming van de veiligheidssector of gericht op sociaaleconomische ontwikkeling kunnen ertoe bijdragen dat landen zelf in staat zijn de bevolking te beschermen en deze programma's dragen tevens bij aan conflictpreventie.

Ten aanzien van de derde pijler van *responsibility to protect* (de verantwoordelijkheid van staten om ten aanzien van de benoemde misdrijven collectief, op tijd en vastberaden in te grijpen wanneer een staat de eigen bevolking niet kan of wil beschermen tegen massale wrede daden) stelt de regering dat besluitvorming over het gebruik van instrumenten grotendeels in de VN-Veiligheidsraad plaatsvindt. Hervorming van de VN-Veiligheidsraad kan bijdragen aan effectiever optreden. Ook zal de regering een nationale strategie voor de Nederlandse inzet in civiele missies ontwikkelen. Verder onderzoekt de regering de oprichting van een interdepartementale expertpool. De regering is het eens met de AIV dat voor de verdere ontwikkeling van een snelle reactiemacht voor de VN slechts beperkte internationale steun bestaat. Wel verdienen de ontwikkeling van de twee Afrikaanse brigades (EASBRIG en ECOWAS) steun.

De regering is het met de AIV eens dat in het preventieve

stadium en na afloop van een conflict de aanwezigheid van goed uitgeruste troepen een belangrijke rol kan vervullen en benadrukt dat voor de inzet van Nederlandse militairen het Toetsingskader uit 2009 leidend blijft.

De regering bepleit verbeteringen ten aanzien van interoperabiliteit, wederzijdse logistieke ondersteuning en gedeelde standaarden voor politie en Rule of Law-activiteiten tussen de EU en de VN, gezien het toenemend aantal operaties en missies van de EU. De regering bepleit verder intensivering van de samenwerking tussen NAVO en de VN. In lijn met het AIV-advies, ondersteunt Nederland de African Peace and Security Architecture van de Afrikaanse Unie.

Het advies is na verschijning breed verspreid in binnen- en buitenland. Ook is het verschillende malen aan de orde gekomen tijdens internationale en nationale bijeenkomsten (bijvoorbeeld op de Universiteit van Utrecht, Instituut Clingendael en het ministerie) over dit onderwerp. De secretaris heeft het advies ook bij meerdere gelegenheden kunnen toelichten en er is een aantal artikelen (bijvoorbeeld in de NRC) verschenen.

REACTIE op ADVIES nummer 72: *Piraterijbestrijding op zee: een herijking van publieke en private verantwoordelijkheden*

Op 1 april 2011 ontving de AIV de regeringsreactie op het advies, dat op 13 januari 2011 was aangeboden. De regering beschouwt het advies als een waardevolle toevoeging aan het politieke en maatschappelijke debat.

Met de AIV is de regering van mening dat reders en kapiteins primair verantwoordelijk zijn voor de veiligheid van hun schepen. Koopvaardij schepen zijn actief op een zeer concurrerende, internationaal verweven markt en van de reder wordt verwacht dat hij risico's zorgvuldig afweegt, een adequate voorbereiding treft bij verhoogde kans op gevaar en alternatieven overweegt. Indien besloten wordt om door risicogebieden te varen, wordt verwacht dat de reders de speciaal voor dit gebied opgestelde *Best Management Practices* toepassen.

De constatering van de AIV dat ook de komende jaren de inzet van internationale maritieme operaties nodig zal blijven wordt door de regering onderschreven. Piraterij heeft zich, vanwege de wetteloosheid die al meer dan twintig jaar heerst in grote delen van Somalië, kunnen ontwikkelen tot een zeer profijtelijk *business model*. De wetteloosheid is

The government agrees with the AIV that the presence of well-equipped international troops can play an important role in the preventive and post-conflict phases and emphasises that the 2009 Terms of Reference for decision-making on the deployment of Dutch military units abroad remain the primary tool for decision-making on the deployment of Dutch troops.

In light of the growing number of EU operations and missions, the government is in favour of improvements in the fields of interoperability, reciprocal logistic support and shared standards for police and rule-of-law activities between the EU and the UN. It is also in favour of stepping up cooperation between NATO and the UN. In line with the AIV's report, the Netherlands supports the African Union's African Peace and Security Architecture.

The report was widely distributed in the Netherlands and abroad. It was also discussed at various national and international gatherings on this topic (e.g. at Utrecht University, the Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael' and the Ministry of Foreign Affairs). In addition, the executive secretary of the drafting committee was able to discuss the report on a number of occasions, and several articles were published on it (e.g. in the newspaper NRC).

GOVERNMENT RESPONSE TO ADVISORY REPORT NO. 72: *Combating Piracy at Sea: A Reassessment of Public and Private Responsibilities*

On 1 April 2011, the AIV received the government's response to this advisory report, which had been presented on 13 January 2011. The government regards the report as a valuable addition to the political and public debate on this issue.

The government agrees with the AIV that shipowners and masters of vessels bear primary responsibility for protecting their ships. Merchant ships operate in a highly competitive, close-knit international market, and shipowners are expected, in the interests of due care, to perform a risk analysis, prepare adequately when there is a heightened risk of attack and consider alternative routes. Shipowners who decide to travel through high-risk areas are expected to follow the Best Management Practices (BMPs) drawn up for the region in question.

The government concurs with the AIV that international maritime operations will need to be continued in the years ahead. Over the last twenty years, with lawlessness prevailing in large parts of Somalia, piracy has become a highly profitable business model. The absence of law and order is the result of ongoing internal conflicts on the Somali mainland. Only a political solution that has the support of the Somali people and their leaders can end the civil war and widespread lawlessness. The international community can support this process. Dutch support is primarily channelled through the EU and UN. Given that the political outlook for Somalia remains bleak, the threat of piracy is not expected to diminish in the foreseeable future.

The government agrees that there will always be ships that, even if they implement all the BMPs, run a real risk of falling prey to pirates. These ships are usually characterised by low freeboards, slow navigation speeds and limited manoeuvrability. The non-specific protection provided by the various counter-piracy operations may not always be sufficient, given the size of the operational area. The AIV therefore recommends stationing Dutch military vessel protection detachments (VPDs) on board highly vulnerable ships in the Gulf of Aden and allowing shipowners, under strict conditions, to station private armed guards on board in the Somali Basin and the Arabian Sea. In the government's opinion, however, it will be impossible to maintain this geographical distinction in practice.

The government is of the opinion that it has a responsibility to protect individual cargo ships in certain situations. After carefully considering the options, the government will provide VPDs to ships on the basis of criteria that are yet to be established. Ships are not entitled to this form of protection, however, since the government is under no general obligation to provide it. Should the government decide to protect an individual cargo ship, it stands to reason that the Ministry of Defence should be responsible for this task. The legal basis for military deployment is provided by Article 97 of the Constitution, in part because protection is being provided in the context of combating the universal crime of piracy, against which states are authorised to act under the international law of the sea.

het gevolg van het conflict op het Somalische vasteland. Alleen een politieke oplossing, gedragen door de Somaliërs en hun leiders zelf, kan de burgeroorlog ten einde brengen en de wetteloosheid wegnemen. De internationale gemeenschap kan hierbij een ondersteunende rol spelen. Nederland draagt hieraan vooral bij via de EU en de VN. De politieke vooruitzichten in Somalië bieden daar nog altijd weinig perspectief en naar verwachting zal de dreiging die van piraterij uitgaat voorlopig blijven bestaan.

Met de AIV onderkent de regering dat er een beperkte groep schepen zal zijn die, zelfs als alle *Best Management Practices* geïmplementeerd worden, toch een reëel risico loopt om slachtoffer te worden van piraterij. Het betreft vooral schepen die langzaam varen en een laag vrijboord en beperkte wendbaarheid hebben. Gegeven de enorme omvang van het operatiegebied is de non-discriminatoire beveiliging die door de verschillende anti-piraterijoperaties geboden wordt voor deze kwetsbare transporten in sommige gevallen onvoldoende. De AIV beveelt daarom aan om op zeer kwetsbare schepen militaire beveiligers in te zetten in de Golf van Aden en zowel in het Somalië Bassin als in de Arabische Zee onder voorwaarden het plaatsen van gewapende particuliere beveiligers op zeer kwetsbare schepen toe te staan. Een geografisch onderscheid acht de regering niet uitvoerbaar.

Wel is de regering van mening dat bescherming van individuele zeetransporten onder bepaalde omstandigheden een overheidstaak is. Op basis van nog vast te stellen criteria zal de overheid, na zorgvuldige afweging, deze bescherming bieden in de vorm van een zogenoemd *Vessel Protection Detachment* (VPD). Hieraan kunnen evenwel geen rechten worden ontleend, want op de overheid rust geen algemene plicht om deze vorm van bescherming te bieden. Wanneer de overheid besluit een individueel zeetransport te beschermen ligt het in de rede dat Defensie uitvoering geeft aan deze taak. De grondslag voor de militaire inzet kan gevonden worden in artikel 97 van de Grondwet, mede gezien het feit dat bescherming plaatsvindt in het kader van de bestrijding van het universele delict van piraterij, waartoe het internationale recht van de zee staten machtigt.

De regering concludeert dat de dreiging die van piraterij uitgaat wereldwijd groot is, in het bijzonder voor de zeevarenden, van wie er op dit moment ruim 600 gegijzeld worden

door Somalische piraten. Reders en kapiteins zijn zelf hoofdverantwoordelijk voor de veiligheid van hun schepen en dienen zelfbeschermingsmaatregelen te treffen en de *Best Management Practices* toe te passen. De regering zal de Staten-Generaal zowel over het beleidskader voor VPD's als over de particuliere beveiliging van kwetsbare individuele zeetransporten informeren. Ook de komende jaren zal de inzet van marine-eenheden in het operatiegebied voor de kust van Somalië noodzakelijk blijven. Daarom zal Nederland waar mogelijk investeren in de stabilisering van de regio en in regionale capaciteitsopbouw op juridisch en maritiem vlak om de landen in de regio in staat te stellen de straffeloosheid van piraterij tegen te gaan en de wetteloosheid op hun wateren weg te nemen.

The government concludes that piracy is a major threat worldwide, especially for those at sea. Currently, more than 600 seafarers are being held hostage by Somali pirates. Shipowners and masters of vessels bear primary responsibility for protecting their ships and should implement self-protection measures and follow the BMPs. The government will present the policy framework for VPDs to Parliament and provide more information about the use of private security companies on vulnerable individual cargo ships. In the years to come, the deployment of naval units in the operations area off the coast of Somalia must be continued. Where possible, the Netherlands will therefore invest in the stabilisation of the region and in regional capacity building in the legal and maritime fields so that countries in the region will be able to tackle impunity for piracy and put a stop to the lawlessness in their territorial waters.

ADVIEZEN IN BEHANDELING

Advisory reports currently in preparation

AT THE END OF 2011, THE AIV WAS IN THE PROCESS OF preparing the following advisory reports.

Advisory report on international defence cooperation and the Dutch armed forces

On 20 June 2011, the government asked the AIV to prepare an advisory report on deepening international defence cooperation by the Dutch armed forces. According to the government, this cooperation must be intensified in the interests of European security and burden sharing within the transatlantic partnership (political and strategic interests), as well as to make up for shortfalls in military resources and keep military capability up to scratch as much as possible (military interests). The government's questions focus, in particular, on the implications of various forms of defence cooperation for national sovereignty and on lessons that can be learned from past multinational programmes. Logically enough, the next question concerns future possibilities for bilateral or multilateral defence cooperation with partner countries. The request for advice also makes clear that the government is interested in improving EU-NATO cooperation.

The report is being prepared by a joint committee chaired by Professor A. van Staden. Its other members are Lieutenant General M.L.M. Urlings (retired) (vice-chair), Professor M.G.W. den Boer, Professor J. Colijn, Dr M. Drent, Dr W.F. van Eekelen, Dr B.T. van Ginkel, Professor M. de Goede, Dr A.R. Korteweg, Dr C.M. Megens, Lieutenant General H.W.M. Satter (retired) and Professor J.G. Siccama. The executive secretary is M.W.M. Waanders, assisted by Ms Q.J. Genee, R.J.H. van Altvorst and M.V. Buijs (trainees).

The AIV expects to finalise this report in January 2012.

Advisory report on Iran's nuclear programme

On 21 November 2011, the AIV received a request for advice on Iran's nuclear programme. During a debate in the House of Representatives on 14 September 2011, a number of MPs asked the Minister of Foreign Affairs to consult with the AIV on the scope for a study on this issue.

ROND DE JAARWISSELING 2011-2012 HAD DE AIV DE VOLGENDE adviesaanvragen in behandeling:

Adviesaanvraag 'Verdieping van de internationale defensiesamenwerking van de Nederlandse krijgsmacht'

De regering heeft de AIV op 20 juni 2011 gevraagd advies uit te brengen over de verdieping van de internationale defensiesamenwerking van de Nederlandse krijgsmacht. Volgens het kabinet is verdieping van deze samenwerking noodzakelijk omwille van de Europese veiligheid en de lastendeling in het trans-Atlantisch partnerschap (politiek en strategisch belang) en teneinde militaire tekorten op te heffen en het militaire vermogen zoveel mogelijk op peil te houden (militair belang). De vragen van de regering richten zich speciaal op de implicaties voor de nationale soevereiniteit van verschillende vormen van defensiesamenwerking en op de lessen die uit multinationale programma's uit het verleden zijn te trekken. Logischerwijs sluit hier de vraag op aan naar de (verdere) mogelijkheden in de toekomst tot defensiesamenwerking met partnerlanden in bilateraal of breder verband. Uit de adviesaanvraag blijkt ook dat de regering belang stelt in verbetering van de samenwerking tussen de EU en de NAVO.

Het advies wordt voorbereid door een gecombineerde commissie bestaande uit prof.dr. A. van Staden (voorzitter), lt-gen. b.d. M.L.M. Urlings (vicevoorzitter), mw. prof.dr. M.G.W. den Boer, prof.dr. J. Colijn, mw. dr. M. Drent, dr. W.F. van Eekelen, mw. mr.dr. B.T. van Ginkel, mw. prof. dr. M. de Goede, dr. A.R. Korteweg, mw. dr. C.M. Megens, lt-gen. b.d. H.W.M. Satter en prof.dr. J.G. Siccama. Het secretariaat wordt gevoerd door drs. M.W.M. Waanders met hulp van de stagiaires mw. Q.J. Genee, R.J.H. van Altvorst en M.V. Buijs.

De AIV verwacht het advies in januari 2012 af te ronden.

Adviesaanvraag inzake nucleair programma van Iran

Op 21 november 2011 ontving de AIV een adviesaanvraag over het nucleaire programma van Iran. Tijdens het Kamerdebat van 14 september 2011 over het Iraans nucleaire programma hebben enkele leden van de Tweede Kamer de minister van Buitenlandse Zaken verzocht om in overleg met de AIV de mogelijkheden van een onderzoek door de AIV naar het nucleaire programma van Iran te overwegen.

Het Internationaal Atoomenergie Agentschap (IAEA) is na vele jaren en inspecties nog steeds niet in staat om vast te stellen dat het nucleaire programma van Iran geheel vreedzaam van aard is. Het IAEA heeft in september 2011 gesteld onder meer zorgen te hebben over een mogelijke militaire component van het Iraanse nucleaire programma, maar trok geen conclusies. Een dergelijke component zou in strijd zijn met de verplichtingen uit het Non-proliferatieverdrag, waar Iran partij bij is. Het land geeft verder geen gehoor aan de resoluties van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties en de Bestuursraad van het IAEA die gebieden dat Iran zijn opwerkings- en aan verrijking gerelateerde activiteiten opschort.

Tegen deze achtergrond legt de regering de volgende vraag aan de AIV voor:

Wat is de positie van Iran in de regio en welke rol heeft het Iraans nucleaire programma in de geostrategische verhoudingen hierin, mede gelet op de meest recente ontwikkelingen?

Het advies wordt voorbereid door een gecombineerde commissie onder leiding van prof.dr.ir. J.J.C. Voorhoeve, waarvan verder deel uitmaken dr. N. van Dam, mw. dr. I. Duyvesteyn, gen.maj. der mariniers b.d. mr.drs. C. Homan, drs. J. Ramaker en mw. mr. H.M. Verrijn Stuart. Het secretariaat wordt gevoerd door drs. M.W.M. Waanders met hulp van de stagiair A.P. Smit.

De AIV verwacht het advies in april 2012 af te ronden.

Adviesaanvraag over het Europees Parlement

Op 23 november 2011 ontving de AIV een adviesaanvraag over de rol van het Europees Parlement.

Het Verdrag van Lissabon, nu bijna twee jaar in werking, heeft gezorgd voor enkele vernieuwingen in de institutionele structuur van de EU. Belangrijke vernieuwing is dat het Europees Parlement (EP) meer bevoegdheden heeft gekregen. De medebeslissingsprocedure, waarbij de Raad en het Europees Parlement samen over EU-wetgeving besluiten, is de standaard wetgevingsprocedure geworden. Hierdoor is de invloed van het EP op de Europese besluitvorming toegenomen. Het EP heeft bovendien in een aantal gevallen zijn krachten met de Raad gemeten.

After many years and countless inspections, the International Atomic Energy Agency (IAEA) remains unable to establish that Iran's nuclear programme is entirely peaceful in nature. In September 2011, the IAEA expressed concern about the possibility of a military dimension to the nuclear programme, without drawing any conclusions. If true, this would be in violation of Iran's obligations under the Nuclear Non-Proliferation Treaty (NPT), to which it is party. The country has furthermore refused to heed resolutions adopted by the UN Security Council and the IAEA Board of Governors, ordering that Iran suspend its nuclear reprocessing and enrichment activities.

Against this background, the government asked the AIV to address the following question:

Partly in view of the most recent developments, what is Iran's position in the region and what role does its nuclear programme play in geopolitical relations in the region?

The report is being prepared by a joint committee chaired by Professor J.J.C. Voorhoeve. Its other members are Dr N. van Dam, Dr I. Duyvesteyn, Major General (Marines) C. Homan (ret'd), J. Ramaker and Ms H.M. Verrijn Stuart. The executive secretary is M.W.M. Waanders, assisted by A.P. Smit (trainee).

The AIV expects to finalise this report in April 2012.

Advisory report on the European Parliament

On 23 November 2011, the AIV received a request for advice on the role of the European Parliament.

The Treaty of Lisbon, in force for two years now, has modernised the EU's institutional structure in several ways. One important example is the extra powers conferred on the European Parliament (EP). The codecision procedure, in which the Council and the EP jointly decide on EU legislation, has become the ordinary legislative procedure. This has increased the EP's influence on EU decision-making. In a number of cases, moreover, the EP has sought to test its new power against that of the Council.

The government asked the AIV to address the following questions:

1. How can the government best engage with the new role the EP has assumed since the Lisbon Treaty's entry into force? How could it increase its influence on EP decision-making?
2. How does the Netherlands' cooperation with the EP as co-legislator compare with that of various other member states? What lessons can the Netherlands learn in this regard?
3. While the EP has gained more powers, enlargement to 27 member states has made it harder for citizens to identify with it. How should the government address this dilemma? To what extent is the EP's credibility affected by issues such as MEPs' allowances, its sessions in Strasbourg and the increase in the EU budget?

The report is being prepared by a joint committee chaired by Dr P.C. Plooij-van Gorsel (CEI). Its other members are Professor M.G.W. den Boer, Dr F.A.W.J. van Esch, W.L.E. Quaadvlieg, Dr A. Schout, C.G. Trojan and Professor J.W. de Zwaan (all CEI) and Ms K.M. Buitenweg (CMR). The civil service liaison officer is Ms E. Tessemaker of the Ministry of Foreign Affairs' European Integration Department/Internal Affairs Division (DIE/IN). The executive secretary is A.D. Uilenreef.

The AIV expects to finalise this report in the summer of 2012.

Advisory letter on the financial crisis in the European Union

The AIV plans to issue, at its own initiative, an advisory letter on the ongoing banking and sovereign debt crisis in Europe. The letter will focus primarily on the shape that policies on budgetary discipline, banking supervision and financial regulation, and economic policy coordination should take in the medium term.

In January 2010, the AIV published an advisory report on the financial crisis, entitled 'The EU and the Crisis: Lessons Learned' (no. 68). The report identified a series of shortcomings in EU decision-making in the fields of financial supervision, financial regulation, crisis prevention, crisis management and economic policy coordination. Although

De regering stelt de volgende vragen:

1. Hoe kan het kabinet het beste omgaan met de nieuwe rol van het EP sinds Lissabon? Hoe zouden we onze invloed op de besluitvorming van het EP kunnen vergroten?
2. Hoe geeft Nederland vorm aan de samenwerking met het EP als medewetgever in vergelijking met een aantal andere EU-landen? Wat kan Nederland hiervan leren?
3. Terwijl het EP meer bevoegdheden heeft gekregen, kunnen burgers zich minder goed vereenzelvigen met een parlement van 27 lidstaten. Hoe kan het kabinet dit dilemma adresseren? Op welke wijze wordt de geloofwaardigheid van het EP bepaald door kwesties als vergoedingen, de zittingen in Straatsburg en verhoging van de EU-begroting?

Het advies wordt voorbereid door een gecombineerde commissie bestaande uit mw. dr. P.C. Plooij-van Gorsel, voorzitter (CEI), mw. prof.dr. M.G.W. den Boer (CEI), mw. drs. K.M. Buitenweg (CMR), mw. dr. F.A.W.J. van Esch (CEI), mr. W.L.E. Quaadvlieg (CEI), dr. A. Schout (CEI), mr. C.G. Trojan (CEI) en prof.dr. J.W. de Zwaan (CEI). Mw. drs. E. Tessemaker (DIE/IN) fungeert als ambtelijk contactpersoon. Drs. A.D. Uilenreef voert het secretariaat.

Naar verwachting zal het advies zomer 2012 worden afgerond.

Briefadvies op eigen initiatief over de financiële crisis in de Europese Unie

De AIV zal op eigen initiatief een briefadvies uitbrengen, dat ingaat op de opeenvolgende banken- en staatsschuldencrisis in Europa. Het briefadvies zal zich voornamelijk richten op de vraag in hoeverre het beleid inzake begrotingsdiscipline, banktoezicht en financiële regulering en economische beleidscoördinatie op middellange termijn nader gestalte zou moeten krijgen.

In januari 2010 heeft de AIV een advies uitgebracht over de financiële crisis (no. 68, De EU en de crisis, lessen en leringen). In dit advies heeft de AIV gewezen op een reeks tekortkomingen in de EU-besluitvorming op het gebied financieel toezicht, financiële regulering, crisispreventie, crisismanagement en economische beleidscoördinatie. De aanbevelingen die de AIV, nu twee jaar geleden, formuleerde staan weliswaar nog grotendeels overeind, maar zijn sindsdien ingehaald door de stormachtige ontwikkelingen van de laatste anderhalf jaar.

Voortbouwend op het eerdere advies over de financiële crisis wil de AIV een briefadvies uitbrengen over het financieel-economisch bestuur van de EU met als tijdshorizon de middel- en lange termijn. Beperkte verdragswijzigingen zouden waar nodig mede onderzocht moeten worden.

Het advies wordt voorbereid door een werkgroep bestaande uit mr. C.G. Trojan (voorzitter, CEI), dr. W.F. van Eekelen (CEI), mw. dr. F.A.W.J. van Esch (CEI), prof.dr. S.C.W. Eijffinger (CEI), mw. dr. L. Noordegraaf-Eelens (CEI), prof.dr. K. van Paridon (CEI), prof.dr. J.Q.Th. Rood (CEI), dr. A. Schout (vicevoorzitter, CEI), mw. drs. M. Sie Dhian Ho (AIV), prof. dr. A. van Staden (CEI), mw. mr. M.C.B. Visser (CEI), dr. E.P. Wellenstein (erelid CEI) en mr. F. Korthals Altes, corresponderend lid (AIV). Het secretariaat wordt gevoerd door drs. T.D.J. Oostenbrink bijgestaan door de stagiair M.V. Buijs.

Naar verwachting zal het advies in februari 2012 worden afgerond.

most of the recommendations formulated two years ago by the AIV still apply, they have since been overtaken by the turbulent developments of the past eighteen months.

Building on its earlier advisory report on the financial crisis, the AIV plans to publish an advisory letter on the financial and economic governance of the EU in the medium to long term. Where relevant, scope for limited treaty amendments should also be examined.

The advisory letter is being prepared by a working party chaired by C.G. Trojan (chair CEI). Its other members are Dr W.F. van Eekelen, Dr F.A.W.J. van Esch, Professor S.C.W. Eijffinger, Dr L. Noordegraaf-Eelens, Professor K. van Paridon, Professor J.Q.T. Rood, Dr A. Schout (vice-chair CEI), Professor A. van Staden, Ms M.C.B. Visser (all CEI), Dr E.P. Wellenstein (honorary member AIV) and Ms M. Sie Dhian Ho (AIV). F. Korthals Altes (AIV) is participating as a corresponding member. The executive secretary is T.D.J. Oostenbrink, assisted by M.V. Buijs (trainee).

The AIV expects to finalise this advisory letter in February 2012.

EXTERNE CONTACTEN EN OVERIGE ACTIVITEITEN

External contacts and other activities

Summary of the meetings between the AIV Chairman and the Minister of Foreign Affairs on 24 February 2011 and 20 December 2011

On 24 February 2011, the chairman and the executive secretary of the AIV met with Minister of Foreign Affairs Uri Rosenthal. At this meeting, the AIV chairman presented the minister with an advance copy of the AIV's advisory report on the Dutch government's human rights policy and briefly explained the report.

Following this, the AIV chairman addressed the government's plans for the advisory councils and expressed his satisfaction regarding the letter from Minister of the Interior and Kingdom Relations Piet Hein Donner. Next, he highlighted the importance of (re)appointments. The discussion then turned to the issue of staff efficiency (i.e. staff reductions). Mr Korthals Altes observed that he saw no scope for this, given the nature of the AIV's activities and the importance of the permanent committees. He also pointed out that the AIV's staff was already very modest in comparison to other councils. The minister said that he considered that this disposed of the matter. He also announced that he had abandoned the idea of merging the AIV and the CAVV.

Next, the AIV chairman and the minister briefly discussed the AIV's 2012 work programme. Mr Rosenthal emphasised the importance of the selected topics and asked the AIV to devote extra attention, in dealing with cyber security, to its international aspects. On the subject of cross-border crime, he pointed to the problem of illegal transactions (money laundering) and the link to drug trafficking. Finally, the minister noted that he attached great importance to the issue of European defence cooperation. The AIV chairman concurred with this view. Finally, it was agreed that the CMR and the CVV would meet separately with the minister to exchange ideas.

On 20 December 2011, Mr Korthals Altes met with the minister again, in the company of the CVV executive secretary. On this occasion, the discussion focused on

Kort verslag van gesprekken tussen de voorzitter van de AIV en de minister van Buitenlandse Zaken op 24 februari 2011 en 20 december 2011

Op 24 februari 2011 spraken de voorzitter en secretaris van de AIV met de minister van Buitenlandse Zaken, de heer Rosenthal. Bij die gelegenheid overhandigde de voorzitter van de AIV een voorkopie van het advies, dat de AIV heeft uitgebracht over het mensenrechtenbeleid van de Nederlandse regering en lichtte het advies kort toe.

De voorzitter van de AIV ging vervolgens in op de voornemens van het kabinet ten aanzien van de adviesraden en sprak zijn tevredenheid uit over hetgeen minister Donner hierover in zijn brief heeft verwoord. Vervolgens benadrukte hij het belang van de (her)benoemingen. Vervolgens werd gesproken over de ruimte voor 'personele' doelmatigheid (c.q. inkrimping van de staf). De heer Korthals Altes lichtte toe hiervoor, onder verwijzing naar de aard van de werkzaamheden en het belang van de permanente commissies, geen ruimte te zien. Hij benadrukte ook dat de staf van de AIV, in verhouding tot de staf van andere raden, al zeer beperkt is. De minister concludeerde vervolgens dat dit onderwerp daarmee volledig is afgedaan. Ook deelde hij mee af te zien van eventuele samenvoeging van de CAVV en de AIV.

Vervolgens werd kort gesproken over het vastgestelde werkprogramma 2011. De minister benadrukte het belang van de opgenomen onderwerpen en vroeg ten aanzien van 'digitale veiligheid' om extra aandacht voor de internationale component van dit probleem. Ten aanzien van het onderwerp 'grensoverschrijdende criminaliteit' wees hij op het probleem van illegale transacties ('witwassen') en de relatie met de handel in drugs. Tot slot gaf de minister aan het onderwerp 'Europese defensiesamenwerking' zeer belangrijk te vinden. Dat werd door de voorzitter van de AIV onderschreven. Ook werd afgesproken dat de Commissie Mensenrechten en Vrede en Veiligheid separaat met de minister van gedachten zullen wisselen.

Op 20 december 2011 sprak de voorzitter van de AIV, met de secretaris van de CVV, nogmaals met de minister. In dit geval ging het met name om de omvang van de AIV en de daaruit eventueel voortvloeiende consequenties voor (her)benoemingen.

Kort verslag van het kennismakingsgesprek tussen de voorzitter van de AIV en de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken op 31 maart 2011

Op 31 maart 2011 spraken de voorzitter en de secretaris van de AIV met dr. B. Knapen, staatssecretaris van Buitenlandse Zaken.

Tijdens het gesprek werd kort gesproken over het belang van de ontwikkelingen in Noord-Afrika en het Midden-Oosten en over de komende aanvraag op dat terrein. Ook werd kort teruggeblikt op de eerder uitgebrachte adviezen over 'piraterij' en 'Transitional Justice'. Beide adviezen kregen aanzienlijke impact in de pers en in beleid. In dat verband benadrukte de voorzitter van de AIV (nogmaals) het belang van goede onafhankelijke advisering voor weinig geld door adviesraden als de AIV, hetgeen door de staatssecretaris wordt onderschreven. Voorts gaf hij aan dat de AIV voornemens was om het advies over de MDG's na 2015 in april af te ronden. Ook werd gemeld, dat de AIV ernaar streefde om het advies over het Europees mensenrechtenbeleid nog voor de zomer af te ronden.

Ook werd kort gesproken over het inmiddels vastgestelde werkprogramma. De voorzitter signaleerde manco's op het terrein van Europa en ontwikkelingssamenwerking. Dat werd door de staatssecretaris erkend en er werd aangegeven dat er onderwerpen zijn die mogelijk voor advisering in aanmerking komen, zoals het Europees Parlement. Hij zou advisering daarover door de AIV op prijs stellen. De voorzitter van de AIV gaf aan daartoe graag bereid te zijn.

Tot slot werd afgesproken dat de Commissies Europese integratie en Ontwikkelingssamenwerking van de AIV ook separaat met de staatssecretaris van gedachten zullen wisselen en er werd kort ingegaan op het belang van spoedige benoemingen in de AIV en de Commissies. De staatssecretaris zegde toe ook hier serieus naar te zullen kijken.

Kort verslag van het gesprek van de Commissie Vrede en Veiligheid van de AIV met minister Rosenthal, 10 mei 2011

Op 10 mei 2011 sprak een delegatie van de Commissie Vrede en Veiligheid van de AIV met minister Rosenthal.

Eerst werd kort ingegaan op het lopende adviestraject over de transitie in de Arabische regio. Daarna werd ingegaan op de komende adviesaanvraag over 'Internationale defensie-

the size of the AIV and the potential consequences for (re) appointments.

Summary of the introductory meeting between the AIV chairman and the Minister for European Affairs and International Cooperation on 31 March 2011

On 31 March 2011, the chairman and executive secretary of the AIV met with the Minister for European Affairs and International Cooperation, Ben Knapen.

During the meeting, they briefly discussed the significance of the developments in North Africa and the Middle East and the upcoming request for advice on this issue. They also briefly reviewed two previous advisory reports – on piracy and transitional justice – which had both had a major impact in the press and on government policy. In this connection, the AIV chairman once again underlined the importance of the provision, at a low cost, of high-quality, independent advice by advisory councils such as the AIV. The minister agreed with this view. Mr Korthals Altes informed Mr Knapen that the AIV planned to finalise the advisory report on the post-2015 development agenda and the MDGs in April 2011, and that it was aiming to finalise the advisory report on European human rights policy before the summer.

The AIV's 2011 work programme, which had already been adopted, was also briefly discussed. The AIV chairman drew attention to some gaps regarding Europe and development cooperation. The minister acknowledged these gaps. He indicated that various topics, such as the European Parliament, could be suited for advisory reports, and that he would appreciate reports on them. In response, Mr Korthals Altes said that the AIV would be happy to oblige.

Finally, it was agreed that the CEI and the COS would meet separately with the minister to exchange ideas. The need for swift appointments in the AIV and the committees was also briefly discussed, and the minister promised to give this issue serious consideration.

Summary of the meeting between the CVV and the Minister of Foreign Affairs on 10 May 2011

On 10 May 2011, a delegation from the CVV met with the Minister of Foreign Affairs.

The meeting first touched on the current advisory process concerning the transition in the Arab region. The discussion then turned to the upcoming request for advice on international defence cooperation. It was noted that this is a broad topic with a great deal of scope for different emphases. However, the minister did express a preference for a more practical approach in the form of a growth model through which the Netherlands could gradually step up its cooperation and capacity-sharing with key European allies. In due course, other member states could also participate in these cooperative frameworks, thus moving from bilateral to multilateral cooperation. The discussion then focused briefly on the forthcoming advisory report on cyber security. This is a very topical issue, and developments in this area are moving extremely quickly. With this in mind, the minister noted that a swift advisory report on this issue would be greatly appreciated. Finally, the meeting briefly touched on the need for an advisory report on cross-border crime. This topic relates to a vital Dutch interest and raises economic issues as well as issues relating to peace and security.

Given the number of requests for advice that the AIV was due to receive in the near future, the CVV representatives drew attention to the anticipated heavy workload and the need for the swift appointment of new members. The minister expressed his intention to reach a decision soon on the subject of appointments and promised that extra facilities would be put at the AIV's disposal if its workload demanded.

Summary of the meeting between the COS and the Minister for European Affairs and International Cooperation on 16 May 2011

On 16 May 2011, the COS met with the Minister for European Affairs and International Cooperation. At this meeting, the COS presented its latest advisory report, entitled 'The Post-2015 Development Agenda: The Millennium Development Goals in Perspective', and also provided a brief explanation of the report. The minister noted that he greatly valued the AIV's work. He also observed that knowledge institutions have a major role to play and that he had experience of this from his time as a member of the WRR. A key aspect of this role is making connections

samenwerking'. Er werd opgemerkt dat het een breed onderwerp is dat veel ruimte laat voor specifieke accenten. Wel bestaat een voorkeur voor een meer praktische benadering van een groeimodel, waarbij Nederland de (capaciteiten) samenwerking met belangrijke Europese bondgenoten stapsgewijs verder versterkt. Op termijn kunnen andere lidstaten dan aansluiting zoeken bij deze samenwerking (van bilaterale naar multilaterale samenwerking). Vervolgens werd kort ingegaan op de adviesaanvraag in voorbereiding over digitale veiligheid. Het betreft een zeer actueel onderwerp en de ontwikkelingen op dat terrein gaan razend snel. Een spoedig advies van de AIV over dit onderwerp werd dan ook zeer op prijs gesteld. Tot slot werd ook nog kort gesproken over het belang van een advies over grensoverschrijdende criminaliteit. Dit onderwerp betreft een wezenlijk Nederlands belang en het gaat, naast een economisch vraagstuk, ook om een vredes- en veiligheidsprobleem.

Gezien de hoeveelheid adviesaanvragen die de AIV op korte termijn kon verwachten werd aandacht gevraagd voor een spoedige benoeming van nieuwe leden en de te verwachten hoge werkdruk. De minister gaf aan voornemens te zijn snel een besluit over benoemingen te zullen nemen en zegde toe dat de AIV eventueel op extra facilitaire steun kan rekenen indien de (hoge) werkdruk van de AIV dit vereist.

Kort verslag van het gesprek tussen staatssecretaris Knapen en de Commissie Ontwikkelingssamenwerking op 16 mei 2011

Op 16 mei 2011 sprak de Commissie Ontwikkelingssamenwerking met de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken. Bij de gelegenheid werd het nieuwe advies 'Ontwikkelingsagenda na 2015: millennium ontwikkelingsdoelen in perspectief' overhandigd. Ook werd een korte toelichting gegeven op het advies. De staatssecretaris gaf aan het werk van de AIV zeer te waarderen. Hij gaf tevens aan dat kennisinstellingen een belangrijke rol te vervullen hebben en daar ervaring mee te hebben vanuit zijn WRR-lidmaatschap. Het gaat daarbij vooral om het leggen van verbindingen tussen verschillende beleidsterreinen. Hij zegde toe met belangstelling kennis te zullen nemen van het advies.

Vervolgens werd gesproken over een aantal actuele onderwerpen. Het ging onder meer over 'de beleidsbrief', de rol van het bedrijfsleven bij ontwikkelingssamenwerking en het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking. Ook werd

gesproken over de transitie van de ontwikkelingsrelatie naar een relatie met landen waar men een economische en culturele band mee wil opbouwen. Daarna werd gesproken over de ongelijkheid binnen landen; veel landen zijn niet meer als arm te kwalificeren maar grote delen van hun bevolking wel. Hoe moet ontwikkelingssamenwerking hiermee omgaan? De staatssecretaris gaf aan geïnteresseerd te zijn in een advisering over die problematiek. Ook bestaat behoefte aan advies over civilaterale hulp. Tevens werden nog twee andere onderwerpen kort besproken. Het betreft de toekomst van de sociale media en de toekomst van het Medefinancieringsstelsel, dat in 2015 eindigt en moet worden vervangen.

Kort verslag van het gesprek tussen de Commissie Europese integratie en staatssecretaris Knapen op 15 juni 2011

Op 15 juni 2011 sprak de Commissie Europese Integratie met de staatssecretaris. Na een korte introductie werd gesproken over een aantal mogelijke adviesonderwerpen.

Allereerst werd gesproken over het Europees Parlement. Nederland is een groot voorstander van een Europese democratie, maar er is een lage mate van identificatie met dit Parlement, mede vanwege de uitbreiding is het ook niet erg populair. Uit het gesprek bleek dat de (leden van de) Commissie Europese integratie wel een aantal mogelijkheden ziet om de relatie met het Parlement te verbeteren en er werd aangedrongen op een spoedige aanvraag. Dat gold ook voor het onderwerp de financiële crisis en de gevolgen hiervan.

Deze crisis heeft ervoor gezorgd dat er eindelijk een debat plaatsvindt, maar de besluitvorming voor het grote publiek is niet inzichtelijk. Duidelijk moet worden wat het nationale belang is. De euro en de interne markt zijn twee kanten van dezelfde medaille. Er is gebrek aan visie. 'Europa' moet orde op zaken stellen, maar men wil hier aan de andere kant geen soevereiniteit voor inleveren. Veel mensen ervaren de globalisering als een bedreiging en plukken hier niet merkbaar de voordelen van.

De staatssecretaris gaf aan nog te willen nadenken over concrete aanvragen op dit terrein. In ieder geval spreekt hij een voorkeur uit voor een piecemeal concept: kleine afgebakende thema's in plaats van grote vergezichten.

between different policy areas. Mr Knapen said that he looked forward to reading the report.

The discussion then turned to several current topics, including the letter on the spearheads of development cooperation policy (Focusbrief), the role of the private sector in development cooperation, and public support for development cooperation. The transition from a development relationship to a relationship with countries with which the Netherlands seeks to build economic and cultural ties was also discussed. The next topic of discussion was domestic inequality: many countries can no longer be described as poor, but large portions of their populations still are. How can development cooperation deal with this? The minister stated that he would be interested in an advisory report on this issue. An advisory report on 'civilateral' aid was also needed. Two other issues were briefly discussed: the future of social media and the future of the Cofinancing Programme, which ends in 2015 and needs to be replaced.

Summary of the meeting between the CEI and the Minister for European Affairs and International Cooperation on 15 June 2011

On 15 June 2011, the CEI met with the Minister for European Affairs and International Cooperation. Following a brief introduction, the discussion focused on several potential topics for advisory reports.

The first topic was the European Parliament (EP). The Netherlands is a strong supporter of European democracy, but various factors, including EU enlargement, have made it harder for citizens to identify with the EP. This is another reason why it is not very popular. However, it emerged from the discussion that the CEI has identified several ways to improve the relationship with the EP. It therefore urged the minister to submit a request for advice soon. The same applied to the issue of the financial crisis and its consequences.

The financial crisis has ensured that a debate is finally taking place, but the decision-making is not intelligible to the wider public. The national interest needs to be clarified. The euro and the single market are two sides of the same coin. There is a lack of vision. 'Europe' needs to put its affairs in

order, but people are unwilling to surrender their countries' sovereignty for this purpose. Many people see globalisation as a threat and are not noticeably reaping its benefits. Mr Knapen said that he still wished to think about specific requests for advice on this topic. However, he did express a preference for a piecemeal approach focusing on concise, well-defined themes rather than panoramic overviews.

Summary of the meeting between the CMR and the Minister of Foreign Affairs on 19 December 2011

On 19 December 2011, a delegation from the CMR met with the Minister of Foreign Affairs. The meeting covered the AIV's 2012 work programme and the advisory reports published in 2011 on the EU's human rights policy and the European Court of Human Rights, as well as the government's approach to human rights in general. The discussion also focused on how the topics of the two advisory reports should be further addressed. The EU will formulate a human rights strategy on the basis of the European Commission's recent Communication on human rights. In 2012, both Houses of Parliament will meet with the ministers on reforming the European Court of Human Rights with a view to reducing its workload.

The minister encouraged the CMR to approach all the topics listed in the work programme from a human rights perspective. In the case of 'democratisation and the rule of law in the Arab region' and 'poverty reduction and shifting patterns of poverty', in particular, he saw ample scope for such an approach.

Summary of the meetings of the chairs and executive secretaries of the advisory councils

In 2011, the chairs of the strategic advisory councils met three times. At these meetings, they exchanged experiences and shared information on a number of specific issues, such as international contacts and work programme coordination. On 3 January 2011, the AIV chairman participated in a joint meeting with the Minister of the Interior and Kingdom Relations, which focused mainly on the government's decision to maintain the strategic advisory councils. The meeting that took place in March focused mainly on the work programmes. On 6 July 2011, the chairs met with Prime Minister Mark Rutte, Minister of the Interior and Kingdom

Kort verslag van het gesprek tussen de Commissie Mensenrechten en minister Rosenthal op 19 december 2011

Op 19 december voerde een delegatie van de CMR een gesprek met minister Rosenthal. Aan de orde kwamen het werkprogramma voor 2012 en de in 2011 uitgebrachte adviezen 'het mensenrechtenbeleid van de Europese Unie' en 'het Europese Hof voor de Rechten van de Mens'. Verder werd gesproken over de benadering van mensenrechten in het algemeen. Naar aanleiding van beide adviezen werd onder andere besproken hoe deze onderwerpen verder zullen worden uitgewerkt. Op basis van de Communicatie van de Europese Commissie over mensenrechten zal de EU een mensenrechtenstrategie uitwerken. In 2012 zullen beide Kamers van de Staten-Generaal met de bewindslieden overleg voeren over hervorming van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens met het oog op het verminderen van de werklast van het Hof.

De minister moedigde de Commissie Mensenrechten aan om bij alle onderwerpen die in het werkprogramma staan, de invalshoek van de mensenrechten mee te nemen. Hij zag met name voor de onderwerpen 'democratisering en rechtsstatelijkheid in de Arabische regio' en 'armoede bestrijding en verschuivende armoedepatronen' ruime mogelijkheden voor de invalshoek van mensenrechten.

Kort verslag bijeenkomsten van voorzitters en secretarissen van adviesraden

Gedurende het kalenderjaar werd driemaal vergaderd door de voorzitters van de strategische adviesraden. In dat verband werden ervaringen uitgewisseld en werd informatie verstrekt over een aantal specifieke onderwerpen, zoals internationale contacten en afstemming werkprogramma's. Op 3 januari 2011 nam de voorzitter van de AIV deel aan een gezamenlijk gesprek met minister Donner. Daarbij werd vooral ingegaan op de gekozen kabinetslijn van handhaving van de strategische adviesraden. Tijdens de vergadering in maart werd vooral gesproken over de werkprogramma's. Daarnaast werd op 6 juli 2011 gesproken met de Minister President en de ministers Donner en Schultz van Haegen. Belangrijkste onderwerp van dat gesprek was het belang en de toekomst van de adviesradenstructuur en de relatie tussen de werkprogramma's van de raden en de wensen van de regering. Op 3 november 2011 heeft opnieuw een bijeenkomst plaatsgevonden van dit voorzittersforum. Toen werd onder meer gesproken over de afgeronde evaluatie van het functione-

ren van de Kaderwet adviescolleges. Kern van die evaluatie is het handhaven van de structuur in wat afgeslankte vorm met een 'kaartenbakmodel'. De gezamenlijke voorzitters hebben besloten per brief op een aantal punten te reageren. Hierop is in de inleiding reeds nader ingegaan.

Ook de secretarissen van de adviesraden kwamen periodiek bijeen om ervaringen uit te wisselen, te spreken over gezamenlijke adviestrajecten en andere lopende zaken.

Kort verslag van een bijeenkomst van griffiers van de Tweede Kamer met de secretarissen van de strategische adviesraden op 8 maart 2011

Op 8 maart 2011 vond een gesprek plaats tussen de staf van de Griffie van de Tweede Kamer en de secretarissen van de strategische adviesraden. Het uitgangspunt van de discussie was dat de Kamer te weinig gebruik maakt van de mogelijkheden die de adviesraden bieden. Deze stelling werd breed onderschreven. Vervolgens werd verder gesproken over mogelijke oplossingen voor het gesignaleerde probleem. In ieder geval werd afgesproken veel nauwer contact te houden over de werkprogramma's en andere werkzaamheden van de adviesraden en werd uitgebreid gesproken over de mogelijkheden van kortetermijnadvisering en mogelijkheden om uitgebrachte adviezen meer onder de aandacht te brengen van de leden van de Tweede Kamer.

Kort verslag van de toespraak van professor Voorhoeve op de jaarvergadering van de Koninklijke Vereniging van Nederlandse Reders op 19 januari 2011

Op 19 januari 2011 hield professor Voorhoeve een inleiding over het advies *Piraterijbestrijding op zee: een herijking van publieke en private verantwoordelijkheden* op de jaarvergadering van de Koninklijke Vereniging van Nederlandse Reders (KVNR). Daarbij ging hij uitgebreid in op het advies en benadrukte dat de AIV tot de conclusie is gekomen dat bestrijding van piraterij een gedeelde verantwoordelijkheid is van reders, verzekeringsmaatschappijen en overheid. Voor reders en kapiteins van schepen geldt dat zij verantwoordelijk zijn voor de toepassing van zelfbeschermingsmaatregelen aan boord en de naleving van *Best Management Practices* tegen piraterij. De verzekeringsbranche heeft een maatschappelijke verantwoordelijkheid bij het beperken van de risico's voor de internationale scheepvaart. De overheid moet erop toezien dat schepen die onder Nederlandse vlag door risicogebieden varen zijn toegerust met adequate veiligheidsvoor-

Relations Piet Hein Donner and Minister of Infrastructure and the Environment Melanie Schultz van Haegen. The main topics of this meeting were the importance and future of the advisory system and the link between the councils' work programmes and the government's wishes. The chairs of the advisory councils met again on 3 November 2011. At this meeting, they discussed the recently completed evaluation of the functioning of the Advisory Bodies Framework Act whose main recommendation was to maintain the current structure in a somewhat slimmed-down form by employing a 'card index model'. The chairs jointly decided to respond by letter to a number of points. These developments are discussed in detail above, in the introduction to this report.

The executive secretaries of the advisory councils also met regularly to exchange experiences and discuss joint advisory reports and other current matters.

Summary of the meeting between the Staff of the House of Representatives and the executive secretaries of the strategic advisory councils on 8 March 2011

On 8 March 2011, a meeting took place between the Staff of the House of Representatives and the executive secretaries of the strategic advisory councils. The starting point of the discussion was the observation that the House makes too little use of the resources offered by the councils. This statement was broadly endorsed. The discussion then turned to potential solutions to this problem. It was agreed that the councils and the House would remain in much closer contact regarding work programmes and other activities. The possibilities of preparing advisory reports at short notice and making MPs more aware of published reports were also discussed at length.

Report of the presentation by Professor Voorhoeve at the annual meeting of the Royal Association of Netherlands Shipowners on 19 January 2011

On 19 January 2011, Professor Voorhoeve (CVV chair) gave a presentation on the advisory report 'Combating Piracy at Sea': A Reassessment of Public and Private Responsibilities' at the annual meeting of the Royal Association of Netherlands Shipowners (KVNR). He discussed the report in detail and emphasised the AIV's conclusion that shipowners, insurance companies and government share

responsibility for combating piracy. Shipowners and masters of vessels are responsible for implementing self-protection measures on board and following best management practices (BMPs) against piracy. The insurance industry has a social responsibility to limit the risks to international shipping. Government must ensure that ships travelling through high-risk areas under a Dutch flag are equipped with sufficient on-board security measures to protect themselves against piracy. In special cases, the government should opt to station a Dutch military vessel protection detachment (VPD) on board vulnerable ships. According to Professor Voorhoeve, this report could mark the beginning of greater public-private cooperation, provided that each party is willing to assume its share of the responsibility.

Summary report of the seminar on combating piracy at sea on 18 March 2011

On 18 March 2011, the AIV and the Ministry of Foreign Affairs held a seminar on the advisory report 'Combating Piracy at Sea'. Following the opening remarks and Professor Voorhoeve's brief introduction to the report, KVNR chair Tineke Netelenbos spoke about public-private cooperation in the prevention of piracy. The KVNR wants to provide the best possible protection for Dutch seafarers and ships, while ensuring that self-defence measures by masters of vessels are not treated as criminal offences. Clear rules are desirable, but long bureaucratic procedures should be avoided. When Dutch ships do not follow proper procedures, the KVNR calls those concerned to account. According to Ms Netelenbos, the Netherlands can lead the way in the fight against piracy, especially by stationing private security guards and VPDs on board vulnerable ships. The KVNR's wishes boil down to the right of self-defence, a licence to have arms on board and the stationing of VPDs or licensed private security guards on board vulnerable ships.

Next, Eric Myjer, Professor of Conflict and Security Law at Utrecht University, gave a presentation on the desirability (or otherwise) of stationing private security guards on Dutch ships. He claimed that a majority of Dutch masters of vessels are far from happy about the increased use of private security guards, and that they only serve as a deterrent if they are manifestly willing to use force. He argued in favour of avoiding as much as possible the use of private security guards to

zieningen ter bescherming tegen piraterij. Daarnaast hoort de overheid in bijzondere gevallen te besluiten tot inzet van een Nederlands militair beveiligingsteam aan boord van kwetsbare schepen. In zijn visie kan het advies het begin markeren van meer publiekprivate samenwerking als iedere partij bereid is zijn deel van de verantwoordelijkheid op zich te nemen.

Kort verslag van het seminar over piraterijbestrijding op zee op 18 maart 2011

Op 18 maart 2011 organiseerde de AIV, samen met het ministerie van Buitenlandse Zaken een seminar over het advies *Piraterijbestrijding op zee: een herijking van publieke en private verantwoordelijkheden*. Na de opening en korte inleiding van professor Voorhoeve over het AIV-advies sprak mw. drs. T. Netelenbos, voorzitter KVNR, over publiekprivate samenwerking bij de preventie van piraterij. De Koninklijke Vereniging van Nederlandse Reders wil onze zeevarenden en schepen optimaal beschermen en tegelijkertijd voorkomen dat de kapitein van een schip wordt gecriminaliseerd. Duidelijke regels zijn wenselijk, maar lange bureaucratische procedures moeten worden vermeden. Indien Nederlandse schepen niet juist opereren spreekt de KVNR hen hierop aan. Nederland kan volgens mevrouw Netelenbos een voortrekkersrol spelen bij piraterijbestrijding, onder meer ten aanzien van private beveiligers en militaire teams aan boord van kwetsbare schepen. De wensen van de KVNR komen neer op het recht op zelfverdediging, een vergunning tot het hebben van wapens aan boord en militaire beveiligers of gecertificeerde particuliere beveiligers voor kwetsbare schepen.

Vervolgens hield prof.dr. E.P.J. Myjer, hoogleraar Conflict- en veiligheidsrecht aan de Universiteit Utrecht, een inleiding over de (on)wenselijkheid van particuliere beveiligers op Nederlandse schepen. Hij stelt dat het merendeel van de Nederlandse kapiteins van schepen verre van gelukkig is met de opkomst van particuliere beveiligers en meent dat deze afschrikking alleen werkt als de manifeste bereidheid bestaat om geweld te gebruiken. Hij pleit ervoor de inzet van particuliere beveiligers bij de bescherming van koopvaardij-schepen zoveel mogelijk te voorkomen. Wanneer hiertoe toch wordt overgegaan dan is het zaak dat particuliere beveiligers zowel het internationaal recht als het Nederlands strafrecht naleven.

Na de beide inleidingen gaven de Tweede Kamerleden mw. drs. W. Hachchi (D66), drs. H.J. Ormel (CDA), drs. J.H. ten

Broeke (VVD) en drs. F.C.G.M.Timmermans (PvdA) als panelleden hun respons en openden daarmee de discussie met het publiek, waarbij lt-gen. b.d. M.L.M. Urlings en mw. prof.dr. M. de Goede als moderator optraden. Het seminar werd beëindigd met een slotbeschouwing van professor Voorhoeve.

Kort verslag van het gesprek met de ambassadeur van Slowakije, dr. Jaroslav Chlebo, op 22 juni 2011

Op 22 juni 2011 spraken de secretaris van de AIV en de secretaris van de CEI met de ambassadeur van Slowakije, dr. J. Chlebo. Het betrof een kennismakingsgesprek en er werd met name gesproken over de werking van de AIV en de verhouding met het ministerie van Buitenlandse Zaken. Daarbij werd ook ingegaan op het proces voorafgaand aan het ontstaan van de AIV en de ervaringen nadien, ook in de mate van effect. De ambassadeur was daarnaast vooral geïnteresseerd in de onafhankelijke positie van de AIV en de manier van werken en dan met name met andere (buitenlandse) instellingen en experts. In Slowakije bestaat op dit moment geen onafhankelijk adviesorgaan, hoogstens een aantal NGO's.

Kort verslag van het gesprek met de ambassadeur van Uruguay, dr. Alvaro Marcelo Moerzinger Pagani op maandag 11 juli 2011

Op 11 juli 2011 spraken de secretaris van de AIV en de secretaris van de CEI met de nieuwe ambassadeur van Uruguay in Nederland. Hij merkt op dat de AIV een unieke positie lijkt te bekleden als adviesraad voor internationale vraagstukken. De secretaris gaf vervolgens een toelichting op de ontstaansgeschiedenis, werkwijze en resultaten. Voorts werd kort ingegaan op de wijze waarop Nederland, als klein land met machtige burens, toch een belangrijke rol heeft gespeeld in het Europese integratieproces. Daarnaast werd gesproken over enige recent uitgebrachte adviezen.

Kort verslag van de expertmeeting Transitional Justice, 14 september 2011

Op 14 september 2011 vond een expertbijeenkomst over Transitional Justice plaats. Deze bijeenkomst werd georganiseerd door de AIV en IKV/PAX CHRISTI. Naast een aantal sprekers die een inleiding hield, vond er tussen de ongeveer 75 deelnemers een geanimeerde discussie plaats. Er werd benadrukt, dat Transitional Justice op meer betrekking heeft dan enkel op het internationaal recht. Het

protect merchant ships, and of ensuring that guards who are nevertheless stationed on Dutch ships comply with both international law and Dutch criminal law.

Following these two presentations, several MPs – Wassila Hachchi (D66), Henk Jan Ormel (CDA), Han ten Broeke (VVD) and Frans Timmermans (PvdA) – responded as panellists, thereby opening the debate to the floor. Lieutenant General Marcel Urlings (retd) and Professor Marieke de Goede served as moderators. The seminar was closed with comments by Professor Voorhoeve.

Summary of the meeting with the Slovak ambassador on 22 June 2011

On 22 June 2011, the executive secretaries of the AIV and the CEI met with the Slovak ambassador, Dr Jaroslav Chlebo. The main topics of discussion at this introductory meeting were the AIV's functioning and its relations with the Ministry of Foreign Affairs. The discussion also covered the process leading up to the AIV's creation, its experience and impact. In addition, the ambassador was particularly interested in the AIV's independent status and working methods, especially in relation to other domestic or foreign institutions and experts. At present, there are no independent advisory bodies in Slovakia – at most a few NGOs.

Summary of the meeting with the Uruguayan ambassador on 11 July 2011

On 11 July 2011, the executive secretaries of the AIV and the CEI met with the new Uruguayan ambassador to the Netherlands, Alvaro Moerzinger Pagani. The ambassador observed that the AIV appeared to occupy a unique position as an advisory council on international affairs. The AIV executive secretary then provided an overview of its origins, working methods and achievements. The discussion also briefly focused on how the Netherlands, as a small country with powerful neighbours, has nevertheless played a major role in European integration. A few recent advisory reports were also discussed.

Summary of the expert meeting on transitional justice on 14 September 2011

On 14 September 2011, the AIV and IKV/Pax Christi held an expert meeting on transitional justice. In addition to

presentations by several speakers, an animated discussion took place between the approximately 75 participants. It was emphasised that transitional justice covers more than just international law. It is a concept shaped by a wide range of scholarly disciplines. Definitions of transitional justice have been expanded to encompass not only political transitions but also situations involving mass human rights violations. There are no one-size-fits-all solutions in this area: the Middle East is not the same as Latin America or Eastern Europe. The dominant disciplines in the field of transitional justice are law, political science and psychology. These approaches serve as a basis for examining ways to end impunity and deter further crimes. It is impermissible to promise to forgo prosecutions in peace negotiations with the main perpetrators. Traditional power structures inevitably lead to violations of the right to a fair trial. There is agreement that domestic trials are always preferable, provided that the country in question is able and willing.

Summary report of the AIV seminar on 2 December 2011

The AIV held its annual seminar on 2 December 2011. The subject was the operation of the AIV itself. Since the AIV appointed approximately 30 new members in 2011, it seemed appropriate to devote attention to its working methods and conditions. In addition, the seminar focused on society's mostly critical attitude towards various areas of Dutch foreign policy. On the basis of a presentation by Professor Paul Schnabel, director of the Netherlands Institute for Social Research (SCP), and contributions from the audience, an attempt was made to shed some light on the social and cultural landscape and social conditions in which the AIV will be performing its tasks in the coming years. In total, the seminar was attended by approximately 60 members of the AIV and its committees. The seminar was opened and closed by the chairman of the AIV, Frits Korthals Altes.

In his presentation, Professor Schnabel gave a picture of the Netherlands' position in the world. He described the country's economic, social, political and demographic characteristics and incorporated this information into an analytical comparison with other European countries. He made several points, including:

is een begrip waarop een breed scala aan wetenschappelijke disciplines van toepassing is. De definities van Transitional Justice zijn verbreed. Het gaat niet alleen meer om politieke transitie maar ook om situaties met massale mensenrechtenschendingen. Er bestaan geen standaardoplossingen op dit gebied: het Midden-Oosten is niet hetzelfde als Latijns-Amerika of Oost-Europa. De overheersende disciplines op het gebied van Transitional Justice zijn rechtsgeleerdheid, politicologie en psychologie. Vanuit deze benaderingen wordt gekeken naar het beëindigen van straffeloosheid en het afschrikken van verdere misdrijven. Bij vredesonderhandelingen met hoofddaders kunnen geen beloften aan de daders gedaan worden met betrekking tot het afzien van vervolging. Traditionele machtsverhoudingen leiden onvermijdelijk tot schending van het recht op eerlijk proces. Er bestaat overeenstemming dat berechting in eigen land altijd de voorkeur verdient, maar dan moet het land wel able en willing zijn.

Kort verslag van de AIV-Themadag op 2 december 2011

Op 2 december 2011 hield de AIV zijn jaarlijkse themadag. Tijdens deze bijeenkomst stond het functioneren van de AIV zelf centraal. Omdat in 2011 ongeveer 30 nieuwe leden in de structuur zijn benoemd leek aandacht voor werkwijze en werkomstandigheden aangewezen. Ook de overwegend kritische benadering van de samenleving ten opzichte van diverse terreinen van buitenlands beleid speelde een grote rol tijdens deze bijeenkomst. Aan de hand van een lezing van de heer Schnabel, directeur SCP, en inbreng vanuit de zaal werd een poging gedaan meer helderheid te verschaffen over het toekomstig sociaal-cultuur landschap en de maatschappelijke omstandigheden waarin de AIV de komende jaren zijn werk zal verrichten. In totaal waren er ongeveer zestig deelnemers uit de AIV en zijn commissies aanwezig. De opening en sluiting van de bijeenkomst werden verzorgd door de voorzitter van de AIV, de heer Korthals Altes.

Professor Schnabel gaf in zijn lezing een beeld van de positie van Nederland in de wereld. Hij ging hierbij in op de karaktertrekken van Nederland op onder andere economisch, sociaal, politiek en demografisch vlak en verwerkte deze gegevens in een vergelijkende analyse met andere Europese landen. In zijn bijdrage bracht hij onder meer de volgende punten naar voren:

1. Nederland scoort samen met de Scandinavische landen hoog op de ranglijst van tevredenheid met het eigen leven en verschillende indexen voor levenskwaliteit. De Nederlandse bevolking is zich er terdege van bewust dat de kwaliteit van leven in Nederland zeer hoog ligt in vergelijking met andere Europese landen.
2. De stemming in het land wordt beschreven aan de hand van vijf kenmerken. Nederlanders zijn doorgaans 'tevreden met het eigen leven, minder tevreden met de samenleving en ontevreden met de politiek', waarbij vooral 'de ander moet veranderen'. Nederland kan worden gezien als 'zacht van binnen en hard van buiten' en is 'van een *high trust*, een *medium trust society* geworden, en in veel opzichten een *mistrust society*'. Tot slot is er een 'groeïende kloof tussen hoger- en lageropgeleiden'.
3. Op politiek gebied signaleert hij een tendens in Nederland van traditioneel progressief naar modern conservatisme. Traditioneel progressief kenmerkt zich door het geloof in de maakbaarheid van de Nederlandse samenleving, het streven naar minder sociale ongelijkheid en een meer universalistisch ethos. Modern conservatief kenmerkt zich door een sterkere nadruk op punitieve maakbaarheid, minder culturele verschillen, een particularistisch ethos en sterkere nadruk op nationale identiteit.

Tijdens de discussies met de zaal werd onder meer aandacht besteed aan de mogelijkheden voor de regering om de bevolking beter te informeren over het buitenlands beleid, de verhouding tussen hoger- en lageropgeleiden in Nederland, draagvlak in Nederland voor de EU, en de rol van nationale identiteit in Nederland.

Tijdens de dag werd door de voorzitter van de AIV, de heer Korthals Altes, ook een overzicht gegeven van de huidige ontwikkelingen rond de AIV. Hij benadrukte dat het huidige kabinet heeft besloten de AIV in zijn huidige vorm te laten voortbestaan, maar wijst er ook op dat in de toekomst wel zal worden gekeken naar de omvang van de adviesraden. Dat kan gevolgen hebben voor (her)benoemingen. Voorts reageerde hij op een aantal vragen uit de zaal over uitgebrachte adviezen, over de werkwijze tijdens adviestrajecten en over de publicitaire aspecten rond het uitbrengen van adviezen.

1. Along with the Scandinavian countries, the Netherlands scores high in the rankings for subjective wellbeing and various quality-of-life indexes. The Dutch population is well aware that the quality of life in the Netherlands is very high compared to other European countries.
2. The mood in the country can be described with five characteristics. The Dutch are generally 'content with their own lives, less content with society and discontent with politics', with many believing that 'the other person should change'. The Netherlands can be regarded as 'soft on the inside and tough on the outside' and has 'changed from a high-trust society to a medium-trust society, and in many respects, to a low-trust society'. Finally, there is a 'growing gap between the more highly and less educated'.
3. In Dutch politics, there has been a shift from traditional progressivism to modern conservatism. The former is characterised by a belief in the ability to effect social change through government policy, a desire to reduce social inequality and a more universalistic ethos. Modern conservatism is characterised by a stronger emphasis on effecting social change through punitive measures, a desire to reduce cultural differences, a more particularistic ethos and a stronger emphasis on national identity.

The discussion with the audience focused on ways for the government to better inform people about foreign policy, relations between more highly educated and less educated people in the Netherlands, Dutch popular support for the EU and the role of Dutch national identity.

At the seminar, AIV chairman Korthals Altes also gave an overview of recent developments concerning the AIV. He stressed that the current government had decided to allow the AIV to survive in its current form, but pointed out that the size of the advisory councils would be subject to future review, which could have implications for (re)appointments. He also responded to several questions from the floor concerning recent reports, working methods in the advisory drafting process, and publicity surrounding the reports' publication.

TAAK EN WERKWIJZE

Tasks and working methods

THE ADVISORY COUNCIL ON INTERNATIONAL AFFAIRS (AIV), which was established by Act of Parliament on 1 January 1998, is an independent statutory advisory body responsible for advising the government on matters relating to foreign policy (including development cooperation) and defence. The AIV has eleven members. This is below the maximum of fifteen members laid down in the Advisory Bodies Framework Act. In accordance with the Advisory Council on International Affairs Act, the AIV has four permanent committees: the Human Rights Committee (CMR), the Peace and Security Committee (CVV), the Development Cooperation Committee (COS) and the European Integration Committee (CEI). The chairs and vice-chairs of these committees are members of the AIV. In addition to them, each committee has a maximum number of fifteen members.

The AIV and its permanent committees were created at a time when international relations were becoming increasingly complex and interconnected. The AIV combines the expertise of the members of its various committees when making recommendations on issues bearing on more than one of the four areas mentioned above. This allows links to be made between these areas and enables the AIV to respond to international developments with implications for the Netherlands. The added value represented by the AIV and its committees lies in its in-depth knowledge and expertise in each policy area, in combination with the connections it can establish between them.

The AIV publishes advisory reports at the request of the Minister of Foreign Affairs, the Minister of Defence, the Minister for European Affairs and International Cooperation and Parliament.

The AIV operates largely on the basis of its statutory work programme. The work programme is intended as an overview of the subjects that the AIV plans to examine during the calendar year (see annexe for the Work Programme for 2012). The requests for advice and the time schedules are determined more precisely in the course of the year. Certain subjects for reports may be withdrawn or new requests may be made which were not included in the work programme.

DE ADVIESRAAD INTERNATIONALE VRAAGSTUKKEN (AIV) is een per 1 januari 1998 bij wet ingesteld onafhankelijk adviesorgaan, dat adviseert over het buitenlands beleid (met inbegrip van ontwikkelingssamenwerking) en het defensiebeleid. De AIV heeft elf leden. Dit is binnen het maximum van vijftien, aangegeven in de Kaderwet Adviescolleges. De raad kent, op basis van de Wet op de AIV, vier permanente commissies voor de gebieden van de rechten van de mens (CMR), vrede en veiligheid (CVV), ontwikkelingssamenwerking (COS) en Europese integratie (CEI). De voorzitters en de vicevoorzitters van deze commissies zijn lid van de AIV; daarnaast zijn er maximaal vijftien leden per commissie.

De AIV en zijn permanente commissies zijn in het leven geroepen tegen de achtergrond van de toenemende complexiteit en verwevenheid van de internationale betrekkingen. Voor vraagstukken op de raakvlakken van de bovengenoemde gebieden brengt de AIV de deskundigheid van leden van de verschillende permanente commissies bij elkaar. Zo kunnen dwarsverbanden worden gelegd tussen de gebieden van mensenrechten, vrede en veiligheid, ontwikkelingssamenwerking en Europese integratie en kan worden ingespeeld op voor Nederland belangrijke internationale ontwikkelingen. De meerwaarde van de AIV en de commissies ligt dan ook, naast de kennis en deskundigheid per beleidsterrein, in de samenhang die wordt aangebracht tussen de onderscheiden invalshoeken.

De AIV brengt adviezen uit op verzoek van de minister van Buitenlandse Zaken, de minister van Defensie, de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, alsmede op verzoek van de Staten-Generaal.

De AIV functioneert grotendeels op basis van het wettelijk voorgeschreven werkprogramma. Met het werkprogramma wordt beoogd een globaal beeld te geven van de onderwerpen waarmee de AIV zich in een kalenderjaar zal bezighouden (voor het werkprogramma 2012: zie bijlage). In de loop van dat jaar worden de adviesaanvragen en de tijdsplanning nader gepreciseerd. Het komt voor dat onderwerpen waarover het voornemen bestond advies te vragen, afvallen, of dat juist adviesaanvragen aan de AIV worden voorgelegd die niet in het werkprogramma zijn vermeld.

De AIV vergadert in principe iedere maand. Aan het begin van een adviestraject worden adviesaanvragen in de AIV

besproken. De uiteindelijke adviezen worden ook in de AIV vastgesteld. De adviezen worden voorbereid in (permanente) commissies of ad-hoccommissies, waarvan de samenstelling en vergaderfrequentie, afhankelijk van de intensiteit van het onderwerp en tijdsdruk waaronder de werkzaamheden worden verricht, sterk kan variëren.

Leden en vergaderingen

Het totale aantal leden van de AIV en de permanente commissies bedroeg per 31 december 2011 66, van wie 27 vrouwen. Voor de personalia wordt verwezen naar de paragraaf, getiteld 'Samenstelling AIV en permanente commissies'. Tot 31 december 2011 bestond de AIV zelf uit 11 leden, van wie 5 vrouwen (8 van de 11 leden zijn tevens voorzitter of vicevoorzitter van een permanente commissie). Per 31 december 2011 tellen de permanente commissies (exclusief de voorzitters en vicevoorzitters) 55 leden, van wie 22 vrouwen.

CEI	4 vrouwen, 9 mannen (exclusief de voorzitter en de vicevoorzitter);
CMR	5 vrouwen, 9 mannen (exclusief vz/vvz);
COS	6 vrouwen, 8 mannen (exclusief vz/vvz); en
CVV	7 vrouwen, 7 mannen (exclusief vz/vvz).

In het verslagjaar hebben de AIV en zijn commissies met grote regelmaat vergaderingen belegd om adviezen voor te bereiden of vast te stellen. Hieronder wordt, uitgesplitst naar de deelname uit de AIV en de (permanente) commissies/werkgroepen – het onderscheid is niet strikt – weergegeven welke vergaderingen het betreft:

AIV	7
CEI	5
CMR	4
COS	4
CVV	6
Gecombineerde werkgroepen	
Advies nr. 73	
CMR (Het mensenrechtenbeleid van de Nederlandse regering)	1
Advies nr. 74	
Post 2015 (Schrijfgroep Post 2015)	3
Advies nr. 75	
DAR (Commissie Democratisering Arabische Regio)	5

In principle, the AIV meets once a month. It discusses each request for advice at the beginning of the advisory process and also adopts the final version of each advisory report. Advisory reports are drafted in permanent or ad hoc committees. The composition of these committees and the frequency of their meetings, which depend on the scope of the subject and the deadline for the completion of the report, can vary greatly.

Members and meetings

On 31 December 2011, the total number of members of the AIV and its permanent committees was 66, of whom 27 were women. For personal details of the members, see the section on the composition of the AIV and its permanent committees. On 31 December 2011, the AIV had 11 members, of whom five were women (eight of these members were also the chair or vice-chair of a permanent committee). On 31 December 2011, the permanent committees (excluding chairs and vice-chairs) had 55 members, 22 of whom were women:

CEI	4 women, 9 men	(excluding chair/vice-chair)
CMR	5 women, 9 men	(excluding chair/vice-chair)
COS	6 women, 8 men	(excluding chair/vice-chair)
CVV	7 women, 7 men	(excluding chair/vice-chair)

The AIV and its committees met very frequently in 2011 in order to prepare or adopt advisory reports. The list of meetings given below distinguishes between the plenary sessions of the AIV and the meetings of its permanent committees and temporary committees/working groups:

AIV	7
CEI	5
CMR	4
COS	4
CVV	6
Joint committees/working groups	
Advisory report no. 73:	
CMR (Dutch Human Rights Policy)	1
Advisory report no. 74:	
Post-2015 (Post-2015 Development Agenda)	3
Advisory report no. 75:	

DAR (Democracy in the Arab Region)	5
Advisory report no. 76: CEM (European Human Rights Policy)	5
Advisory report no. 77: DGV (Cyber Warfare)	6
Advisory letter no. 18: European Court of Human Rights	1
WFC-II (Financial Crisis II)	1
CID (International Defence Cooperation)	6

Total number of meetings in 2011 54

Number of copies distributed

Advisory report no. 73 (Dutch)	1,100 copies
Advisory report no. 73 (English)	900 copies
Advisory report no. 74 (Dutch)	1,100 copies
Advisory report no. 74 (English)	900 copies
Advisory report no. 74 (French)	150 copies
Advisory report no. 75 (Dutch)	1,200 copies
Advisory report no. 75 (English)	1,000 copies
Advisory report no. 75 (French)	100 copies
Advisory report no. 76 (Dutch)	1,100 copies
Advisory report no. 76 (English)	900 copies
Advisory report no. 76 (French)	150 copies
Advisory letter no. 18 (Dutch)	1,100 copies
2010 Annual Report (Dutch/English)	1,650 copies

Advies nr. 76	
CEM (Commissie Europees Mensenrechtenbeleid)	5
Briefadvies nr. 18 (Europese Hof voor de Rechten van de Mens)	1
DGV (Commissie Digitale Veiligheid)	6
WFC-II (Werkgroep Financiële Crisis-II)	1
CID (Commissie Internationale Defensiesamenwerking)	6

Totaal aantal vergaderingen in 2011: 54

Oplage uitgebrachte adviezen:

Advies nummer 73 (Nederlands)	1100 exemplaren
Advies nummer 73 (Engels)	900 exemplaren
Advies nummer 74 (Nederlands)	1100 exemplaren
Advies nummer 74 (Engels)	900 exemplaren
Advies nummer 74 (Frans)	150 exemplaren
Advies nummer 75 (Nederlands)	1200 exemplaren
Advies nummer 75 (Engels)	1000 exemplaren
Advies nummer 75 (Frans)	100 exemplaren
Advies nummer 76 (Nederlands)	1100 exemplaren
Advies nummer 76 (Engels)	900 exemplaren
Advies nummer 76 (Frans)	150 exemplaren
Briefadvies nummer 18 (Nederlands)	1100 exemplaren
Jaarverslag 2010 (Nederlands/Engels)	1650 exemplaren

FINANCIËLE VERANTWOORDING

OM TE KUNNEN FUNCTIONEREN HEEFT DE AIV DE BESCHIKKING

over een eigen budget. Dit budget wordt, op voorstel van de AIV, goedgekeurd door de betrokken bewindslieden. Een onzekere factor bij de AIV blijft de hoeveelheid werk en de daaraan verbonden kosten. Deze zijn in hoge mate afhankelijk van het aantal en de aard van de adviesaanvragen van de zijde van de bewindslieden en het parlement, en daarom niet altijd goed voorspelbaar (meer adviesaanvragen, meer vergaderingen, meer adviezen, of het spiegelbeeld). In 2011 zijn door de AIV in totaal 5 adviezen en 1 briefadvies vastgesteld. Alle adviezen worden in het Nederlands en in het Engels gepubliceerd en verspreid. Enkele in het Frans en/of andere talen. De Nederlandse adviezen worden in een standaardoplage van 1000 exemplaren gedrukt en de Engelse oplage van de adviezen betreft 900 exemplaren. Afhankelijk van het onderwerp kunnen nog enkele honderden extra adviezen worden gedrukt en gedistribueerd.

Voor 2011 is door de betrokken bewindslieden een budget goedgekeurd van € 575.000. Het budget van de AIV heeft de volgende hoofdposten:

- 1) vergoedingen, representatiekosten en reiskosten van de voorzitters en vicevoorzitters;
- 2) vacatiegelden, reiskosten van de leden en catering;
- 3) drukkosten van de adviezen, papier et cetera;
- 4) studiereizen en boeken;
- 5) onderzoek, externe activiteiten, deskundigheid, vertalingen; en
- 6) onvoorzien.

De leden van de AIV krijgen een vaste vergoeding per jaar. Leden van permanente commissies krijgen een bedrag per bijgewoonde vergadering. De bedragen zijn vastgesteld binnen de wettelijke kaders bij ministeriële regeling.

In 2011 is in totaal € 202.940 uitbetaald aan de vergoedingen, de reiskosten van de voorzitters en de vicevoorzitters en de kosten voor de themadag van de AIV. Het bedrag aan vacatiegelden en reiskosten van de leden van de permanente commissies betrof in totaal € 82.650. Aan drukkosten van de adviezen, briefpapier et cetera is in totaal circa € 140.000 uitgegeven. De totale kosten van de door de diverse commissies gemaakte werkbezoeken en studiereizen betroffen ongeveer € 6.800. Van de budgetpost externe deskundigheid/onderzoek is circa € 26.340 aangewend. Uit

Finance

THE AIV HAS BEEN ALLOCATED A BUDGET OF ITS OWN TO

enable it to carry out its advisory work. The AIV makes a proposal for the size of the budget, which is then adopted by the relevant ministers. The amount of work performed, and hence the scale of expenditure, remain uncertain since they depend heavily on the number and nature of the requests for advice, which means that neither is very easy to predict (more requests mean more reports and more reports mean more meetings, while the opposite is also true). In 2011, the AIV adopted five advisory reports and one advisory letter. All reports are published and distributed in Dutch and English, and some are also published and distributed in French and/or other languages. The standard print run of each advisory report is 1,000 copies of the Dutch text and 900 copies of the English text. Several hundred additional copies may be printed and distributed, depending on the subject.

The members of government approved a budget of €575,000 for 2011. The AIV's budget comprises the following principal categories of expenditure:

1. fees, entertainment expenses and travel expenses paid to chairs and vice-chairs;
2. attendance allowances, travel expenses paid to members, and catering;
3. printed materials (reports, paper, etc.);
4. fact-finding missions and books;
5. research, external activities, expertise and translations; and
6. incidental expenditure.

The members of the AIV receive a fixed annual fee. The members of the permanent committees receive an allowance for every meeting they attend. The fees and allowances are determined by ministerial order within the statutory framework.

In 2011, a total of €202,940 was paid in the form of fees and travel expenses to chairs and vice-chairs, and for the AIV seminar. A further €82,650 was paid in attendance allowances and travel expenses to the members of the

permanent committees. Expenditure on printing reports, letter paper and so forth was approximately €140,000. The total costs of the working visits and fact-finding missions of the various committees were approximately €6,800. Expenditure on external expertise and research was approximately €26,340. The amount of incidental expenditure incurred was €1,200. The total expenditure of the AIV in 2011 was approximately €459,930. It should be noted for the record that the staffing costs of the AIV Unit are not included in this budget but are instead borne by the Ministry of Foreign Affairs.

de post onvoorzien is in totaal € 1.200 aangewend. In totaal brengt dat de uitgaven van de AIV in 2011 op ongeveer € 459.930. Voor de goede orde dient hierbij wel te worden opgemerkt dat de personeelslasten van de vaste staf van de AIV niet zijn verdisconteerd in dit budget, maar ten laste komen van het ministerie van Buitenlandse Zaken.

SAMENSTELLING AIV EN PERMANENTE COMMISSIES

DE AIV KAN MAXIMAAL UIT VIJFTIEN LEDEN BESTAAN, DE permanente commissies uit zeventien (met inbegrip van de voorzitter en de vicevoorzitter). De leden worden benoemd op grond van hun deskundigheid. Deze kan blijken uit opgedane ervaring met internationale (waaronder Europese) vraagstukken, uit wetenschappelijke merites of uit een combinatie van beide. De leden fungeren onafhankelijk en vertegenwoordigen geen belangengroepen.

Hieronder volgt de samenstelling van de AIV en de permanente commissies.

AIV Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV)

Voorzitter: Mr. F. Korthals Altes

Vicevoorzitter: Prof.dr. W.J.M. van Genugten

Leden: Mw. S. Borren MA (tot 1 februari 2011), mw. mr. L.Y. Gonçalves-Ho Kang You, mw. prof.dr. J. Gupta (vanaf 1 juli 2011), mw. dr. P.C. Plooi-van Gorsel, prof.dr. A. de Ruijter, mw. drs. M. Sie Dhian Ho, prof.dr. A. van Staden, lt.-gen. b.d. M.L.M. Urlings, mw. mr. H.M. Verrijn Stuart en prof.dr.ir. J.J.C. Voorhoeve

Secretaris: Drs. T.D.J. Oostenbrink

Ambtelijke contactpersonen van de AIV waren prof.dr. R.J. van der Veen (ministerie van Buitenlandse Zaken, Wetenschappelijk Raadsadviseur) en dr. S.J.G. Reyn (ministerie van Defensie, Directie Algemene Beleidszaken).

Commissie Europese Integratie

Voorzitter: Prof.dr. A. van Staden

Vicevoorzitter: Mw. dr. P.C. Plooi-van Gorsel

Leden: Drs. D.J. van den Berg (vanaf 1 juli 2011), prof.dr. J.W. de Beus (tot 1 juli 2011), mw. prof.dr. M.G.W. den Boer, dr. W.F. van Eekelen, mw. dr. F.A.W.J. van Esch (vanaf 1 juli 2011), prof.dr. S.C.W. Eijffinger (vanaf 1 juli 2011), prof. dr. L.H. Hoogduin (tot 4 februari 2011), mr. E. Jansen (tot 1 juli 2011), mw. dr. L. Noordegraaf-Eelens (vanaf 1 juli 2011), prof.dr. K. van Paridon (vanaf 1 juli 2011), mr. W.L.E. Quaedvlieg, prof.dr. J.Q.Th. Rood, dr. A. Schout (vanaf 1 juli 2011), mr. C.G. Trojan, mw. mr. M.C.B. Visser (vanaf 1 juli 2011) en prof.dr. J.W. de Zwaan

Secretaris: drs. A.D. Uilenreef (vanaf 1 februari 2011)

Composition of the AIV and its permanent committees

THE AIV MAY CONSIST OF NO MORE THAN 15 MEMBERS AND the permanent committees of no more than 17 members (including the chair and vice-chair). Members are appointed on the basis of expertise gained from experience in international (including European) affairs, academic achievement or both. Members serve in an independent capacity and do not represent any interest group.

The composition of the AIV and its permanent committees appears below.

AIV Advisory Council on International Affairs

Chair: F. Korthals Altes

Vice-chair: Professor W.J.M. van Genugten

Members: Ms S. Borren (until 31 January 2011), Ms L.Y. Gonçalves-Ho Kang You, Professor J. Gupta (from 1 July 2011), Dr P.C. Plooi-van Gorsel, Professor A. de Ruijter, Ms M. Sie Dhian Ho, Professor A. van Staden, Lieutenant General M.L.M. Urlings (retd.), Ms H.M. Verrijn Stuart and Professor J.J.C. Voorhoeve

Executive secretary: T.D.J. Oostenbrink

The civil service liaison officers of the AIV were Professor R.J. van der Veen, Senior Academic Adviser, Ministry of Foreign Affairs, and Dr S.J.G. Reyn of the Ministry of Defence's Directorate of General Policy Affairs (DAB).

European Integration Committee

Chair: Professor A. van Staden

Vice-chair: Dr P.C. Plooi-van Gorsel

Members: D.J. van den Berg (from 1 July 2011), Professor J.W. de Beus (until 30 June 2011), Professor M.G.W. den Boer, Dr W.F. van Eekelen, Dr F.A.W.J. van Esch (from 1 July 2011), Professor S.C.W. Eijffinger (from 1 July 2011), Professor L.H. Hoogduin (until 3 February 2011), E. Jansen (until 30 June 2011), Dr L. Noordegraaf-Eelens (from 1 July 2011), Professor

K. van Paridon (from 1 July 2011), W.L.E. Quaedvlieg, Professor J.Q.T. Rood, Dr A. Schout (from 1 July 2011), C.G. Trojan, Ms M.C.B. Visser (from 1 July 2011) and Professor J.W. de Zwaan

Executive secretary: A.D. Uilenreef (from 1 February 2011)

The civil service liaison officers of the CEI were W. Kingma of the Ministry of Foreign Affairs' European Integration Department (DIE) and Ms L.A.O. D'Huy of the Ministry of Foreign Affairs' European Integration Department/Internal Affairs Division (DIE/IN).

Human Rights Committee

Chair: Professor W.J.M. van Genugten

Vice-chair: Ms H.M. Verrijn Stuart

Members: Professor K.C.J.M. Arts, Professor M.S. Berger (from 1 July 2011), Ms K.M. Buitenweg (from 1 July 2011), Ms H.C.J. van den Burg (from 1 July 2011), Ms G. Crijns (from 1 July 2011), Professor E.J. Dommering (from 1 July 2011), Professor R. Fernhout (until 30 June 2011), Professor C. Flinterman, R. Herrmann, Professor E.M.H. Hirsch Ballin (from 1 July 2011), T.P. Hofstee, Professor M.T. Kamminga, Professor E.J. Koops (from 1 July 2011), Professor R.A. Lawson (from 1 July 2011), Professor N.J. Schrijver (until 6 June 2011) and Ms W.M.E. Thomassen

Executive secretary: Ms A.M.C. Wester (until 30 June 2011), J. Smallenbroek (from 15 August 2011)

The civil service liaison officers of the CMR were J.E.M. Kempeneers and Ms D. van de Weerd (from 1 July 2011) of the Ministry of Foreign Affairs' Human Rights and Peacebuilding Department (DMV) and W.K.S.C. Ramsoekh of the Ministry of Foreign Affairs' United Nations and International Financial Institutions Department (DVF).

Development Cooperation Committee

Chair: Professor A. de Ruijter

Vice-chair: Ms S. Borren (until 31 January 2011), Professor J. Gupta (from 1 July 2011)

Members: F.A.J. Baneke (from 1 July 2011), Dr B.S.M. Berendsen, Professor M.E. de Bruijn (from 1 July 2011),

Ambtelijke contactpersonen van de CEI waren drs. W. Kingma (ministerie van Buitenlandse Zaken, Directie Integratie Europa) en mw. drs. L.A.O. D'Huy (ministerie van Buitenlandse Zaken, Directie Integratie Europa/IN).

Commissie Mensenrechten

Voorzitter: Prof.dr. W.J.M. van Genugten

Vicevoorzitter: Mw. mr. H.M. Verrijn Stuart

Leden: Mw. prof.dr. K.C.J.M. Arts, prof.mr.dr. M.S. Berger (vanaf 1 juli 2011), mw. drs. K.M. Buitenweg (vanaf 1 juli 2011), mw. H.C.J. van den Burg (vanaf 1 juli 2011), mw. drs. G. Crijns (vanaf 1 juli 2011), prof.mr. E.J. Dommering (vanaf 1 juli 2011), prof.mr. R. Fernhout (tot 1 juli 2011), prof. mr. C. Flinterman, mr. R. Herrmann, prof.dr. E.M.H. Hirsch Ballin (vanaf 1 juli 2011), drs. T.P. Hofstee, prof.dr. M.T. Kamminga, prof.dr. E.J. Koops (vanaf 1 juli 2011), prof.dr. R.A. Lawson (vanaf 1 juli 2011), prof.mr. N.J. Schrijver (tot 7 juni 2011) en mw. mr. W.M.E. Thomassen

Secretaris: Mw. drs. A.M.C. Wester (tot 1 juli 2011), drs. J. Smallenbroek (vanaf 15 augustus 2011)

Ambtelijke contactpersonen van de CMR waren mr. J.E.M. Kempeneers (ministerie van Buitenlandse Zaken, Directie Mensenrechten en Vredesopbouw), drs. W.K.S.C. Ramsoekh (ministerie van Buitenlandse Zaken, Directie Verenigde Naties en Financiële Instellingen) en mw. mr. D. van de Weerd (ministerie van Buitenlandse Zaken, Directie Mensenrechten en Vredesopbouw, vanaf 1 juli 2011).

Commissie Ontwikkelingssamenwerking

Voorzitter: Prof.dr. A. de Ruijter

Vicevoorzitter: Mw. S. Borren MA (tot 1 februari 2011), mw. prof.dr. J. Gupta (vanaf 1 juli 2011)

Leden: Drs. F.A.J. Baneke (vanaf 1 juli 2011), dr. B.S.M. Berendsen, mw. prof.dr. M.E. de Bruijn (vanaf 1 juli 2011), dhr. J. van Ham (vanaf 1 juli 2011), prof.dr. R.E. van der Hoeven, prof.dr.mr. C.J. Jepma (tot 1 juli 2011), dhr. B.J. Krouwel (vanaf 1 juli 2011), mw. prof.dr. J.E. Ligthart (vanaf 1 juli 2011), mr. G.H.O. van Maanen (tot 1 juli 2011), prof.dr. L.B.M. Mennes (tot 1 juli 2011), mw. drs. M. Monteiro (vanaf 1 juli 2011), mw. prof.dr. A. Niehof (tot 1 juli 2011), prof.dr. J.B. Opschoor (vanaf 1 juli 2011), mw. ir. A.N. Pappa (tot

1 juli 2011), dr. L. Schulpen (tot 1 juli 2011), drs. P. Stek, mw. dr. N. Tellegen, ir. A. van der Velden, mw. prof.dr. L.E. Visser en mw. prof.dr. E.B. Zoomers
Secretaris: Mw. mr. D.E. van Norren

Commissie Vrede en Veiligheid

Voorzitter: Prof.dr.ir. J.J.C. Voorhoeve

Vicevoorzitter: Lt-gen. b.d. M.L.M. Urlings

Leden: Drs. D.J. Barth, prof.dr. J. Colijn (vanaf 1 juli 2011), dr. N. van Dam (vanaf 1 juli 2011), mw. dr. M. Drent (vanaf 1 juli 2011), mw. dr. I. Duyvesteyn, mw. mr.dr. B.T. van Ginkel, mw. prof.dr. M. de Goede, mr. J.S.L. Gualtherie van Weezel (tot 1 juli 2011), dr. P. van Ham (tot 1 april 2011), gen.-maj. der mariniers b.d. mr.drs. C. Homan (vanaf 1 juli 2011), dr. A.R. Korteweg (vanaf 1 juli 2011), mw. dr. C.M. Megens, mw. mr. C.F. Meindersma, drs. J. Ramaker, Lt-gen. b.d. H.W.M. Satter (tot 1 april 2011), prof.dr. J.G. Siccama (vanaf 1 juli 2011) en mw. dr. W. Verkoren (vanaf 1 juli 2011)

Secretaris: Drs. M.W.M. Waanders

Ambtelijke contactpersonen van de CVV waren dr. S.J.G. Reyn (ministerie van Defensie, Directie Algemene Beleidszaken), CDR F. Sijtsma (ministerie van Defensie, Defensiestaf), mw. drs. A. Faro (ministerie van Buitenlandse Zaken, Directie Veiligheidsbeleid/VD, vanaf 1 mei 2011).

J. van Ham (from 1 July 2011), Professor R.E. van der Hoeven, Professor C.J. Jepma (until 30 June 2011), B.J. Krouwel (from 1 July 2011), Professor J.E. Ligthart (from 1 July 2011), G.H.O. van Maanen (until 30 June 2011), Professor L.B.M. Mennes (until 30 June 2011), Ms M. Monteiro (from 1 July 2011), Professor A. Niehof (until 30 June 2011), Professor J.B. Opschoor (from 1 July 2011), Ms A.N. Papma (until 30 June 2011), Dr L. Schulpen (until 30 June 2011), P. Stek, Dr N. Tellegen, A. van der Velden, Professor L.E. Visser and Professor E.B. Zoomers

Executive secretary: Ms D.E. van Norren

Peace and Security Committee

Chair: Professor J.J.C. Voorhoeve

Vice-chair: Lieutenant General M.L.M. Urlings (retd.)

Members: D.J. Barth, Professor J. Colijn (from 1 July 2011), Dr N. van Dam (from 1 July 2011), Dr M. Drent (from 1 July 2011), Dr I. Duyvesteyn, Dr B.T. van Ginkel, Professor M. de Goede, J.S.L. Gualtherie van Weezel (until 30 June 2011), Dr P. van Ham (until 31 March 2011), Major General (Marines) C. Homan (retd) (from 1 July 2011), Dr A.R. Korteweg (from 1 July 2011), Dr C.M. Megens, Ms C.F. Meindersma, J. Ramaker, Lieutenant General H.W.M. Satter (retd) (until 31 March 2011), Professor J.G. Siccama (from 1 July 2011) and Dr W. Verkoren (from 1 July 2011)

Executive secretary: M.W.M. Waanders

The civil service liaison officers of the CVV were Dr S.J.G. Reyn of the Ministry of Defence's Directorate of General Policy Affairs (DAB), Commodore F. Sijtsma of the Defence Staff and Ms A. Faro of the Ministry of Foreign Affairs' Security and Defence Policy Division (DVB/VD) (from 1 May 2011).

STAF VAN DE AIV

AIV Unit

THE AIV UNIT SUPPORTS THE ADVISORY COUNCIL ON

International Affairs and its permanent committees in the fields of human rights, peace and security, development cooperation and European integration by providing editorial, organisational and administrative services. The bulk of its work relates to the drafting and production of reports. To this end, the unit includes five executive secretaries and the equivalent of two full-time employees for secretarial support. In 2011, the members of the unit were T.D.J. Oostenbrink (AIV executive secretary), A.D. Uilenreef (CEI executive secretary from 1 February 2011), Ms D.E. van Norren (COS executive secretary), J. Smallembroek (CMR executive secretary from 15 August 2011), M.W.M. Waanders (CVV executive secretary) and Ms A.M.C. Wester (CMR executive secretary until 30 June 2011). The secretariat of the unit consisted of Ms J.P. de Jong and Ms I. van der Winkel. The AIV Unit forms part of the Office of the Secretary-General at the Ministry of Foreign Affairs.

The AIV is also supported in its work by trainees who spend a number of months working in the AIV Unit. They come from various Dutch universities, where they study a range of different subjects (e.g. law, history, international relations and political science). In 2011, the trainees were R.J.H. van Altvorst, M.V. Buijs, Ms Q.J. Genee, Ms S. de Jong, A.P. Smit and Ms D. Zevulun.

DE STAF VAN DE AIV ONDERSTEUNT DE ADVIESRAAD INTERNATIONALE Vraagstukken en diens permanente commissies op de gebieden van mensenrechten, vrede en veiligheid, ontwikkelingssamenwerking en Europese integratie met redactionele, organisatorische en administratieve vaardigheden. Het zwaartepunt van de ondersteuning ligt op het (helpen) voorbereiden, opstellen en uitbrengen van adviezen. Voor dit doel telt de staf van de AIV vijf beleidsmedewerkers en twee formatieplaatsen ten behoeve van de secretariële ondersteuning. In 2011 bestaat de staf van de AIV uit: drs. T.D.J. Oostenbrink (secretaris AIV), drs. A.D. Uilenreef (secretaris CEI vanaf 1 februari 2011), mw. mr. D.E. van Norren (secretaris COS), mw. drs. A.M.C. Wester (secretaris CMR tot 1 juli 2011), drs. J. Smallembroek (secretaris CMR vanaf 15 augustus 2011) en drs. M.W.M. Waanders (secretaris CVV), alsmede uit mw. J.P. de Jong en mw. I. van der Winkel (medewerkers van het secretariaat van de staf van de AIV). Op het ministerie van Buitenlandse zaken is de staf van de AIV formatief ondergebracht bij het Bureau van de Secretaris-Generaal.

Voorts worden de werkzaamheden van de AIV ondersteund door stagiair(e)s die gedurende enkele maanden zijn verbonden aan de staf van de AIV. Zij zijn afkomstig van verschillende studierichtingen (rechten, geschiedenis, internationale betrekkingen, politicologie) van universiteiten in Nederland. In 2011 ging het om de volgende personen: de dames Q.J. Genee, S. de Jong en D. Zevulun Msc en de heren R.J.H. van Altvorst, M.V. Buijs en A.P. Smit.

AIV Werkprogramma voor 2012

1. Nucleair programma Iran

Op 14 september jl. vond er een debat plaats in de Tweede Kamer der Staten-Generaal over het Iraanse nucleaire programma. De ontwikkelingen rond dat programma baren de regering onverminderd zorgen. Tijdens het debat hebben enkele leden van de Tweede Kamer de regering verzocht een advies van de AIV met betrekking tot het nucleaire programma van Iran te overwegen. Het Internationaal Atoomenergie Agentschap (IAEA) is na vele jaren en inspecties nog steeds niet in staat om vast te stellen dat het nucleaire programma van Iran geheel vreedzaam van aard is. Het feit dat Iran weigert volledig mee te werken met het IAEA en niet voldoet aan zijn internationale verplichtingen blijft zeer zorgwekkend, ook voor de stabiliteit in de regio. Er bestaat reeds veel internationaal onderzoek naar het nucleaire programma van Iran. Een onderzoek van de AIV zou kunnen bijdragen aan een eigenstandige Nederlandse analyse van de kwestie, met specifieke aandacht voor de beleidsopties voor Nederland.

2. Democratisering en rechtsstatelijkheid in de Arabische regio

Naar aanleiding van het Algemeen Overleg op 28 juni 2011 met de Tweede Kamer over de actuele situatie in Noord-Afrika en het Midden-Oosten werd door de leden Hachchi en Timmermans een motie ingediend (32623 nr. 29) waarin de regering werd verzocht de AIV te vragen om een update van het AIV-advies nr. 75, Hervormingen in de Arabische regio: kansen voor democratie en rechtsstaat? Ter uitvoering van deze motie wordt dit onderwerp op het werkprogramma van de AIV opgenomen.

3. De veelzijdig inzetbare krijgsmacht

In het regeerakkoord is gekozen voor een veelzijdig inzetbare krijgsmacht zoals beschreven in het eindrapport van het interdepartementale project Verkenningen uit 2010. Ook onderschreef de regering de analyse die in het kader van dit project is uitgevoerd. Ondanks de bezuinigingen die bij Defensie moeten worden doorgevoerd, staat de wenselijkheid van een veelzijdig inzetbare krijgsmacht, gelet op de veranderlijkheid van de internationale veiligheidssituatie en de positie van ons land, voor haar buiten kijf. De regering is zich er tevens van bewust dat, als gevolg van de defensiebezuinigingen in veel Europese landen, de verhoudingen binnen de NAVO op de langere termijn ernstig onder druk kunnen komen te staan. De geruchtmakende toespraak van scheidend minister van Defensie Robert Gates in Brussel op 10 juni 2011 gaf hiervan eens te meer blijk.

Tegen deze achtergrond acht de regering het van belang dat de krijgsmacht en de defensie-inspanning van ons land op de langere termijn kunnen blijven bogen op solide politieke en maatschappelijke steun. Hoe moet volgens de AIV, voortbordurend op zijn advies 'Maatschappij en krijgsmacht' uit 2006, de maatschappelijke waardering van de krijgsmacht nu en in de komende jaren worden beoordeeld? Wat zijn hiervan de hoofdbestanddelen? Welke wegen kan de regering bewandelen om de steun voor de defensie-inspanning beter te verankeren? Hoe verhoudt de maatschappelijke waardering van de krijgsmacht zich naar het oordeel van de AIV tot de positie en de belangen van Nederland in Europa en de wereld en tot de denkbeelden daarover in de Nederlandse samenleving? En hoe beoordeelt de AIV de positionering van de krijgsmacht in

AIV Work Programme for 2012

1. Iran's nuclear programme

On 14 September 2011, the House of Representatives of the States General held a debate on Iran's nuclear programme. Developments concerning this programme continue to give the government cause for concern. During the debate, several members of the House asked the government to consult with the AIV on the scope for an advisory report on Iran's nuclear programme. After many years and countless inspections, the International Atomic Energy Agency (IAEA) remains unable to establish that Iran's nuclear programme is entirely peaceful. Iran's refusal to cooperate fully with the IAEA or to meet its international obligations is a matter of grave concern, and threatens stability in the region. A great deal of international research has already been conducted on Iran's nuclear programme. An AIV study could however contribute to a specifically Dutch analysis of the issue, with specific attention for Dutch policy options.

2. Democratisation and the rule of law in the Arab region

After the Permanent Parliamentary Committee on Foreign Affairs' meeting of 28 June 2011 with the Minister of Foreign Affairs and the Minister for European Affairs and International Cooperation on the current situation in North Africa and the Middle East, members of the House of Representatives Wassila Hachchi and Frans Timmermans submitted a motion (32623, no 29) asking the government to request the AIV for an updated version of AIV advisory report no. 75, 'Reforms in the Arab Region: Prospects for Democracy and the Rule of Law?' To implement this motion, this subject has been included in the AIV's work programme.

3. Versatile, flexibly deployable armed forces

In the coalition agreement, the government opted for versatile, flexibly deployable armed forces, as described in the final report of the 2010 Future Policy Survey. The government also underscored the analysis carried out as part of this interministerial project. Despite the cutbacks required of the Ministry of Defence, it is still beyond doubt that the armed forces need to be versatile and flexibly deployable, given the Netherlands' position and the unpredictability of the international security situation. The government is also aware that the defence cuts in many European countries may put relations within NATO seriously under pressure in the long term. Former US Defence Secretary Robert Gates' controversial speech in Brussels on 10 June 2011 is clear evidence of that.

Against this background, the government considers that it is essential for the country's armed forces and defence efforts to retain solid political and public support in the longer term. How, in the AIV's opinion, building on its advisory report on 'Society and the armed forces' of April 2006, should public esteem for the armed forces be assessed, now and in the future? What are its key elements? What can the government do to embed support for Dutch defence efforts more firmly? What, in the AIV's view, is the relationship between public support for the armed forces and the position and interests of the Netherlands in Europe and the world, and ideas in Dutch society about them? How does the AIV view the position of the armed forces in Dutch society and the Dutch economy? What defence funding models can the AIV conceive in the light of international and national developments?

de Nederlandse samenleving en de economie? Welke financieringsmodellen voor de defensie-inspanning acht de Raad denkbaar in het licht van internationale en nationale ontwikkelingen?

4. Armoedebestrijding en verschuivende armoedepatronen

De armoedeproblematiek verschuift. Bevonden vroeger de armen zich bijna uitsluitend in arme landen, tegenwoordig bevindt een groeiende groep armen zich in middeninkomenslanden en zelfs in rijke landen. Veel landen zijn niet meer als arm te kwalificeren, maar delen van hun bevolking nog wel. Tegelijk leven grote groepen mensen in lage inkomenslanden, vooral in Sub-Sahara Afrika, in structurele pockets of poverty en profiteren niet of nauwelijks van de economische groei die ook daar al enige jaren plaatsvindt. De minste vooruitgang wordt geboekt in fragiele staten en conflictlanden, waar meer dan een derde van alle armen in lage inkomenslanden zich bevinden.

Veel armen hebben te maken met zwakke uitgangspunten, geringe kansen en slechts beperkte toegang tot diensten en productiefactoren om zelf een bijdrage te kunnen leveren aan het ontwikkelingsproces (inclusieve groei). Het besef dat (te grote) ongelijkheid, zowel binnen als tussen landen, kan leiden tot sociale en politieke onrust, en ook tot internationaal suboptimale economische resultaten, neemt toe onder wetenschappers en internationale organisaties zoals de Verenigde Naties, de OESO, de Wereldbank en het IMF. Dit vraagt om vernieuwende oplossingen, in eerste instantie van de politiek en overheden. Een beter begrip van de trends in en de factoren achter de verschuivende armoedepatronen, in het bijzonder met betrekking tot de ongelijkheid tussen en binnen landen, is hiervoor nodig. Om vervolgens de vraag te kunnen beantwoorden hoe overheden, en in het bijzonder de Nederlandse ontwikkelingssamenwerking, het beste op deze problematiek kan reageren.

Het nieuwe ontwikkelingssamenwerkingsbeleid richt zich op het bevorderen van economische groei, zelfredzaamheid en armoedevermindering. Mondiale vraagstukken krijgen meer aandacht en tegelijkertijd is focus aangebracht op zowel de lijst met partnerlanden als het aantal inhoudelijke speerpunten. De AIV kan worden gevraagd te adviseren welk belang aan de verschuivende armoedeproblematiek en toenemende ongelijkheid dient te worden gehecht en welke lessen hieruit voor het Nederlandse ontwikkelingssamenwerkingsbeleid zouden moeten worden getrokken.

5. Complementariteit van hulpkanalen

Nederland verstrekt ontwikkelingshulp via verschillende kanalen: naast het bilaterale kanaal ook via het multilaterale kanaal, het kanaal van de particuliere organisaties ('civi-lateraal'), het bedrijfsleven enzovoorts. Elk van deze kanalen heeft specifieke comparatieve voordelen en ook specifieke beperkingen.

Het nieuwe ontwikkelingsbeleid is in Basisbrief en Focusbrief vormgegeven en wordt onder meer gekenmerkt door een sterke focus op een viertal thema's en op een beperkte lijst van partnerlanden. Het beleid is inmiddels uitgewerkt in een reeks meerjarige strategische plannen (MJSP's) van themadirecties en posten in partnerlanden. De uitwerking van het beleid in de vorm van programma's en projecten vindt plaats door verschillende budgethouders, zowel centraal als decentraal.

4. Poverty reduction and shifting patterns of poverty

The poverty problem is shifting. Where poor people used to be found almost exclusively in poor countries, nowadays an increasing number live in middle-income and even wealthy countries. Many countries can no longer be categorised as poor, but segments of the population still live in poverty. At the same time, many people in low-income countries, particularly in Sub-Saharan Africa, live in permanent pockets of poverty and benefit barely, if at all, from the economic growth that has been under way there too in recent years. The least progress is being made in fragile states and conflict-affected countries, where more than a third of all poor people in low-income countries live.

Many poor people start out in a weak position, with few opportunities and only limited access to the services and factors of production that would enable them to contribute to the development process (including growth). Academics and international organisations such as the United Nations, the OECD, the World Bank and the IMF are becoming increasingly aware that excessive inequality both within and between countries leads to social and political unrest, and to substandard economic performance at international level. This calls for innovative solutions, to start with from politicians and government authorities. A better understanding is thus needed of the trends in and factors behind these shifting patterns of poverty, in particular in relation to inequality between and within countries. Only then can we address how government authorities (in particular those responsible for Dutch development policy) should respond to this problem.

The new development cooperation policy seeks to promote economic growth, self-reliance and poverty reduction. While it devotes more attention to global issues, it focuses on the list of partner countries and the thematic priorities. The AIV may be asked to advise on the importance that should be attached to the problem of increasing inequality and the shift in the poverty issue and the lessons that should be learned in respect of Dutch development cooperation policy.

5. Complementarity of aid channels

The Netherlands provides development aid through various channels: the bilateral and multilateral channels, civil society organisations, the business community and so on. Each of these channels has specific comparative advantages, and specific limitations.

The main feature of the new development policy, which was set out in two letters to the House of Representatives, is a strong focus on four themes and on a limited list of partner countries. The policy has now been fleshed out in the multi-annual strategic plans of the policy theme departments and the missions in partner countries. Various budget holders, both in The Hague and at the missions, are now turning policy into programmes and projects.

The request for advice relates to the complementarity of using the various aid channels. Are there opportunities for more synergy, at thematic level and at the level of individual partner countries? What limiting factors play a role, and what are the implications of seeking complementarity for the management (central or otherwise) of policy implementation? Which experiences of other donors could provide lessons for Dutch development cooperation?

De adviesaanvraag voor de AIV betreft de complementariteit van de inzet van de verschillende hulpkanalen. Welke kansen voor (grotere) synergie doen zich daarbij voor, zowel op het niveau van de afzonderlijke partnerlanden als op thematisch niveau? Welke beperkende factoren spelen een rol en welke implicaties zou het streven naar complementariteit kunnen hebben voor de (centrale) sturing van de beleidsuitvoering? Welke ervaringen van andere donoren bevatten lessen voor de Nederlandse ontwikkelingssamenwerking?

6. Internationale publieke goederen op het terrein van het milieu

Het WRR-rapport “Aan het buitenland gehecht” schetst de complexiteit van vraagstukken zoals veiligheid, klimaat en energie. Dit gebeurt op drie manieren: 1) nationale problemen raken steeds meer verweven met mondiale problemen, 2) vraagstukken zijn steeds meer inhoudelijk met elkaar verbonden en 3) ze worden niet alleen in de interstatelijke arena, maar ook in de intra-statelijke en non-statelijke arena's afgehandeld. Mondiale uitdagingen zijn omgeven met onzekerheden. Het buitenlands beleid van de toekomst – waaronder internationale samenwerking – gaat in essentie over het omgaan met die onzekerheden en over bouwen aan (inter)nationale weerbaarheid tegen die onzekerheden. Deze complexiteit en onzekerheid gelden bij uitstek voor de global public goods, de internationale publieke goederen. Verbeterde ‘levering’ en regulering van deze goederen is essentieel voor de groei en stabiliteit van zowel rijke landen, opkomende middeninkomenslanden als arme landen.

Specifieke internationale publieke goederen van belang voor duurzame economische groei zijn onder andere een stabiel klimaat, toegang tot energie, grondstoffen en water, én effectieve governance hiervan. Het WRR-rapport ‘Minder pretentie, meer ambitie’, over ontwikkelingssamenwerking, bepleit een Nederlandse globaliseringstrategie waarin internationale samenwerking ten aanzien van de mondiale publieke goederen als oriëntatiepunt geldt.

Wereldwijd zullen landen de komende jaren worden geconfronteerd met extra kosten om mondiale uitdagingen zoals de voedsel-, energie- en klimaatcrisis te lijf te gaan. Ook worden zij geconfronteerd met stijgende kosten voor hun voorziening van energie en grondstoffen. Veel ontwikkelingslanden zien hun potentieel voor economische groei aangetast door milieudegradatie, toenemende waterschaarste en klimaatverandering. Bovendien worden hun energetische en minerale hulpbronnen onvoldoende effectief aangewend voor duurzame groei en is er sprake van biodiversiteitsverlies, uitputting van bodems en waterbronnen. Schaarste biedt echter ook kansen voor economische ontwikkeling en zelfredzaamheid. Natuurlijke rijkdommen zijn in belangrijke mate in ontwikkelingslanden aanwezig en bieden mogelijkheden om de ongeveer 1 miljard armen meer welvaart te bieden.

Daarvoor is een combinatie nodig van goed beheer van natuurlijke hulpbronnen, innovatieve technologieën en regulering. Waar één van die elementen ontbreekt, dreigt teloorgang van natuurlijke rijkdom én duurzame economische ontwikkeling. Kortom: lokale ontwikkeling, en daarmee (nationaal) eigenbelang, is steeds sterker verbonden met internationale kansen en bedreigingen. Om die reden dient te worden gezocht naar verbindingen tussen de internationale publieke goederen benadering en de thans lopende agenda van de Millennium Development

6. International public goods in the area of the environment

The report of the Advisory Council on Government Policy (WRR), 'Attached to the World' describes the complexity of issues such as safety and security, climate and energy. It points to three factors: 1) national problems are becoming increasingly intermeshed with global problems; 2) issues themselves are increasingly intermeshed; and 3) they are dealt with not only in the international arena, but also in the national and non-state arenas. Global challenges are shrouded in uncertainty. The foreign policy of the future – which includes international cooperation – will essentially entail coping with these uncertainties and building national and international resilience to them. Complexity and uncertainty are both features of global public goods in particular. Improving the delivery and regulation of these goods is essential for the growth and stability of rich, emerging, middle-income and poor countries alike.

Specific global public goods that are crucial to sustainable economic growth include a stable climate, and access to energy, raw materials and water, and their effective governance. The WRR report, 'Less Pretension, More Ambition', which deals with development cooperation, calls for a Dutch globalisation strategy based on international cooperation on global public goods.

In the years ahead, countries all over the world will be confronted with the extra costs of meeting global challenges such as the food, energy and climate crises. They will also be confronted with the rising costs of energy and raw materials. Many developing countries see their growth potential decreasing through environmental degradation, climate change and increasing shortages of water. What is more, their energy and mineral resources are not being used effectively enough to ensure sustainable growth, and biodiversity is being lost, soil degraded and water sources exhausted. However, scarcity also presents opportunities for economic development and self-reliance. Developing countries have many natural resources, which potentially can offer the approximately one billion people living in poverty greater prosperity.

A combination is therefore needed of good natural resource management, innovative technologies and regulation. If one of these elements is missing, natural resources are likely to be lost and sustainable development will not succeed. In other words, local development and thus nations' own interests are becoming more closely tied to international opportunities and threats. For this reason, links need to be sought between the international public goods approach and the ongoing Millennium Development Goals agenda. The simultaneous occurrence of climate, food and financial crises has starkly revealed where international cooperation has fallen short (rules, institutions, funding and agreements). In the years ahead, various interconnected scarcity issues (energy, raw materials, water and biodiversity) will show even more emphatically that international cooperation is urgently needed. This cooperation is bilateral, regional and multilateral, and the European Union is an important channel for pooling resources and exerting influence on global challenges.

The first question the AIV may be asked to answer is: how can we achieve a tangible agenda for global environmental public goods, which is essential for effective Dutch foreign policy? That agenda must be based on the following: security of supply, security, the earth's capacity

Goals (MDGs). Door het gelijktijdig optreden van klimaat-, voedsel- en financiële crises is het tekortschieten van de benodigde internationale samenwerking (regels, instituties, financiering en afspraken) scherp aan het licht gekomen. In de komende jaren zullen verschillende, met elkaar samenhangende schaarstevraagstukken (energie, grondstoffen, water en biodiversiteit) de urgentie van internationale samenwerking nog verder benadrukken. Die samenwerking is bilateraal, regionaal en multilateraal, waarbij de Europese Unie belangrijk is als kanaal om krachten te bundelen en invloed uit te oefenen op mondiale uitdagingen.

Vragen die aan de AIV gesteld kunnen worden zijn: hoe te komen tot een concrete agenda voor internationale publieke goederen op het terrein van het milieu, die essentieel is voor een effectief Nederlands buitenlands beleid? Met daarbij als uitgangspunten: voorzieningszekerheid, veiligheid, draagkracht van de aarde, economische ontwikkeling, zowel hier (in het rijke Westen) als elders (in de opkomende en nog arme landen). Daarbij gaat het deels om een vervolgadvisie op advies 74 van de AIV, over de ontwikkelingsagenda na 2015 (uit april 2011). Hoe zou na 2015 de zevende MDG (over een opvolger MDG voor duurzaamheid) eruit moeten zien, ook vanuit het Nederlandse klimaat-, energie- en grondstoffenbeleid? Naast veiligheidsaspecten dienen daarbij dus ook het Nederlandse en Europese belang van voorzieningszekerheid te worden meegewogen. De AIV kan tevens worden gevraagd om te adviseren over het 'koppelen' van de diverse duurzaamheidsagenda's, zoals duurzame economische groei, duurzaamheid in groene zin (uitputting grondstoffen en andere hulpbronnen), duurzame energie en duurzame handel.

to absorb and provide, and economic development, both here in the West and elsewhere, i.e. in emerging and poor countries. This is partly a follow-up to advisory report no. 74 on the post-2015 development agenda (April 2011). The second question is how should the seventh post-2015 MDG on sustainability be worded, in the light of Dutch policy on climate, energy and raw materials? Apart from security aspects, Dutch and European interests in regard to security of supply also need to be taken into consideration. The AIV may also be asked to advise on linking the various sustainability agendas, such as sustainable economic growth, sustainability in the environmental sense (i.e. depletion of raw materials and other resources), sustainable energy and sustainable trade.

Lijst met afkortingen

AIV	Adviesraad Internationale Vraagstukken	FNV	Federatie Nederlandse Vakbeweging
AIVD	Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst	IAEA	Internationaal Atoomenergie Agentschap
AU	Afrikaanse Unie	IFC	International Finance Corporation
AVVN	Algemene Vergadering van de Verenigde Naties	KLPD	Korps Landelijke Politiediensten
CAVV	Commissie van Advies inzake Volkenrechtelijke Vraagstukken	KVNR	Koninklijke Vereniging van Nederlandse Reders
CEI	Commissie Europese integratie (van de AIV)	MATRA	Hulpprogramma voor maatschappelijke transformatie
CERT	Computer Emergency Response Teams	MDG's	Millennium Ontwikkelingsdoelen (Millennium Development Goals)
CID	Commissie Internationale Defensiesamenwerking (van de AIV)	MENA	Midden-Oosten en Noord-Afrika
CIDIN	Centre for International Development Issues Nijmegen	MIVD	Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
CMR	Commissie Mensenrechten (van de AIV)	NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
COS	Commissie Ontwikkelingssamenwerking (van de AIV)	NCDO	Nationale Commissie voor internationale samenwerking en Duurzame Ontwikkeling
CVV	Commissie Vrede en Veiligheid (van de AIV)	NGO	Niet-Gouvernementele Organisatie
DAB	Directie Algemene Beleidszaken, ministerie van Defensie	OECD	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (Organisation for Economic Co-operation and Development)
DGV	Commissie Digitale Veiligheid (van de AIV)	SCP	Sociaal Cultureel Planbureau
DIE	Directie Integratie Europa, ministerie van Buitenlandse Zaken	SID	Society for International Development
DVB	Directie Veiligheidsbeleid, ministerie van Buitenlandse Zaken	UNDESA	United Nations Department of Economic and Social Affairs
EASBRIG	Eastern Africa Standby Brigade	UNDP	United Nations Development Programme
ECOSOC	Economische en Sociale Raad van de Verenigde Naties (Economic and Social Council)	UNFPA	United Nations Population Fund
ECOWAS	Economische gemeenschap van West-Afrikaanse Staten (Economic Community Of West African States)	UNICEF	United Nations Children's Fund
EDEO	Europese Dienst voor Extern Optreden	USAID	United States Agency for International Development
ENB	Europees Nabuurschapsbeleid	VN	Verenigde Naties
EP	Europees Parlement	VNO-NCW	Verbond van Nederlandse Ondernemingen-Nederlands Christelijk Werkgeversverbond
EU	Europese Unie	VPD	Vessel Protection Detachment
EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden	WFC-II	Werkgroep Financiële Crisis-II (van de AIV)
		WIV	Wet- op de Inlichtingen en Veiligheidsdiensten
		WRR	Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid

List of abbreviations

AIV	Advisory Council on International Affairs	MATRA	Social Transformation programme
AIVD	General Intelligence and Security Service	MDGs	Millennium Development Goals
BMP	Best Management Practices	MENA	Middle East and North Africa
CAVV	Advisory Committee on Issues of Public International Law	MIVD	Military Intelligence and Security Service
CDA	Christian Democratic Alliance	NATO	North Atlantic Treaty Organisation
CEI	European Integration Committee (AIV)	NCDO	National Committee for International Cooperation and Sustainable Development
CERT	Computer Emergency Response Team	NCSC	National Cyber Security Centre
CIDIN	Nijmegen Centre for International Development Issues	NGO	non-governmental organisation
CMR	Human Rights Committee (AIV)	NPT	Nuclear Non-Proliferation Treaty
COS	Development Cooperation Committee (AIV)	ODI	Overseas Development Institute (UK)
CVV	Peace and Security Committee (AIV)	OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development
D66	Democrats '66	PvdA	Labour Party
DESA	Department of Economic and Social Affairs (UN)	R2P	Responsibility to Protect
DIE	German Development Institute	SCP	Netherlands Institute for Social Research
EASBRIG	Eastern Africa Standby Brigade	SID	Society for International Development
ECHR	European Convention on Human Rights	TEU	Treaty on European Union
ECOSOC	Economic and Social Council (UN)	UN	United Nations
ECOWAS	Economic Community of West African States	UNDP	United Nations Development Programme
EEAS	European External Action Service	UNFPA	United Nations Population Fund
ENP	European Neighbourhood Policy	UNICEF	United Nations Children's Fund
EP	European Parliament	USAID	United States Agency for International Development
EU	European Union	VNO-NCW	Confederation of Netherlands Industry and Employers
FNV	Trade Union Confederation FNV	VPD	vessel protection detachment
FOPP	Fund for Development, Pluralism and Participation (in Islamic countries)	VVD	People's Party for Freedom and Democracy
HDRO	Human Development Report Office	WIV	Intelligence and Security Services Act
IAEA	International Atomic Energy Agency	WRR	Advisory Council on Government Policy
IFC	International Finance Corporation		
KLPD	Dutch Police Services Agency		
KVNR	Royal Association of Netherlands Shipowners		

LIJST VAN GEPUBLICEEERDE ADVIEZEN*

Alle adviezen en briefadviezen van de AIV zijn op internet te raadplegen op www.aiv-advies.nl

- 1 EUROPA INCLUSIEF, *oktober 1997*
- 2 CONVENTIONELE WAPENBEHEERSING: dringende noodzaak, beperkte mogelijkheden, *april 1998*
- 3 DE DOODSTRAF EN DE RECHTEN VAN DE MENS; recente ontwikkelingen, *april 1998*
- 4 UNIVERSALITEIT VAN DE RECHTEN VAN DE MENS EN CULTURELE VERSCHIEDENHEID, *juni 1998*
- 5 EUROPA INCLUSIEF II, *november 1998*
- 6 HUMANITAIRE HULP: naar een nieuwe begrenzing, *november 1998*
- 7 COMMENTAAR OP DE CRITERIA VOOR STRUCTURELE BILATERALE HULP, *november 1998*
- 8 ASIELINFORMATIE EN DE EUROPESE UNIE, *juli 1999*
- 9 NAAR RUSTIGER VAARWATER: een advies over betrekkingen tussen Turkije en de Europese Unie, *juli 1999*
- 10 DE ONTWIKKELINGEN IN DE INTERNATIONALE VEILIGHEIDSSITUATIE IN DE JAREN NEGENTIG:
van onveilige zekerheid naar onzekere veiligheid, *september 1999*
- 11 HET FUNCTIONEREN VAN DE VN-COMMISSIE VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS, *september 1999*
- 12 DE IGC 2000 EN DAARNA: op weg naar een Europese Unie van dertig lidstaten, *januari 2000*
- 13 HUMANITAIRE INTERVENTIE, *april 2000***
- 14 ENKELE LESSEN UIT DE FINANCIËLE CRISES VAN 1997 EN 1998, *mei 2000*
- 15 EEN EUROPEES HANDVEST VOOR GRONDRECHTEN?, *mei 2000*
- 16 DEFENSIE-ONDERZOEK EN PARLEMENTAIRE CONTROLE, *december 2000*
- 17 DE WORSTELING VAN AFRIKA: veiligheid, stabiliteit en ontwikkeling, *januari 2001*
- 18 GEWELD TEGEN VROUWEN: enkele rechtsontwikkelingen, *februari 2001*
- 19 EEN GELAAGD EUROPA: de verhouding tussen de Europese Unie en subnationale overheden, *april 2001*
- 20 EUROPESE MILITAIR-INDUSTRIËLE SAMENWERKING, *mei 2001*
- 21 REGISTRATIE VAN GEMEENSCHAPPEN OP HET GEBIED VAN GODSDIENST OF OVERTUIGING, *juni 2001*
- 22 DE WERELDCONFERENTIE TEGEN RACISME EN DE PROBLEMATIEK VAN RECHTSHERSTEL, *juni 2001*
- 23 COMMENTAAR OP DE NOTITIE MENSENRECHTEN 2001, *september 2001*
- 24 EEN CONVENTIE OF EEN CONVENTIONELE VOORBEREIDING: de Europese Unie en de IGC 2004, *november 2001*
- 25 INTEGRATIE VAN GENDERGELIJKHEID: een zaak van verantwoordelijkheid, inzet en kwaliteit, *januari 2002*
- 26 NEDERLAND EN DE ORGANISATIE VOOR VEILIGHEID EN SAMENWERKING IN EUROPA IN 2003: rol en richting, *mei 2002*
- 27 EEN BRUG TUSSEN BURGERS EN BRUSSEL: naar meer legitimiteit en slagvaardigheid voor de Europese Unie, *mei 2002*
- 28 DE AMERIKAANSE PLANNEN VOOR RAKETVERDEDIGING NADER BEKEKEN: voors en tegens van bouwen
aan onkwetsbaarheid, *augustus 2002*
- 29 PRO-POOR GROWTH IN DE BILATERALE PARTNERLANDEN IN SUB-SAHARA AFRIKA: een analyse van strategieën
tegen armoede, *januari 2003*
- 30 EEN MENSENRECHTENBENADERING VAN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING, *april 2003*
- 31 MILITAIRE SAMENWERKING IN EUROPA: mogelijkheden en beperkingen, *april 2003*
- 32 [Vervolgadvies](#) EEN BRUG TUSSEN BURGERS EN BRUSSEL: naar meer legitimiteit en slagvaardigheid voor de Europese Unie,
april 2003
- 33 DE RAAD VAN EUROPA: minder en (nog) beter, *oktober 2003*
- 34 NEDERLAND EN CRISISBEHEERSING: drie actuele aspecten, *maart 2004*
- 35 FALENDE STATEN: een wereldwijde verantwoordelijkheid, *mei 2004***
- 36 PREËMPTIEF OPTREDEN, *juli 2004***
- 37 TURKIJE: de weg naar het lidmaatschap van de Europese Unie, *juli 2004*
- 38 DE VERENIGDE NATIES EN DE RECHTEN VAN DE MENS, *september 2004*
- 39 DIENSTENLIBERALISERING EN ONTWIKKELINGSLANDEN: leidt openstelling tot achterstelling?, *september 2004*
- 40 DE PARLEMENTAIRE ASSEMBLEE VAN DE RAAD VAN EUROPA, *februari 2005*
- 41 DE HERVORMINGEN VAN DE VERENIGDE NATIES: het rapport Annan nader beschouwd, *mei 2005*
- 42 DE INVLOED VAN CULTUUR EN RELIGIE OP ONTWIKKELING: stimulans of stagnatie?, *juni 2005*
- 43 MIGRATIE EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING: de samenhang tussen twee beleidsterreinen, *juni 2005*
- 44 DE NIEUWE OOSTELIJKE BUURLANDEN VAN DE EUROPESE UNIE, *juli 2005*
- 45 NEDERLAND IN DE VERANDERENDE EU, NAVO EN VN, *juli 2005*
- 46 ENERGIEK BUITENLANDS BELEID: energievoorzieningszekerheid als nieuwe hoofddoelstelling, *december 2005****

Previous reports

All reports and advisory letters can be found on www.aiv-advice.nl

- 1 AN INCLUSIVE EUROPE, *October 1997*
- 2 CONVENTIONAL ARMS CONTROL: urgent need, limited opportunities, *April 1998*
- 3 CAPITAL PUNISHMENT AND HUMAN RIGHTS: recent developments, *April 1998*
- 4 UNIVERSALITY OF HUMAN RIGHTS AND CULTURAL DIVERSITY, *June 1998*
- 5 AN INCLUSIVE EUROPE II, *November 1998*
- 6 HUMANITARIAN AID: redefining the limits, *November 1998*
- 7 COMMENTS ON THE CRITERIA FOR STRUCTURAL BILATERAL AID, *November 1998*
- 8 ASYLUM INFORMATION AND THE EUROPEAN UNION, *July 1999*
- 9 TOWARDS CALMER WATERS: a report on relations between Turkey and the European Union, *July 1999*
- 10 DEVELOPMENTS IN THE INTERNATIONAL SECURITY SITUATION IN THE 1990s: from unsafe security to unsecured safety, *September 1999*
- 11 THE FUNCTIONING OF THE UNITED NATIONS COMMISSION ON HUMAN RIGHTS, *September 1999*
- 12 THE IGC AND BEYOND: TOWARDS A EUROPEAN UNION OF THIRTY MEMBER STATES, *January 2000*
- 13 HUMANITARIAN INTERVENTION, *April 2000**
- 14 KEY LESSONS FROM THE FINANCIAL CRISES OF 1997 AND 1998, *April 2000*
- 15 A EUROPEAN CHARTER OF FUNDAMENTAL RIGHTS?, *May 2000*
- 16 DEFENCE RESEARCH AND PARLIAMENTARY SCRUTINY, *December 2000*
- 17 AFRICA'S STRUGGLE: security, stability and development, *January 2001*
- 18 VIOLENCE AGAINST WOMEN: LEGAL DEVELOPMENTS, *February 2001*
- 19 A MULTI-TIERED EUROPE: the relationship between the European Union and subnational authorities, *May 2001*
- 20 EUROPEAN MILITARY-INDUSTRIAL COOPERATION, *May 2001*
- 21 REGISTRATION OF COMMUNITIES BASED ON RELIGION OR BELIEF, *June 2001*
- 22 THE WORLD CONFERENCE AGAINST RACISM AND THE RIGHT TO REPARATION, *June 2001*
- 23 COMMENTARY ON THE 2001 MEMORANDUM ON HUMAN RIGHTS POLICY, *September 2001*
- 24 A CONVENTION, OR CONVENTIONAL PREPARATIONS? The European Union and the ICG 2004, *November 2001*
- 25 INTEGRATION OF GENDER EQUALITY: a matter of responsibility, commitment and quality, *January 2002*
- 26 THE NETHERLANDS AND THE ORGANISATION FOR SECURITY AND COOPERATION IN EUROPE IN 2003: role and direction, *May 2002*
- 27 BRIDGING THE GAP BETWEEN CITIZENS AND BRUSSELS: towards greater legitimacy and effectiveness for the European Union, *May 2002*
- 28 AN ANALYSIS OF THE US MISSILE DEFENCE PLANS: pros and cons of striving for invulnerability, *August 2002*
- 29 PRO-POOR GROWTH IN THE BILATERAL PARTNER COUNTRIES IN SUB-SAHARAN AFRICA: an analysis of poverty reduction strategies, *January 2003*
- 30 A HUMAN RIGHTS BASED APPROACH TO DEVELOPMENT COOPERATION, *April 2003*
- 31 MILITARY COOPERATION IN EUROPE: possibilities and limitations, *April 2003*
- 32 BRIDGING THE GAP BETWEEN CITIZENS AND BRUSSELS: towards greater legitimacy and effectiveness for the European Union, *April 2003*
- 33 THE COUNCIL OF EUROPE: less can be more, *October 2003*
- 34 THE NETHERLANDS AND CRISIS MANAGEMENT: three issues of current interest, *March 2004*
- 35 FAILING STATES: a global responsibility, *May 2004**
- 36 PRE-EMPTIVE ACTION, *July 2004**
- 37 TURKEY: towards membership of the European Union, *July 2004*
- 38 THE UNITED NATIONS AND HUMAN RIGHTS, *September 2004*
- 39 SERVICES LIBERALISATION AND DEVELOPING COUNTRIES: does liberalisation produce deprivation?, *September 2004*
- 40 THE PARLIAMENTARY ASSEMBLY OF THE COUNCIL OF EUROPE, *February 2005*
- 41 REFORMING THE UNITED NATIONS: A closer look at the Annan report, *May 2005*
- 42 THE INFLUENCE OF CULTURE AND RELIGION ON DEVELOPMENT: Stimulus or stagnation?, *June 2005*
- 43 MIGRATION AND DEVELOPMENT COOPERATION: coherence between two policy areas, *June 2005*
- 44 THE EUROPEAN UNION'S NEW EASTERN NEIGHBOURS: *July 2005*
- 45 THE NETHERLANDS IN A CHANGING EU, NATO AND UN, *July 2005*
- 46 ENERGISED FOREIGN POLICY: security of energy supply as a new key objective, *December 2005***

- 47 HET NUCLEAIRE NON-PROLIFERATIETEGIME: het belang van een geïntegreerde en multilaterale aanpak, *januari 2006*
- 48 MAATSCHAPPIJ EN KRIJGSMACHT, *april 2006*
- 49 TERRORISMEBESTRIJDING IN MONDIAAL EN EUROPEES PERSPECTIEF, *september 2006*
- 50 PRIVATE SECTOR ONTWIKKELING EN ARMOEDEBESTRIJDING, *oktober 2006*
- 51 DE ROL VAN NGO'S EN BEDRIJVEN IN INTERNATIONALE ORGANISATIES, *oktober 2006*
- 52 EUROPA EEN PRIORITEIT!, *november 2006*
- 53 BENELUX, NUT EN NOODZAAK VAN NAUWERE SAMENWERKING, *februari 2007*
- 54 DE OESO VAN DE TOEKOMST, *maart 2007*
- 55 MET HET OOG OP CHINA: op weg naar een volwassen relatie, *april 2007*
- 56 INZET VAN DE KRIJGSMACHT: wisselwerking tussen nationale en internationale besluitvorming, *mei 2007*
- 57 HET VN-VERDRAGSSYSTEEM VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS: stapsgewijze versterking in een politiek geladen context, *juli 2007*
- 58 DE FINANCIËN VAN DE EUROPESE UNIE, *december 2007*
- 59 DE INHUUR VAN PRIVATE MILITAIRE BEDRIJVEN: een kwestie van verantwoordelijkheid, *december 2007*
- 60 NEDERLAND EN DE EUROPESE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING, *mei 2008*
- 61 DE SAMENWERKING TUSSEN DE EUROPESE UNIE EN RUSLAND: een zaak van wederzijds belang, *juli 2008*
- 62 KLIMAAT, ENERGIE EN ARMOEDEBESTRIJDING, *november 2008*
- 63 UNIVERSALITEIT VAN DE RECHTEN VAN DE MENS: principes, praktijk en perspectieven, *november 2008*
- 64 CRISISBEHEERSINGSOPERATIES IN FRAGIELE STATEN: de noodzaak van een samenhangende aanpak, *maart 2009*
- 65 TRANSITIONAL JUSTICE: gerechtigheid en vrede in overgangssituaties, *april 2009***
- 66 DEMOGRAFISCHE VERANDERINGEN EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING, *juli 2009*
- 67 HET NIEUWE STRATEGISCH CONCEPT VAN DE NAVO, *januari 2010*
- 68 DE EU EN DE CRISIS: lessen en leringen, *januari 2010*
- 69 SAMENHANG IN INTERNATIONALE SAMENWERKING: reactie op WRR-rapport 'Minder pretentie, meer ambitie, *mei 2010*
- 70 NEDERLAND EN DE 'RESPONSIBILITY TO PROTECT': De verantwoordelijkheid om mensen te beschermen tegen massale wrede daden, *juni 2010*
- 71 HET VERMOGEN VAN DE EU TOT VERDERE UITBREIDING, *juli 2010*
- 72 PIRATERIJBESTRIJDING OP ZEE: een herijking van publieke en private verantwoordelijkheden, *december 2010*
- 73 HET MENSENRECHTENBELEID VAN DE NEDERLANDSE REGERING: zoeken naar constanten in een veranderende omgeving, *februari 2011*
- 74 ONTWIKKELINGSAGENDA NA 2015: millennium ontwikkelingsdoelen in perspectief, *april 2011*
- 75 HERVORMINGEN IN DE ARABISCHE REGIO: kansen voor democratie en rechtsstaat?, *mei 2011*
- 76 HET MENSENRECHTENBELEID VAN DE EUROPESE UNIE: tussen ambitie en ambivalentie, *juli 2011*
- 77 DIGITALE OORLOGVOERING, *december 2011***

Uitgebrachte Briefadviezen

- 1 Briefadvies UITBREIDING EUROPESE UNIE, *december 1997*
- 2 Briefadvies VN-COMITÉ TEGEN FOLTERING, *juli 1999*
- 3 Briefadvies HANDVEST GRONDRECHTEN, *november 2000*
- 4 Briefadvies OVER DE TOEKOMST VAN DE EUROPESE UNIE, *november 2001*
- 5 Briefadvies NEDERLANDS VOORZITTERSCHAP EU 2004, *mei 2003*****
- 6 Briefadvies RESULTAAT CONVENTIE, *augustus 2003*
- 7 Briefadvies 'VAN BINNENGRENZEN NAAR BUITENGRENZEN - ook voor een volwaardig Europees asiel- en migratiebeleid in 2009', *maart 2004*
- 8 Briefadvies 'DE ONTWERP-DECLARATIE INZAKE DE RECHTEN VAN INHEEMSE VOLKEN. Van impasse naar doorbraak?', *september 2004*
- 9 Briefadvies 'REACTIE OP HET SACHS-RAPPORT: Hoe halen wij de Millennium Doelen?', *april 2005*
- 10 Briefadvies DE EU EN DE BAND MET DE NEDERLANDSE BURGER, *december 2005*
- 11 Briefadvies TERRORISMEBESTRIJDING IN EUROPEES EN INTERNATIONAAL PERSPECTIEF, interim-advies over het folterverbod, *december 2005*

* Alle adviezen zijn ook beschikbaar in het Engels. Sommige adviezen ook in andere talen.

** Gezamenlijk advies van de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) en de Commissie van Advies inzake Volkenrechtelijke Vraagstukken (CAVV).

*** Gezamenlijk advies van de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) en de Algemene Energieraad (AER).

**** Gezamenlijk briefadvies van de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) en de Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken (ACVZ).

47 THE NUCLEAR NON-PROLIFERATION REGIME: The importance of an integrated and multilateral approach, *January 2006*
 48 SOCIETY AND THE ARMED FORCES, *April 2006*
 49 COUNTERTERRORISM FROM AN INTERNATIONAL AND EUROPEAN PERSPECTIVE, *September 2006*
 50 PRIVATE SECTOR DEVELOPMENT AND POVERTY REDUCTION, *October 2006*
 51 THE ROLE OF NGOS AND THE PRIVATE SECTOR IN INTERNATIONAL RELATIONS, *October 2006*
 52 EUROPE A PRIORITY!, *November 2006*
 53 THE BENELUX: THE BENEFITS AND NECESSITY OF ENHANCED COOPERATION, *February 2007*
 54 THE OECD OF THE FUTURE, *March 2007*
 55 CHINA IN THE BALANCE: towards a mature relationship, *April 2007*
 56 DEPLOYMENT OF THE ARMED FORCES: interaction between national and international decision-making, *May 2007*
 57 THE UN HUMAN RIGHTS TREATY SYSTEM: strengthening the system step by step in a politically charged context, *July 2007*
 58 THE FINANCES OF THE EUROPEAN UNION, *December 2007*
 59 EMPLOYING PRIVATE MILITARY COMPANIES: a question of responsibility, *December 2007*
 60 THE NETHERLANDS AND EUROPEAN DEVELOPMENT POLICY, *May 2008*
 61 COOPERATION BETWEEN THE EUROPEAN UNION AND RUSSIA: a matter of mutual interest, *July 2008*
 62 CLIMATE, ENERGY AND POVERTY REDUCTION, *November 2008*
 63 UNIVERSALITY OF HUMAN RIGHTS: principles, practice and prospects, *November 2008*
 64 CRISIS MANAGEMENT OPERATIONS IN FRAGILE STATES: the need for a coherent approach, *March 2009*
 65 TRANSITIONAL JUSTICE: justice and peace in situations of transition, *April 2009**
 66 DEMOGRAPHIC CHANGES AND DEVELOPMENT COOPERATION, *July 2009*
 67 NATO'S NEW STRATEGIC CONCEPT, *January 2010*
 68 THE EU AND THE CRISIS: lessons learned, *January 2010*
 69 COHESION IN INTERNATIONAL COOPERATION: Response to the WRR (Advisory Council on Government Policy)
 Report 'Less Pretension, More Ambition', *May 2010*
 70 THE NETHERLANDS AND THE RESPONSIBILITY TO PROTECT: the responsibility to protect people from mass atrocities, *June 2010*
 71 THE EU'S CAPACITY FOR FURTHER ENLARGEMENT, *July 2010*
 72 COMBATING PIRACY AT SEA: a reassessment of public and private responsibilities, *December 2010*
 73 THE HUMAN RIGHTS OF THE DUTCH GOVERNMENT: identifying constants in a changing world, *February 2011*
 74 THE POST-2015 DEVELOPMENT AGENDA: the millennium development goals in perspective, *April 2011*
 75 REFORMS IN THE ARAB REGION: prospects for democracy and the rule of law?, *May 2011*
 76 THE HUMAN RIGHTS POLICY OF THE EUROPEAN UNION: between ambition and ambivalence, *July 2011*
 77 CYBER WARFARE, *December 2011**

Advisory letters issued by the Advisory Council on International Affairs

1 Advisory letter THE ENLARGEMENT OF THE EUROPEAN UNION, *December 1997*
 2 Advisory letter THE UN COMMITTEE AGAINST TORTURE, *July 1999*
 3 Advisory letter THE CHARTER OF FUNDAMENTAL RIGHTS, *November 2000*
 4 Advisory letter ON THE FUTURE OF THE EUROPEAN UNION, *November 2001*
 5 Advisory letter THE DUTCH PRESIDENCY OF THE EU IN 2004, *May 2003****
 6 Advisory letter THE RESULTS OF THE CONVENTION ON THE FUTURE OF EUROPE, *August 2003*
 7 Advisory letter FROM INTERNAL TO EXTERNAL BORDERS. Recommendations for developing a common European
 asylum and immigration policy by 2009, *March 2004*
 8 Advisory letter THE DRAFT DECLARATION ON THE RIGHTS OF INDIGENOUS PEOPLES: from Deadlock to Breakthrough?, *September 2004*
 9 Advisory letter OBSERVATIONS ON THE SACHS REPORT: How do we attain the Millennium Development Goals?, *April 2005*
 10 Advisory letter THE EUROPEAN UNION AND ITS RELATIONS WITH THE DUTCH CITIZENS, *December 2005*
 11 Advisory letter COUNTERTERRORISM IN A EUROPEAN AND INTERNATIONAL PERSPECTIVE: interim report on the
 prohibition of torture, *December 2005*

* Issued jointly by the Advisory Council on International Affairs (AIV) and the Advisory Committee on Issues of Public International Law (CAVV).

** Joint report by the Advisory Council on International Affairs (AIV) and the General Energy Council.

*** Joint report by the Advisory Council on International Affairs (AIV) and the Advisory Committee on Aliens Affairs (ACVZ).

- 12 Briefadvies REACTIE OP DE MENSENRECHTENSTRATEGIE 2007, *november 2007*
- 13 Briefadvies EEN OMBUDSMAN VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING, *december 2007*
- 14 Briefadvies KLIMAATVERANDERING EN VEILIGHEID, *januari 2009*
- 15 Briefadvies OOSTELIJK PARTNERSCHAP, *februari 2009*
- 16 Briefadvies ONTWIKKELINGSSAMENWERKING: Nut en noodzaak van draagvlak, *mei 2009*
- 17 Briefadvies Kabinetsformatie 2010, *juni 2010*
- 18 Briefadvies HET EUROPESE HOF VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS: beschermer van burgerlijke rechten en vrijheden, *november 2011*

- 12 Advisory letter RESPONSE TO THE 2007 HUMAN RIGHTS STRATEGY, *November 2007*
- 13 Advisory letter AN OMBUDSMAN FOR DEVELOPMENT COOPERATION, *December 2007*
- 14 Advisory letter CLIMATE CHANGE AND SECURITY, *January 2009*
- 15 Advisory letter THE EASTERN PARTNERSHIP, *February 2009*
- 16 Advisory letter DEVELOPMENT COOPERATION, The benefit of and need for public support, *May 2009*
- 17 Advisory letter OPEN LETTER TO A NEW DUTCH GOVERNMENT, *June 2010*
- 18 Advisory letter THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS: protector of civil rights and liberties, *November 2011*

ADVIESRAAD INTERNATIONALE VRAAGSTUKKEN

POSTBUS 20061, 2500 EB DEN HAAG

TELEFOON 070.348 51 08/60 60 FAX 070.348 62 56

E-MAIL AIV@MINBUZA.NL

WWW.AIV-ADVIES.NL

ADVISORY COUNCIL ON INTERNATIONAL AFFAIRS

P.O.BOX 20061, 2500 EB THE HAGUE, THE NETHERLANDS

TELEPHONE +31(0)70 348 51 08/60 60 FAX +31(0)70 348 62 56

E-MAIL AIV@MINBUZA.NL

WWW.AIV-ADVICE.NL

Dit jaarverslag is gedrukt op FSC mixed sources papier uit goed beheerde bossen en gecontroleerde bronnen.